

T.C.
İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

HUKUK ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU BİLİM DALI

**ULUSLARARASI HUKUKTA TERÖRİZM TANIMI
SORUNU KAPSAMINDA ULUSAL BAĞIMSIZLIK
HAREKETLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Tezi Hazırlayan
Hatice Nagihan KORKMAZ

İstanbul, 2024

T.C.
İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ

HUKUK ANABİLİM DALI
KAMU HUKUKU BİLİM DALI

**ULUSLARARASI HUKUKTA TERÖRİZM TANIMI
SORUNU KAPSAMINDA ULUSAL BAĞIMSIZLIK
HAREKETLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ**

Yüksek Lisans Tez

Tezi Hazırlayan
Hatice Nagihan KORKMAZ

Öğrenci No
2020036016

ODRIC ID
0009-0008-2529-3424

Danışman
Dr. Öğr. Üyesi Kenan DÜLGER

İstanbul, 2024

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans Tezi olarak sunduğum “**Uluslararası Hukukta Terörizm Tanımı Sorunu Kapsamında Ulusal Bağımsızlık Hareketlerinin Değerlendirilmesi**” başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere uygun şekilde tarafımdan yazıldığını, bu tezdeki bütün bilgileri akademik ve etik kurallar içinde elde ettiğimi, yararlandığım eserlerin tamamının kaynaklarda gösterildiğini ve çalışmamın içinde kullandıkları her yerde bunlara atıf yapıldığını, patent ve telif haklarını ihlal edici bir davranışımın olmadığını belirtir ve bunu onurumla doğrularım.18/ 01 /2024

Hatice Nagihan KORKMAZ

T.C.
İSTANBUL BEYKENT ÜNİVERSİTESİ
LİSANSÜSTÜ EĞİTİM ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜ
TEZLİ YÜKSEK LİSANS SINAV TUTANAĞI

18...01/2024

Enstitümüz *Hukuk* Anabilim Dalı *Kamu Hukuku* Programı Yüksek Lisans öğrencilerinden 2020036016 numaralı *Hatice Nagihan KORKMAZ*'ın“ İstanbul Beykent Üniversitesi Eğitim-Öğretim Yönetmeliği”nin ilgili maddesine göre hazırlayarak Enstitümüze teslim ettiği “*Uluslararası Hukukta Terörizm Tanımı Sorunu Kapsamında Ulusal Bağımsızlık Hareketlerinin Değerlendirilmesi*” konulu tezini, Yönetim Kurulumuzun 09/01/2024 tarih ve 2024/02 sayılı toplantısında seçilen ve Taksim yerleşkesinde toplanan biz jüri üyeleri huzurunda, Beykent Üniversitesi Lisansüstü Eğitim ve Öğretim Yönetmeliğinin 29. maddesinin 3. fıkrası gereğince 60 dakika süre ile aday tarafından savunulmuş ve sonuçta adayın tezi hakkında “*OYBİRLİĞİ*” ile “*KABUL*” kararı verilmiştir.

İşbu tutanak, 2 nüsha olarak hazırlanmış ve Enstitü Müdürlüğü’ne sunulmak üzere tarafımızdan düzenlenmiştir.

DANIŞMAN
Dr. Öğr. Üyesi Ke*** DÜ***
(İstanbul Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Dr. Öğr. Üyesi Me*** BA***
(İstanbul Beykent Üniversitesi)

ÜYE
Doç. Dr. Al*** Hu*** Cİ***
(Piri Reis Üniversitesi)

Adı ve Soyadı : Hatice Nagihan KORKMAZ
Danışmanı : Dr. Öğr. Üyesi Kenan DÜLGER
Derecesi ve Tarihi : Yüksek Lisans (Tezli), 2024
Alanı : Kamu Hukuku
Anahtar Kelimeler : Silahlı Çatışmalar, Terörizm, Uluslararası Terörizm,
Ulusal Bağımsızlık Hareketleri

ÖZ

ULUSLARASI HUKUKTA TERÖRİZMİN TANIMI SORUNU KAPSAMINDA ULUSAL BAĞIMSIZLIK HAREKETLERİNİN DEĞERLENDİRİLMESİ

Uluslararası hukukta terörizmin tanımlanamaması sorunu, tüm boyutlarıyla incelendiğinde görülmüştür ki bu sorun devletlerin siyasi yapıları ile de doğrudan ilgilidir. Terör ve terörizm kavramlarından, ülkeler rahatsız edici boyutta ciddi yaralar alsalar da kimi devletler terörizme açık veya örtülü destek vererek kendi çıkarları doğrultusunda meşrulaştırma yollarına gitmeye çalışmaktadırlar. Devletler başka bir devletin aleyhine çalışan terör örgütlerine destek vererek, ekonomilerini zarara uğratarak, otoritelerini sarsarak, istedikleri zararı verebilmektedirler. Bu durum uluslararası alanda herkesçe kabul görecektir bir terör tanımlamasının yapılamamasının bilinçli olduğunu düşündürmektedir.

Ulusal bağımsızlık hareketleri Birleşmiş Milletlere (BM) taraf olan devletler dahil, uluslararası alanda birçok devlet tarafından meşruiyetini kanıtlamış ve kökeni ulusların kendi kaderini tayin ilkesine uzanan, devletlerin başka devletler tarafından sömürülmesini engellemek veya sömürgeci kurtulmak için yaptıkları haklı bir bağımsızlık mücadelesidir.

Etnik terör ise temelinde etnik unsurlar olması nedeniyle kendi kaderini tayin ilkesi şekilde yordamalara sebep olabilecek yanlar barındırır, bu temelde meşrulaştırılmak istenen, hatta devletlerin siyasi çıkarları doğrultusunda başka bir devlete zarar vermek adına dahi kullanabildiği terörist yapılardır. Birbirinden çok farklı kavramlar olan bu iki kavramın devletlerin siyasi çıkarları doğrultusunda

birbirlerinin yerine kullanılması, terörizmin uluslararası alanda tanımlanamaması sorunun hem nedeni hem de sonuçlarını oluşturmaktadır.

Silahlı çatışmalar ise insancıl hukuk çevresinde belli kuralları olan 1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri ve 1899 ile 1907 tarihli Lahey Sözleşmeleri başta olmak üzere uluslararası sözleşme ve teamüllerden temelini alan çatışma türlerdir. Uluslararası olan silahlı çatışmalar 1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri Ortak 2. maddeden temel almakta ve devletler arasındaki akitten meydana gelmektedir. Uluslararası olmayan silahlı çatışmalar ise resmi bir metinden temel almamaktadır. Bu durum ise devletlerin bir başka ülkede gerçekleşen silahlı bir olayı terör olayı gibi mi yoksa silahlı çatışma gibi mi adlandırmalarının tamamen kendi siyasi yapılarına göre bir bakış açısı yarattığından terörizmin meşrulaştırmanın yolunu açmaktadır.

Name and Surname : Hatice Nagihan KORKMAZ
Supervisor : Asst. Prof. Dr. Kenan DÜLGER
Degree and Date : Master's (Thesis), 2024
Major : Public Law
Key Words : Armed Conflicts, Terrorism, International Terrorism,
National Independence Movements

ABSTRACT

EVALUATION OF NATIONAL INDEPENDENCE MOVEMENTS IN THE CONTEXT OF THE PROBLEM OF DEFINITION OF TERRORISM IN INTERNATIONAL LAW

The problem of the inability to define terrorism in international law is seen when it is examined in all its dimensions, which is directly related to the political structures of the states. Although countries suffer serious injuries from the concepts of terrorism and terrorism to a disturbing extent, some states are trying to legitimize terrorism in line with their own interests by giving open or implicit support to terrorism. States can do the damage they want by supporting terrorist organizations working against another state, damaging their economies, shaking their authority. For this reason, it suggests that it is conscious not to make a definition of terrorism that will be accepted internationally.

National independence movements have proven their legitimacy by many states in the international arena, including states that are parties to the United Nations (UN), and their origin is a justified struggle for independence by nations to prevent their self-determination principle, that is, to prevent the exploitation of states by other states or to get rid of the colony. Ethnic terrorism, on the other hand, is a terrorist structure that can be legitimized on this basis, and that states can even use to harm another state in line with their own political interests. The use of these two concepts, which are very different concepts, interchangeably in line with the political interests of the states, and the fact that terrorism is not defined in the international arena constitutes both the cause and the consequences of the problem.

Armed conflicts, on the other hand, are types of conflicts that are based on international conventions and practices, especially the unConventions of 1949 and the Hague Conventions of 1899 and 1907, which have certain rules around humanitarian law. The international armed conflicts consist of the contract between the states, which are based on the Common Article 2 of the Geneva Conventions of 1949. Non-international armed conflicts, on the other hand, are not based on an official text. This situation, on the other hand, paves the way for terrorism to legitimize, as whether states call an armed incident in another country like a terrorist incident or an armed conflict creates a point of view entirely according to their own political structures.

İÇİNDEKİLER

Sayfa No.

ÖZ

ABSTRACT

KISALTMALAR iv

SÖZLÜK.....v

GİRİŞ.....1

1. ULUSLARARASI HUKUKTA TERÖRİZM KAVRAMI

VE TANIMLAMA SORUNU

1.1. Terörizm Kavramı ve Tarihçesi.....3

1.1.1. Terörizmin Amaçları 5

1.1.2. Terörizmin Ana Unsurları..... 6

1.2. Terörizm Türleri 7

1.2.1. Etki Alanlarına Göre Terörizm Türleri..... 7

1.2.1.1. Ülke İçi (Ulusal) Terörizm 8

1.2.1.2. Uluslararası Terörizm..... 8

1.2.1.3. Uluslar Ötesi Terörizm..... 9

1.2.2. Destek Alınan Unsurların Devlet Olup Olmamasına Göre Terörizm

Türleri 10

1.2.2.1. Devlet Destekli Terörizm 10

1.2.2.2. Devlet Desteği Olmayan Terörizm..... 12

1.2.3. Kullanılan Silahlara ve Yöntemlere Göre Terörizm Türleri..... 12

1.2.3.1 Kimyasal Terörizm..... 12

1.2.3.2. Biyolojik Terörizm 13

1.2.3.3. Nükleer Terörizm 14

1.2.3.4. Ekolojik Terörizm 15

1.2.3.5. Siber Terörizm..... 16

1.2.3.6. Yalnız Kurt Saldırıları 17

1.3. Terörizm Kavramının Uluslararası Hukukta Yeri 18

1.4. Terörizm Kavramının Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararları

Çerçevesinde İncelenmesi 19

1.5. Uluslararası Hukukta Terörist Eylem/Suç Tiplerine Dair Sözleşmeler.....	21
1.5.1. Birleşmiş Milletler Bünyesinde Hazırlanan Sözleşmeler	22
1.5.2. Avrupa Konseyi Bünyesinde Hazırlanan Sözleşmeler	29
1.6. Modern Uluslararası Hukukta Terörizme Dair Sözleşmelere Duyulan	
İhtiyaç Duyulması.....	31
1.7. Devletlerin Terörizmi Farklı Şekilde Tanımlamalarının Neden İduğu	
Sorunlar	32
1.8. Uluslararası Hukukta Terörizmle İlgili Eylem Tiplerinin Tanımı Sorununun	
Sonuçları.....	33
2. ULUSAL BAĞIMSIZLIK HAREKETLERİ KAVRAMININ TERÖRİZMİN	
TANIMLANAMAMA SORUNUNDAKİ ETKİSİ	
2.1. Ulusal Bağımsızlık Hareketleri Kavramı	35
2.1.1. Ulusal Bağımsızlık Hareketi	35
2.1.2. Kendi Kaderini Tayin Etme İlkesi.....	36
2.1.3. Etnik Kimlik- Etnik Grup	38
2.1.4. Azınlık Kavramı	38
2.2. Etnik Terör Kavramı ve Örnekleri	40
2.2.1. ASALA (Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia) Terör	
Örgütü Örneği	41
2.2.2. IRA (Irish Republican Arm) Terör Örgütü Örneği	44
2.2.3. ETA (Euskadi Ta Askatasuna) Terör Örgütü Örneği	45
2.3. Ulusal Bağımsızlık Hareketleri Örnekleri	46
2.3.1. Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ)	46
2.3.2. Polisario Front.....	51
2.3.3. Cezayir Bağımsızlık Savaşı Örneği	52
2.3.4. İskoçya- Katalonya Örneği	54
3. ULUSLARARASI İNSANCIL HUKUKTA TERÖRİZMİN TANIMI	
SORUNUNDA ULUSAL BAĞIMSIZLIK HAREKETLERİNİN YERİ	
3.1. Silahlı Çatışmalar Hukuku	57
3.1.1. Silahlı Çatışma Hukukunun Temel İlkeleri.....	59
3.1.2. Devletlerin Meşru Müdafaa Hakkı.....	61
3.1.3. Silahlı Çatışma ve Terörizm Kavramının Farkları	62

3.1.4. Devletlerin, Devlet Dışı Unsurlara Tanım Atfetmesi Durumu.....	63
3.1.5. Terör Örgütü Mensuplarının /Devlet Dışı Aktörlerin Uluslararası ve Uluslararası Olmayan Silahlı Çatışmalardaki Statüleri	64
3.1.6. Ulusal Bağımsızlık Hareketlerin Statüleri ve Sonuçları	66
3.1.7. Uluslararası Silahlı Çatışmalar, 1977, 1. No'lu Ek protokol- m.1/4.....	67
SONUÇ	68
KAYNAKÇA	72
EKLER	
EK-1: Birleşmiş Milletler Antlaşmasının 51. Maddesi	90

KISALTMALAR

AB	: Avrupa Birliği
ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
a.g.e	: Adı Geçen Eser
ALN	: Armée de Libération Nationale (Ulusal Kurtuluş Ordusu)
ASALA	: Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia (Ermenistan'ın Kurtuluşu için Ermeni Gizli Ordusu)
BM	: Birleşmiş Milletler
CIA	: Central Intelligence Agency (Amerikan Merkezi Haber Alma Teşkilatı)
DDSA	: Devlet Dışı Silahlı Aktörler
ELF	: Earth Liberation Front (Dünya Kurtuluş Cephesi)
ETA	: Euskadi Ta Askatasuna (Bask Yurdu ve Özgürlük)
FBI	: Federal Investigation Front (Federal Soruşturma Bürosu)
FLN	: Front de Libération Nationale (Ulusal Kurtuluş Cephesi)
FKÖ	: Filistin Kuruluş Örgütü
GPRA	: Gouvernement Provisoire de la République Algérienne (Cezayir Cumhuriyeti Geçici Hükümeti)
HAMAS	: Harakat al-Muqawama al-İslamiya (İslami Direniş Hareketi)
IRA	: Irish Republican Arm (İrlanda Cumhuriyet Ordusu)
İŞİD	: Irak Şam İslam Devleti
MC	: Milletler Cemiyeti
M.Ö.	: Milattan önce
M.S.	: Milattan Sonra
PKK	: Partîya Karkerên Kurdistanê (Kürdistan İşçi Partisi)
PYD	: Partiya Yekîtiya Demokrat (Demokratik Birlik Partisi)
UAD	: Uluslararası Adalet Divanı
vb.	: Ve Benzeri
YPG	: Yekineyen Parastina Gel (Halk Savunma Birlikleri)
Y.Y.	: Yüzyıl

SÖZLÜK

Eş güdüm: Belli bir amaca ulaşmak için türlü işler arasında bağlantı, ilişki, düzen ve uyum sağlama; koordinasyon.

Etimoloji: Köken bilimi

Etnik: Bir sosyal grubun her türlü ırk, dil veya kültür özelliğine ait olan

Siber: Genel ağa ait olan

Terörizm: Bir siyasi davayı zorla kabul ettirmek için karşı tarafa korku salacak, cana veya mala kıyacak davranışlarda bulunma; yıldırımcılık, yıldırıcılık, terörcülük, tedhişçilik

GİRİŞ

Terör kavramı günümüzde şiddet olayları ve tehlike içeren eylemler olarak uluslararası alanda insanlığı tehdit eden çeşitli şekiller ve oluşumlar biçiminde birçok kez karşımıza çıkmaktadır. Terörizm, insanlığın varoluşu kadar eskiye dayandığı düşünülen ve Soğuk Savaş sonrası artış gösteren özellikle Amerika Birleşik Devletleri (ABD)'nde yaşanan 11 Eylül olayı sonrası dünya çapında bilinirliği ve önemi daha da artan bir kavram olmasına karşın uluslararası alanda hala ortak bir terör ve terörizm tanımı bulunmamaktadır. Terör kavramı tanımlanırken daha çok çıkarımlar üzerinden bir tanım yapılmaya çalışılmıştır.

Uluslararası hukukta terör tanımının yapılamaması sorununun temelinde yatan sebep ise daha çok terör kavramının siyasi boyutudur. Bu siyasi boyut tanımlamanın netlik kazanmasının önüne geçerek terörizm sorununa bulunabilecek kalıcı çözümlere de engel olmaktadır. Terörizmin siyasi ve hukuki boyutu arasındaki ilişki günümüzde daha çok ülkelerin mevcut siyasi yapılarına göre yaklaşım göstermeleri sebebiyle ortak bir tanımlama yapamama sorununu beraberinde getirmektedir. Her ülke kendi siyasi durumuna göre bir adlandırma yaptığından kimi ülkelere göre terör eylemi olarak anılan bir eylem, kimi ülkelerde özgürlük savaşı olarak adlandırılabilir.

Terörizmin uluslararası alanda tanımlanamaması sorunu temelde siyasal bir sorun olmasının yanında kimi devletlerin siyasi yapıları gereği özgürlük hareketi şeklinde gösterilerek bazı etnik terör hareketleri meşrulaştırılmaya çalışılabilmektedir. Milliyetçilik akımı vasıtasıyla ulus devletlerin yıkılması ve bağımsız yeni devletlerin kurulması kökeni Fransız ihtilaline dayanan bir olgudur. Ulusal bağımsızlık hareketleri ve etnik terör arasındaki kavram kargaşası da hem etnik terörün tanımlanamaması, sınırların belirsizliği sorununu hem de terörizme uluslararası alanda ortak bir tanımlama getirilememesi sorununu doğurmaktadır.

Bu çalışmada birinci bölümde bu alanda yapılan diğer çalışmalar ışığında terör kavramı, ana unsurları, uluslararası hukukta terör kavramı, uluslararası hukukta terör kavramının belirsizliği ve tanımlanamaması sorunlarına değinilerek terör kavramının uluslararası hukukta tanımlanamaması sorunun neden ve sonuçları tespit edilmeye çalışılmıştır.

İkinci bölümde ulusal bağımsızlık hareketleri ve etnik terör kavramları ile bu kavramların uluslararası hukukta terörizmin tanımının yapılamaması sorunundaki etkisi, bu etkinin önemi ve sonuçları ile uluslararası alanda etnik terör ve ulusal bağımsızlık hareketlerine çeşitli örnekler incelenmiştir.

Üçüncü bölümde ise silahlı çatışmalar hukuku, silahlı çatışma türleri, silahlı çatışmaların temel ilkeleri, devletlerin meşru müdafaa hakkı, ulusların kendi kaderlerini tayin hakları, devlet dışı aktörlerin-teröristlerin silahlı çatışmalar kapsamında statüleri incelenmiş, bu elde edilen sonuçlar ışığında uluslararası hukukta terörizmin tanımlanamaması sorunu ile ulusal bağımsızlık hareketleri arasındaki ilişki incelenmiştir.

1. ULUSLARARASI HUKUKTA TERÖRİZM KAVRAMI VE TANIMLAMA SORUNU

Uluslararası alanda sıkça karşılaşılmamasına karşın gerek terör kavramı gerek terörizm kavramı üzerinde ortak bir tanımlamaya henüz ulaşamamış kavramlardır. Barış ve güvenliği tehdit eden eylemler uluslararası alanda sıkça karşımıza çıkmaktadır. Terör kelimesi, kökenleri bakımından Latince "terrere" kelimesinden türetilmiş olup, korku yaymak, dehşete düşürmek, sindirmek ve yıldırım anamlarında kullanılmaktadır¹. Kelime etimolojik olarak bu şekilde tanımlansa da kavramın her ülkede aynı karşılığı bulmadığı görülmektedir.

Terörizm ise daha çok örgütlü, planlı belli bir amaca hizmet eden, siyasi yönü bulunan daha geniş anlamı bir terim olsa da sıklıkla birbirlerinin yerine kullanan bu iki kavramın tam bir tanımı bulunmamaktadır².

1.1. Terörizm Kavramı ve Tarihçesi

Tarihsel olarak neredeyse insanlığın varlığı kadar eskiye giden bu kavram daha çok, 11 Eylül Olayı olarak bilinen 11 Eylül 2001’ de ABD’de yaşanan terör eylemi ile dünyada daha büyük kitlelerce bilinirliği artan bir kavramdır³.

1920’lerden beri uluslararası toplum, terörizmi önleme ve suç olarak tanımlama amacıyla çeşitli girişimlerde bulunmuşsa da henüz uluslararası düzeyde ortak bir terörizm tanımı bulunmamaktadır⁴.

Terör ve terörizm insanları hedef alan kısıyıcı, hedeflerine savunma hakkı vermeyen şiddet eylemleridir. Kökenlerine inildiğinde insanlık tarihi kadar eski olan terör faaliyetleri terörizm çatısı altında artık neredeyse dünyanın bütün ülkelerinde

¹. H. Semercioglu, ‘Uluslararası Hukukta Küresel İş birliği: Bir Ütopya’. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, cilt:34, sayı:2, Haziran 2016, s.100.

². F. Güçyetmez, ‘Terörizme Karşı Uluslararası Hukuk Bağlamında Alınan Tedbirlerin İncelenmesi’, Yüksek Lisans Tezi, *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Mersin, 2017.

³. B. Turaç, ‘Post-Modern Terörizm ve Liderless Direniş Hareketleri’ Yüksek Lisans Tezi, *Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Bursa, 2021.

⁴. M. Şimşek, ‘Terörizm: Kavramsal Bir Çalışma, Akademik Bakış’. *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı:54, Mart 2016, s.320.

yaşanmaktadır. Tarihi olarak incelendiğinde siyasi anlamda ilk olarak Fransız İhtilali sırasında yaşanan şiddet olayları ile belirginlik kazanmıştır⁵.

Terörizm, yaygın görüşlere göre terör faaliyetlerinin vücut bulmuş hali olarak adlandırılır. Türkçe’de terör kelimesine ‘izm’ eki alarak türetilmiş olsa da terör herhangi bir meşru ideolojik temeli olmayan bir kavramdır⁶. Terörizm kavramı genel anlamda siyasi bir amaca hizmet eden sürekli ve sistemli meşru olmayan faaliyetler olarak adlandırılmaktadır.

Terörizmi, diğer korku ve tehdit unsuru içeren faaliyetlerden ayıran siyasal boyutudur. Wardlaw ve Thornton çalışmalarında terörizmin politik kökenli siyasal yapılar olduğuna yer vermişlerdir⁷. Ancak bu yapılan adlandırmalar kavram boyutundadır. Her birinin içeriği farklıdır yani yaşanan bir şiddet olayı bir ülkede terör olarak adlandırılırken başka bir ülkede bu kapsamda yer almamaktadır. Kullanılan terörizm kavramı daha önce yapılan çalışmalar ışığında bir çıkarımdır.

Terörizm bütün dünyayı tehdit eden şiddet olayları olarak karşımıza çıkması nedeniyle BM’de de gündem oluşturan konulardandır. 1960’lı yıllarda yaşanan uçak kaçırma olayları ile BM bu konuyu öncelikli gündemi arasına almıştır⁸.

BM kuruluş amacı olan dünyada barış ve güvenliği sağlama kapsamında düşünüldüğünde savaşlarla mücadele ile terörle mücadele şiddet ve güvenliği tehdit etme noktasında birbirine benzer konulardır. İkisini ayıran nokta savaşın sınırlarının olmasıdır, 1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleriyle uluslararası alanda anlam kazanan savaş hukukunun ortaya çıkması ve sivillerin hedef olmasının engellenmesidir⁹.

Terörü savaştan ayıran hususlar herhangi bir hukuki sınırının olmaması ve savaşta genel olarak askeri unsurlar hedef alınırken terörizmde genellikle sivil halkın hedef alınması ve herhangi bir meşruiyete dayanmamasıdır. BM gündeminde dahi yer

⁵. M. Saraçlı, ‘Uluslararası Hukukta Terörizm’. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, cilt:11, sayı:1, Haziran 2007 s.1051.

⁶. E. Jumaev, ‘Uluslararası Hukukta Güvenlik Politikaları ve Terörle Mücadele: 11 Eylül Sonrası Mevzuatlarının İnsan Haklarına Uyum Sorunu’, Doktora Tezi, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü*, İstanbul, 2017.

⁷. İ. Bozkurt, ‘PKK ve Dış Destek’, Yüksek Lisans Tezi, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Manisa, 2013.

⁸. B. Akgün, ‘11 Eylül Olaylarının Uluslararası Sivil Havacılık Güvenliğine Etkileri’, Yüksek Lisans Tezi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Konya, 2009.

⁹. B. Doğan, ‘Terörizmin Uluslararası Hukuktaki Yeri, Değişen Boyutları ve El-Kaide Örneği’, Yüksek Lisans Tezi, *Çankaya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara, 2020.

alması terörün uluslararası hukuktaki önemini ve en az savaş kadar gündem oluşturacak, hatta kuralsızlığı ile daha tehlikeli boyutlara ulaşabileceğinin göstergesidir.

2000’li yılların başlarına kadar terörizm kavramı uluslararası boyutta BM gündeminde yer alacak kadar önemli olsa da dünya çapında duyurulması 2001’de ABD’de yaşanan 11 Eylül Olayı olmuştur. Bu olayla birlikte önceleri ülkelerin iç meselesi olarak değerlendirilen terör eylemleri, artık uluslararası boyutta ele alınmaya başlanmıştır¹⁰.

11 Eylül Olayının tüm dünyada duyulması korku ve telaş ortamı oluşturması dünya çapında etkili bir gündem yaratması, terör faaliyetleri ve dolayısıyla terörizmin uluslararası alanda bilinirliğini ve etkisini arttırmıştır. 11 Eylül Olayı sonrası Avrupa Birliği (AB)’nde de terörizm ile ilgili önlemler alınmaya başlanmıştır¹¹.

Terörizm kavramı bu süreçlerle birlikte günümüzde uluslararası alanda çözüme kavuşturulamamış ve tüm ulusları ilgilendiren önemli bir sorundur.

1.1.1. Terörizmin Amaçları

Terör eylemlerinin her birinde mutlaka bir amaç bulunsa da tek başına bir amacı olduğu söylenemez. Terörün kaynağında temel olarak siyasal nedenler olduğu daha önce belirtilmişti. Terörizm amaçları olarak bilinen saldırma, toplumsal düzeni bozma, yıldırma, zarar verme, sivillere zarar verme gibi sayılabilecek birçok olgu aslında terörizm amacı değildir. Yine medyada yer alma, bilinirliği artırma, militan toplama vb. faaliyetler de terör örgütlerinin amacı olmamakla birlikte amaçlarına ulaşmada kullandıkları yollarındandır¹². Temelde amaç ise, her bir terör örgütü için hizmet ettiği siyasal olguya göre şekil almaktadır.

Terör örgütlerinin terörizm kapsamında sayabileceğimiz amaçları, mevcut devlet otoritesini zayıflatmak, devleti zafiyete uğratarak güç ve itibar kazanmak,

¹⁰. Ş.E. Kırdım, ‘Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin Ultra Vires Kararlarının Sınırları ve Yargısal Denetimi’. *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, sayı:1, Ocak 2022, s.35.

¹¹. D. Bay, ‘11 Eylül Saldırıların AB’nin Terörizmle Mücadelesine Etkileri’. *EURO Politika*, sayı:11, 2021, s.57-59.

¹². D. Taş, ‘Türkiye’de Terörle Mücadelede Türk Kamu Yönetiminin İşlevleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme: PKK Örneği’, Yüksek Lisans Tezi, *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Aydın, 2014.

örgüte yeni bireylerin katılımını sağlamaktır¹³. Bunlar arasında en önemlisi aslında devletin otoritesini terör örgütü otoritesinden daha güçsüz ve aciz göstererek, hizmet ettikleri, etnik ya da siyasal olguya daha güçlüymüş imajı kazandırmak ve devletin ekonomik ve sosyal otoritesini zayıflatmaktır.

Terörizmin bir diğer amacı ise terör örgütlerinin devletin otoritesini zayıflatmayı da aşacak şekilde siyasal iktidarı tam olarak ele geçirmeyi sağlamak istemeleridir¹⁴. Bu açıklamalardan yola çıkarak terörizmde amaçlanan olgunun şiddet olayları vasıtasıyla belli bir düşünceyi ya da hedefi yerine getirme isteği ile bir devletin siyasi otoritesini zayıflatmak hatta tamamen ele geçirmek olduğunu çıkarabilmek mümkündür.

1.1.2. Terörizmin Ana Unsurları

Terörizmin ana unsurlarını ele alacak olursak ilk olarak bir şiddet eylemi olması gerekir, şiddet eylemleri örgütlerin en büyük tanıtım malzemeleridir¹⁵. Şiddet eylemi örgütlü bir şekilde olması gerekmektedir¹⁶. Bir başka deyişle, örgütlü olmayan bireysel bir şiddet eylemi terörizm sayılmamaktadır.

Şiddet eyleminin terörizmin bir unsuru sayılabilmesi için siyasal bir olguya dayanması da gerekmektedir¹⁷. Bu tanımlamadan yola çıkarak bir şiddet eyleminin terör faaliyeti olarak kabul edilmesi için siyasal temelli olması gerektiği çıkarılmaktadır.

Bir diğer unsur ise bir eylemin terör eylemi sayılabilmesi için mutlaka bir amaç uğruna planlanmış ve eş güdümlü eylemler şeklinde olması gerekmektedir. Öncesinde yapılmış belirli bir plan dahilinde olmaksızın, kendiliğinden gerçekleşen şiddet olayları, terör eylemi olarak kabul edilemez¹⁸.

¹³. U.T. Güngör, ‘Türkiye’de Gençlerin Terör Örgütlerine Katılma Nedenleri ve Sonuçları’, Yüksek Lisans Tezi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Konya, 2010.

¹⁴. B.S. Yılmaz, ‘Terörizm ve Terörizmin Hedefi Olarak Turizm Endüstrisi’. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt:4, sayı:13, Mayıs 2005, s.41.

¹⁵. S. Öztürk ve K. Çelik, ‘Terör ve Terörizmin Türkiye Üzerine Etkileri’. *Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, cilt:1 sayı:2, Haziran 2009, s.89.

¹⁶. E. Öktem, “Uluslararası Hukukta Terörizm Tanım Sorunu ve Milli Bağımsızlık Hareketleri”. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, cilt:3, sayı:5, Haziran 2004, s.138.

¹⁷. Ö. Nuhoglu, ‘Uluslararası Terör ve Terörizm: Kavramsal Bir Tartışma’, Yüksek Lisans Tezi, *Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Tekirdağ, 2022.

¹⁸. Öktem, a.g.e., s.138.

Terörizmin unsurlarından bir diğeri ise kişileri hedef alırken sıradan hedefler aracılığı ile gerçekleştirilmesi ve asıl istenenin planlanan ana hedefe ulaşmak olmasıdır. Seçilen hedefler kişi olarak bir anlam ifade etmemektedir. Eylemi gerçekleştiren terör örgütü için amaç yapılan eylemler sonucu güç gösterisi yapmak, otorite kazanma ve devletin otoritesini zayıflatmak ve bir nevi kendini kanıtlamak, taviz elde etmektir yani yapılan eylemin devletin ve sivil halkın üzerinde oluşturduğu gerginlikten yararlanarak bir kazanç sağlaması gerekir¹⁹.

Son olarak da planlı şiddet eylemlerini belli bir ideoloji için gerçekleştiren bir örgüt olması gereklidir²⁰.

1.2. Terörizm Türleri

Terörizmin türleri belirlenirken genel kabul gören bir gruplandırma olmamakla beraber, yaygın görülen türleri üzerinden bir tanımlama yapılacak olursa etki alanlarına göre, destek kaynaklarına göre, kullanılan yöntemlere göre sınıflandırılabilir.

Etki alanlarına göre türleri; ülke içi (ulusal) terörizm, uluslararası terörizm, uluslar ötesi terörizm şeklinde açıklanacaktır. Finansal, askeri destek başta olmak üzere destek aldığı yapılar arasında bir devlet olup olmamasına göre türleri; devlet destekli terörizm, devlet desteği olmayan terörizm olarak açıklanacaktır. Kullanılan yöntemlere göre ise kimyasal, biyolojik, nükleer, ekolojik, siber terörizm, yalnız kurt saldırıları gibi alt başlıklar genel olarak karşılaşılan terör türleridir ve bu şekilde gruplandırma yapılarak açıklanacaktır.

Terör türleri her ne kadar bu şekilde sıralanmaya çalışılsa da tıpkı terör kavramı gibi türleri üzerinde de uzlaşılmış ortak tanımlamalar bulunmamaktadır.

1.2.1. Etki Alanlarına Göre Terörizm Türleri

Terörizm hakkında tüm uluslar ve ülkeler tarafından kabul gören ortak bir tanım olmaması nedeniyle terörizm türlerinin de sınıflandırılmasında ortak bir yöntem

¹⁹. Öktem, a.g.e., s.139.

²⁰. Öztürk, a.g.e., s.88.

bulunmamaktadır. Bu sebeple mevcut terör faaliyetlerini daha net anlayabilmek için etkilediği bölgeler ve uluslar açısından sınıflandırmaya tabi tutulmaktadır.

1.2.1.1. Ülke İçi (Ulusal) Terörizm

Devletin sınırlarında gerçekleşen, yabancılık unsuru bulunmayan, başka bir devletin etkisi ya da desteği olmaksızın tek bir devletin ve vatandaşlarının hedef alındığı terörizm türüdür²¹. Uluslar ötesi terörizm ile benzerlik göstermesine rağmen ulusal terörizmde hedef, devletin vatandaşlarıdır ve bu yönüyle uluslar ötesi terörizmden ayrılmaktadır. Ulusal terörizmde suç tekil eden fiili gerçekleştiren ile hedef alınan vatandaşlar aynı devlet sınırları içindedir²².

Terörizm faaliyetleri ve kapsamı düşünüldüğünde ulusal terörizm yalnızca teoride olan, pratikte örneğinin bulunması oldukça zor olan bir terörizm türüdür²³.

1.2.1.2. Uluslararası Terörizm

Terörizm kavramı, dünya üzerinde neredeyse tüm ülkelerde mağduriyetlere sebep olan ve bu nedenle de ulusal boyutu dışında uluslararası boyutunun da oldukça önemle üzerinde durulması gereken bir kavramdır.

Uluslararası terörizm tüm dünyayı tehdit eden, belli sınırlar içinde kalmayan tek bir devlet ya da ulusun değil tüm devletlerin tehdit altında olduğu eylemleri gerçekleştiren terör örgütlerinin yaptığı faaliyetlerden oluşmaktadır²⁴. Uluslararası terörizm, etki bakımından sınır aşan türdedir²⁵. Uluslararası terörizmde bu bakımdan en temel özellik, devletin sınırlarını aşarak yalnızca terörizm faaliyetleri yaşanan devleti değil uluslararası toplumu da etkilemesi ve hem ulusal hukukun hem uluslararası hukukun kapsamında yer almasıdır²⁶.

²¹. S.S. Abubaker, 'Terörizm: Kavramsal Bir Çerçeve'. *Uluslararası Beşerî ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi* 'cilt: 5 sayı:1, Haziran 2021 s.48.

²². Şimşek, a.g.e., s.323.

²³. Abubaker, a.g.e., s.48.

²⁴. S. Kaya, 'Interpol, Europol ve Uluslararası Terörizm'. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, cilt:1, sayı:2, Ağustos 2005, s.31.

²⁵. S. Zenginoğlu, 'Uluslararası Terörizm ve Avrupa Birliği'. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı:25, Mart 2016, s.157.

²⁶. A. Iğdır Akaras, 'Uluslararası Terörizm ve IRA Örneği'. *Turan-Sam Dergisi*, sayı:34, Eylül 2017, s.323.

Uluslararası terörizm temelleri çok eskilere dayanan Milattan Sonra (M.S.) 66-73 yıllarında kadar gitmekte ise de²⁷ dünya çapında neredeyse en bilinir terör eylemi olarak gösterilen 2001 yılında ABD’de yaşanan 11 Eylül Saldırısıdır. Bu saldırı sonrası uluslararası hukukta terörizm kavramı farklı bir boyut olarak kabul edilmeye başlanmış ve terörizmin küreselleşen boyutu ortaya çıkmıştır²⁸.

11 Eylül olayları her ne kadar ABD ve AB ülkelerinde uluslararası terörizm olgusuna karşı farklı bir bakış açısı yaratmış olsa da AB üye ülkelerinde uluslararası terörizme birebir aynı yönlü ortak bir yaklaşım ve kabullenme içinde olmadıkları için terörizm olgusu hepsinde aynı karşılığı bulamamıştır.

2003 yılında Irak’a yapılan ABD müdahalesine, AB üyesi ülkelerinden farklı tutumlar gelmiş ve birlik sağlanmamıştır²⁹.

AB ‘ye üye ülkeler arasında uluslararası terörizm olgusunun belirgin hale gelmesi ve terörle mücadelenin öne çıkmasında 2004 yılında İspanya’nın başkentinde gerçekleşen saldırının ardından 2005 yılında İngiltere’nin başkentinde gerçekleşen terör saldırısı etkili olmuştur³⁰. Arap Baharı, Suriye İç Savaşı ve mülteci meselesi ve özellikle de Irak Şam İslam Devleti (İŞİD) terör örgütü faktörü ile küresel bir hal alan uluslararası terör faaliyetleri Avrupa’nın da tıpkı ABD gibi uluslararası terörizm ile yüzleşmesini sağlamıştır³¹.

1.2.1.3. Uluslar Ötesi Terörizm

Uluslar ötesi terörizm 1970’li yıllarda küreselleşmenin etkileri ile devlet dışı yapılanmaların uluslararası düzeyde şiddet olaylarına karışmaları ile ortaya çıkmış bir kavramdır³². Ulusötesi terörizm bir devletin sınırları içindeki terör örgütlerine

²⁷. S. Yalçiner, ‘2006 Soğuk Savaş Sonrası Uluslararası Terörizmin Dönüşümü ve Terörizmle Mücadele’. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, cilt:2 Sayı:4 Aralık 2006, s.100.

²⁸. M. Temizel, ‘Terörizmde Yeni Milad: 11 Eylül 2001’. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*, cilt: 14 sayı: 1-2, Mayıs 2014, s.331.

²⁹. O. Bigaç, Körfez Savaşı Ve Irak’ın 2003 Yılındaki İşgaline Yönelik Avrupa Birliği’nin Yaklaşımı’. *UPA Strategic Affairs*, cilt.1, sayı:1, Eylül 2020, s.10-11.

³⁰. B. Adıyaman, ‘Te-Sat Raporları Çerçevesinde Avrupa Birliği’nin Terörizm Olgusuna Bakışı’ Yüksek Lisans Tezi, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Çankırı,2023.

³¹. Zenginoğlu a.g.e., s.165-173.

³². Saraçlı, a.g.e., s.1054.

müdahale etmemesi, terör faaliyetlerine engel olmaması sonucu terör faaliyetlerinin başka ülkelere sıçraması şeklinde tanımlanmıştır³³.

Uluslar ötesi terörizm, devletler dışında yapılanmalar tarafından meydana getirilen ve küreselleşme süreci ile hız kazanan terör faaliyetleridir³⁴.

Devlet dışı yapılanmalar olarak uluslararası örgütler, çok uluslu şirketler, ulus altı gruplar gibi çok çeşitli aktörleri barındıran bu kavram 1980’li yıllarda önemini yitirirken günümüzde ise uluslararası terörizm kavramından farklı bir kavram olarak kullanılmaktan vazgeçilmiştir³⁵.

1.2.2. Destek Alınan Unsurların Devlet Olup Olmamasına Göre Terörizm Türleri

Terör faaliyetlerinin bir başka sınıflandırılabilceği türü de terör örgütlerine yönelik yapılan finansal, askeri, ideolojik, operasyonel desteklerin arkasında ya da kaynağında bir devletin olup olmamasına bağlı olarak belirlenmektedir. Bu tanımlama kapsamında ortaya çıkan terörizm türleri devlet destekli terörizm ve devlet destekli olmayan terörizmdir³⁶.

1.2.2.1. Devlet Destekli Terörizm

Devletlerin terörizme verdikleri destek iki farklı görünüme sahip olan bir kavramdır. Bunlardan ilki devletin kendi içinde güç ve otorite kurmak adına terörizme başvurması iken ikincisi ise bir devletin başka bir devlete karşı eylemlerini sürdüren bir terör örgütüne destek vermesiyle ortaya çıkabilmektedir³⁷.

³³. B. Mızrak, ‘Türkiye’nin Son Dönemde Irak Ülkesinde Yapmış Olduğu Müdahalelerin Hukuki Meşruiyet’. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, cilt: 5 sayı: 2, Ekim 2017, s.112.

³⁴. A.B. Meriç, ‘Devlet Olmayan Aktörlere Karşı Kuvvet Kullanılması: IŞİD ile Mücadele Örneği’. *The Turkish Yearbook of International Relations*, cilt:52, sayı:1, Aralık 2021, s.8.

³⁵. F. Taşdemir, *Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvete Başvurma Yetkisi*, Usak Yayınları, Ankara, 2006, ss.36-37.

³⁶. Taşdemir, a.g.e. s 47-54.

³⁷. Şimşek, a.g.e.,324.

Devlet terörizmi, devletin mevcut sınırları içinde bizzat kendi ulusuna yönelik olarak gerçekleştirdiği terör eylemleri iken devlet destekli terörizm bundan farklı bir kavramdır³⁸.

Devlet destekli terör denildiğinde yalnızca bir devlet tarafından gerçekleştirilen terör olayları anlaşılmaması gerekir. Açık veya örtülü gerek istihbarat desteği gerek mühimmat, silah, teçhizat desteği vererek devletlerin terör örgütlerini desteklemek suretiyle katkıda bulunması da devlet destekli terörizme örnek teşkil etmektedir. Burada asıl amaç bir devletin, başka bir devletin otoritesini zayıflatmak için açıktan kendisinin mücadeleye girmesi yerine terör örgütlerini kullanarak zarar verme amacı gütmesidir³⁹.

Arap Baharı sonrası Orta Doğu'da yaşanan güç mücadeleleri ile devletlerin terör örgütlerine açıktan ve/veya örtülü destek vermeleri devlet destekli terörizme örnek teşkil etmektedir⁴⁰.

Terör örgütlerine verilen devlet desteği finansal, askeri, operasyonel ve ideolojik anlamda gerçekleşebilmektedir. İdeolojik olarak destek veren devletler, örgüte kitle iletişim araçlarında yer vererek, propaganda yapma boyutunda katkı sağlarken⁴¹, finansal desteğin ise ideolojik desteğinde üzerinde maddi olarak katkı sağlayarak terör örgütlerine daha fazla yardım etme anlamına geldiği söylenebilir⁴².

Askeri anlamda destek ise finansal ve ideolojik desteğin üzerinde terör örgütlerine teknolojik düzeyde silah ve askeri malzeme sağlayarak faaliyetlerini desteklemektir. Son olarak operasyonel desteğin devletin terör örgütlerine sağlayabileceği en yüksek miktarda yardım ve desteği göstermesi terör faaliyetlerinin gerçekleştirildiği sırada istenen fiillere ve saldırılara doğrudan yardım sağlaması olarak tanımlanabilmektedir⁴³.

³⁸. A. Çavuş, 'Uluslararası Hukuk Açısından Başarısız Devletler ve İç Silahlı Çatışmalarda Savaşan Taraf Statüsü', Yüksek Lisans Tezi, *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara, 2019.

³⁹. A. H. Topal, 'Uluslararası Hukukta Devlet Destekli Terörizme Karşı Kuvvet Kullanma', Doktora Tezi, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara, 2004.

⁴⁰. M. Aygen, 'Self-Determinasyon ve Terörizm: PKK Terör Örgütü'. *Uluslararası Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma Dergi*, cilt:7 sayı:64, Aralık 2020, s.4022.

⁴¹. Taşdemir, a.g.e., 58-62.

⁴². Taşdemir, a.g.e., s.60.

⁴³. Taşdemir, a.g.e., s.61.

Operasyonel destek en üst düzey destek türüdür. Terörizme fiilen ve doğrudan destek verme şeklinde gerçekleşmektedir. Bölücü terör örgütü Kürdistan İşçi Partisi (Partîya Karkerên Kurdistanê- PKK) sözde yöneticisi bölücü başının 16 Şubat 1999 tarihinde Kenya'nın başkenti Nairobi'de Yunanistan Büyükelçiliğinde yakalanmasının akabinde üzerinde Güney Kıbrıs Rum Kesimi tarafından bir Rum gazeteci adına düzenlenmiş diplomatik pasaport bulunması devletlerin terörizme operasyonel desteğine örnek teşkil etmektedir⁴⁴.

1.2.2.2. Devlet Desteği Olmayan Terörizm

Devlet desteği olmayan terörizm, kendilerini destekleyen bir devletin bulunup bulunmadığına bakılmaksızın belli bir siyasi amaca ulaşmak için şiddet olayları ya da şiddet olayları oluşturma tehdidi olan fiilleri gerçekleştiren terör gruplarının faaliyetleri ile oluşan terörizm türüdür⁴⁵.

1.2.3. Kullanılan Silahlara ve Yöntemlere Göre Terörizm Türleri

Kullanılan silahlara ve yöntemlere göre terör faaliyetlerini gruplandırarak olursak bilinen terörizm türleri; kimyasal terörizm, biyolojik terörizm, nükleer terörizm, ekolojik terörizm, siber terörizm ve yalnız kurt saldırılarıdır.

1.2.3.1 Kimyasal Terörizm

Kimyasal savaş ajanları yani, korkutma, sindirme, yok etme, öldürme eylemleri için silah olarak kullanılan kimyasal maddelerin genel adıdır⁴⁶. Terör örgütleri tarafından kimyasal ajanları kullanılarak yapılan korkutma, sindirme, yok etme, öldürme, kaynakları tüketerek zorda bırakmak gibi asker ve sivilleri hedef alan davranış ve saldırılar kimyasal terörizm eylemlerini oluşturmaktadır.

⁴⁴. Taşdemir ,a.g.e, s.61-62.

⁴⁵. H. Kasımoğlu, Terörün Küreselleşmesi ve AB'nin Terörle Mücadele Politikasındaki Dönüşüm" Yüksek Lisans Tezi, *Bilecik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Bilecik,2010.

⁴⁶. P. Erkekoğlu ve B. Koçer Gümüşel, "Kimyasal Savaş Ajanları: Tarihçeleri, Toksisiteleri, Saptanmaları ve Hazırlıklı Olma". *Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi*, cilt:38, sayı:1, Ocak 2018, s.38.

Kimyasal silahların ilk olarak kullanımı Milattan Önce (M.Ö.) üçüncü yüzyılın (Y.Y.) sonunda günümüzde Suriye sınırlarında kalan bölgede petrol ve zehirli gaz bombaları şeklinde kullandığı bilinmektedir. Yakın geçmişte ise yine Suriye topraklarında 2013 yılında iç savaş devam ederken 350 litre zehirli sarin gazı kullanılmıştır, içindeki çocuklarında bulunduğu binlerce kişinin hayatına kaybettiği olaylarla ilgili Suriye Hükümeti muhalif grupları, muhalif gruplar da hükümeti suçlamaktadır⁴⁷.

En bilinenlerden biri de Japonya'da Aum Shinrikyo terör örgütü tarafından gerçekleştirilen 12 kişinin yaşamını yitirdiği Tokyo Metrosu terör saldırısıdır, bu saldırı da sarin gazı kullanılmıştır⁴⁸.

Bunların dışında terör örgütlerinin bir kısmı kimyasal silahları elinde bulundurmakta hatta Afganistan'da bulunan El Kaide terör örgütü kimyasal elde edilmesine dini görev anlamı yüklediğini dahi belirtmektedir⁴⁹.

1.2.3.2. Biyolojik Terörizm

İnsan vücudunda hastalık yapan bakteri ve virüslere biyolojik ajan adı verilmektedir. Biyolojik terörizm, bir diğer adıyla biyoterörizm hastalık yapan virüsler, bakteriler gibi mikroorganizmaların terör örgütleri tarafından kullanılarak insanlar üzerinde hastalık ve salgın yaratmak suretiyle gerçekleştirilen eylemlerdir⁵⁰.

Modern anlamda ilk örnekleri Fransa'nın Paris kentinde hayvanlar üzerinde denenilen biyolojik silahlar, biyolojik ajanların aerosol veya sprey şeklinde biyolojik silah olarak kullanımlarını kapsamaktadır. 1984 yılında ise Amerika'nın Oregon şehrinde 751 kişinin etkilendiği Salmonella bakterilerinin salatalara karışması ile ortaya çıkarılan salgın biyolojik terörizm saldırılarına örneklerdendir⁵¹.

⁴⁷. V. Ilhashenko, 'Uluslararası Hukukta Kimyasal ve Biyolojik Silahların Taşınmasına Yönelik Düzenlemeler', Yüksek Lisans Tezi, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Kocaeli, 2019.

⁴⁸. O. Yüksel ve R. Erdem, 'Biyoterörizm ve Sağlık'. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, cilt:19, sayı:2, Haziran 2016, s.203-222

⁴⁹. S. Demirci, 'Nükleer Terörizm ve Tehdit Boyutlarına Yönelik Çıkarımlar'. *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, cilt:3, sayı:1, Ocak 2012, s.4.

⁵⁰. O. Yüksel ve R. Erdem, a.g.e, s.205.

⁵¹. K. Yeşilbağ, 'Biyolojik Silahlar: I. Tehdidin Boyutu'. *Veteriner Hekimleri Mikrobiyoloji Dergisi Elektronik Versiyonu*, cilt:2, sayı:2, 2002, s.61.

ABD’de 2001 yılında yaşanan şarbonlu mektup şeklindeki saldırılarla birlikte dünya kamuoyunun dikkatini ve ilgisini çeken biyolojik terörizm faaliyetleri kimyasal ve nükleer tehdit kadar bilinilirliği yaygın olmasa da geniş kitlelere vereceği zarar düşünüldüğünde oldukça tehlikelidir⁵².

Yakın geçmişte Kovit 19 Pandemisi yaşandığı dönemde ortaya çıkan vakalarda görülmüştür ki biyolojik silah olarak kullanılan virüs ve bakterileri benzeri canlılar etkilediği çevre bakımından oldukça geniş alanlara yayılabilmektedir ve terör eylemlerinde kullanılması durumunda biyolojik silahlar en az diğer terörizm türleri kadar büyük boyutta tehlikelidir.

1.2.3.3. Nükleer Terörizm

Nükleer maddelerin geçmişi, dünyada neredeyse 2000 yıl öncesine dayanmaktadır, fakat dünya üzerinde tanınırlığı İkinci Dünya Savaşı’nın yaşandığı günlerde ABD’nin, Japonya’nın iki kenti olan Hiroşima ve Nagazaki’ye nükleer saldırıları ile başlamıştır⁵³.

Radyoaktif enerjiye dayanan nükleer enerjinin silah olarak kullanılması ciddi bir tehdit oluşturmakla birlikte bu amaçla kullanılmasının önüne geçilmesi amacıyla tedbirler alınmıştır.

Her şeyden önce söz konusu faaliyetler uluslararası hukukta yasaklanmış olup 1968 tarihli Nükleer Silahların Yayılmasının Önlenmesi Sözleşmesi ile güvence altına alınmaya çalışılmıştır⁵⁴.

Nükleer silahlar, kitle imha silahları olarak kabul edilmekte olup bu yolla yapılan terör faaliyetleri ise nükleer terörizmin temelini oluşturmaktadır.

⁵². İ. Kiremitçi, ‘Küresel Boyutta Biyolojik Terör Tehdidi’. *Savunma Bilimleri Dergisi* cilt: 13, sayı: 2, s.27-58.

⁵³. İ. Savaş, ‘Terör Örgütlerinin Yapısal Değişimi ve Yeni Bir Terör Algısı: Nükleer Terörizm’. *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, cilt: 7, sayı: 97, Ekim 2019, s.386.

⁵⁴. M. Kibaroglu, ‘Kitle İmha Silahlarının Gelişim Süreci, Yayılmasının Önlenmesine İlişkin Yapılan Çalışmalar ve Geleceğin Güvenlik Tehditleri’, *2023 Dergisi*, sayı:6, Şubat 2023, s.4.

Özellikle 1970 ve sonraki dönemde nükleer silahlar terör örgütlerinin ilgisini çekmektedir. El-Kaide, IŞID, Taliban ve Aum Shinriki gibi terör örgütleri nükleer silahlara olan ilgilerini dile getirmektedirler⁵⁵.

1987 yılında nükleer maddelerin fiziksel olarak korunmasını sağlamak amacıyla uluslararası alanda Nükleer Maddelerin Fiziksel Korunmasına İlişkin Sözleşme imzaya açılmıştır, 8 Şubat'ta yürürlüğe giren Sözleşmenin temel amaçlarını da içine alan 2005 tarihli Nükleer Terörizm Eylemlerinin Önlenmesi Sözleşmesi ile kapsamı daha da genişletilerek nükleer tesisleri de içerisine alan yeni bir sözleşme ile genişletilmiştir⁵⁶.

Tüm bu gelişmelere rağmen 1995 yılında Çeçen eylemciler tarafından Rusya'nın Moskova kentinde bir parka radyoaktif madde ve dinamit içerikli atom bombası yerleştirerek şehrin bombalanması planlanmış ancak son anda başarısız olunmuştur⁵⁷.

1.2.3.4. Ekolojik Terörizm

Eko terörizm olarak da bilinen ekolojik terörizm kavramının ortaya çıkması ve tanınmasında etkili olan 1999 yılında Dünya Kurtuluş Cephesi (*Earth Liberation Front*, ELF) örgütü tarafından ABD'de gerçekleştirilen bir eylem gösterilmektedir. Bir kayak merkezinin çevreye zarar verdiği gerekçesiyle kundaklanması sonucunda Federal Soruşturma Bürosu (*Federal Investigation Front*, FBI) 2001 yılında bu olayın bir terör faaliyeti olarak kabul etmiştir⁵⁸.

Ekolojik terör faaliyetleri temelinde hayvanların ve doğanın korunması amacıyla hayvanlara ve doğaya zarar veren faaliyetlere karşı tepki olarak gösterilen şiddet olayları biçiminde tanımlanmaktadır⁵⁹.

⁵⁵. Savaş, a.g.e. 382.

⁵⁶. Savaş, a.g.e., s.382.

⁵⁷. Demirci, a.g.e, s.4.

⁵⁸. A. Genç Yılmaz, "Eko-Terörizm Kavramı Üzerine Bir Tartışma: Yeryüzü Kurtuluş Cephesi ve Hayvan Kurtuluş Cephesi'nin Analizi". *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, cilt:10, sayı: 2, Eylül 2022, s. 292-311.

⁵⁹. Y. Karaağaç, 'Çevre Terörizmi Kapsamında PKK Terör Örgütünün Orman Yakma Stratejisi ve Sabotaj Yapılanmaları', *Uluslararası İlişkiler ve Siyaset Bilimi Çalışmaları Dergisi*, sayı:7, Nisan 2023, s.40.

Genel olarak bu yönde tanımlanmaya çalışılsa da doktrinde farklı görüşler de bulunmaktadır. Bazı yazarların görüşüne göre çevreyi korumak için örgütlenen ve şiddet olayları sergileyen grupların bu eylemleri insana yönelik olmadığından terör faaliyeti sayılamayacağı yönündedir. Buna karşılık farklı düşünen yazarlar ise tam aksine yapılan şiddet eylemlerinin hukuka aykırı olduğu terör faaliyeti sayılacağını savunmaktadır⁶⁰.

1.2.3.5. Siber Terörizm

İstihbarat kaynaklarında kavram olarak ilk defa 1980 yılında Güvenlik ve İstihbarat Enstitüsü (*Institute for Security and Intelligence*) araştırmalarında ortaya çıkan siber terörizm kavramı, dünya çapında teknoloji ve uzay alanında yaşanan gelişmeler ile hızlı bir şekilde bilinirliği artan bir alan halini almıştır⁶¹.Güvenlik ve İstihbarat Enstitüsü çalışanı Barry Collin siber terörizmi tanımlarken siber uzay ve terörizm kavramlarını kullanmış, modern dünyada siber terörizmin teknolojiye mahrum kalma gibi korkularla ortaya çıktığını belirtmiştir⁶².

Siber terörizm, teknolojinin ilerlemesi ve gelişmesiyle terör örgütleri de farklı eğilimlere yönelmektedir. Özellikle günümüz dünyasında bilgisayar ve bilgi işlem sistemlerinde yer alan gelişmeler ile siber saldırılar geliştirilerek, devletlere zarar verme eylemleri yapılabilmektedir. Bu da terörün günümüz dünyasında karşımıza çıkan bir başka türüdür⁶³. Siber terörizm, toplumlara, bireylere zarar vermek adına sayısal teknoloji veya platformlarda verilen her türlü zarar olarak tanımlanmaktadır⁶⁴.

Bir başka tanımı ise kişi ve kurumların üzerinde baskı yaratmak, tehdit oluşturmak amacıyla resmî kurumların bilgi işlem tabanlarına yapılan saldırılar olarak da tanımlanmaktadır⁶⁵.

⁶⁰. Genç Yılmaz, a.g.e., s.298.

⁶¹. B.A. Yılmaz, 'Siber Terörizm ve Değişen İstihbarat Anlayışı'. *Anadolu Strateji Dergisi*, Cilt:2, Sayı:1, Şubat 2020, s.65-82.

⁶². B. Collin, 'The Future of Cyberterrorism: Where The Physical and Virtual Worlds Converge'. *Crime and Justice International*, volume:13, issue:2,1997, p.15.

⁶³. M. Saraçlı, a.g.e., s.1059.

⁶⁴. S. Atasever vd. 'Siber Terör ve DDoS'. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, cilt:23, sayı:1, Nisan 2019, s.239.

⁶⁵. B. A. Yılmaz, a.g.e.,70.

Bu tanımlardan yola çıkarak görülecektir ki günümüz dünyasında artık gelişen teknoloji ile terör faaliyetleri dahi yön değiştirmekte ve teknolojik alanlarda siber saldırılar vasıtasıyla devletleri ciddi zarar görme tehlikesi altında bırakabilmektedir.

Siber saldırılarda kullanılan savaş araçları, Talin El Kitabında siber silahlar ve siber sistemler şeklinde belirtilmiştir, daha açık şekilde siber savaş araçlarının siber saldırı amacıyla hazırlanan malzeme, donanım, araç, gereç, yazılımı içerebileceği belirtilmiştir⁶⁶.

Gelişen teknoloji ile siber terör eylemlerine karşı durabilmekte bireyler kadar ulusların da zorlandıkları görülmektedir, ulusal güvenlik sistemlerinde zaman zaman kırılmalar yaşanabilmektedir⁶⁷. 2000'li yıllardan itibaren gelişen teknoloji ile siber saldırılar artış göstermekte ve dünya kamuoyunda yer almaktadır. 2007 yılında Rusya, Estonya'nın bankalar dahil olmak üzere birçok kurum ve kuruluşuna siber saldırı gerçekleştirmiştir. 2010'da İran'a ait Uranyum Zenginleştirme tesisine Stuxnet isimli bir virüs ile siber saldırı gerçekleştirilmiştir⁶⁸.

1.2.3.6. Yalnız Kurt Saldırıları

Yalnız kurt saldırıları kendilerine yalnız kurt ismi verilen kişiler tarafından gerçekleştirilen herhangi bir grupla organizasyonel bağı olmayan, bağımsız, talimat almadan kendi başına hareket eden teröristler tarafından gerçekleşen saldırılara verilen addır⁶⁹.

Ancak tabi ki her ne kadar organizasyonel olarak terör örgütleri ile bağı bulunmasa da yalnız kurt saldırılarını gerçekleştiren teröristlerin ideolojik olarak terör örgütlerine bağlı olduğu bir gerçektir. Irak ve Suriye'de yoğun faaliyet gösteren terör örgütlerine katılan teröristlerin yalnız kurt saldırıları Avrupa'da korku iklimi yaşanmasına neden olmuştur⁷⁰.

⁶⁶. K. Dülger, *Uluslararası Hukukta Siber Saldırıların İlişkin Temel Esaslar*, Oniki Levha Yayıncılık, Haziran, 2023, s.49-50.

⁶⁷. J.A. Lewis, 'Assessing the Risks of Cyber Terrorism, Cyber War and Other Cyber Threats'. *Center for Strategic and International Studies*, Aralık 2002, s:1.

⁶⁸. Q. Nasrat, *Uluslararası Hukuk Bakımından Siber Terörizm*, Astana Yayınları, Ankara, 2023, s.10.

⁶⁹. G. Uluç ve A. Küngerü, 'Batı Medyasında Terörün İslam'la İlişkilendirilmesi Sorunu'. *The Journal of International Lingual Social and Educational*, cilt.4, sayı:2, Aralık 2018, s.302.

⁷⁰. M. Kurum ve E. Avcı, 'Radikalizm ve Aşırıçılıktan Terörizme: Siyasal Şiddetin Araçsallaştırılması'. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, cilt:14, sayı:28, Aralık 2018, s.38.

2016 yılında ABD’de gerçekleşen 49 kişinin ölümüne sebep olan terörist Omar Mateen’in IŞİD terör örgütüne bağlılık yemini etmesi⁷¹, yine aynı örgütün Avrupa ve Amerika’da yapılan saldırıları gerçekleştiren sempatizanlarının bulunması bunu kanıtlar niteliktedir⁷².

1.3.Terörizm Kavramının Uluslararası Hukukta Yeri

Uluslararası hukukta kabul edilen ortak bir terör tanımlaması bulunmamaktadır. Uluslararası alanda devletlerin kendi çıkarları doğrultusunda terörizme bakış açıları da farklılık göstermektedir. Bir devlete göre terör eylemi olan bir faaliyet diğer devlete göre terör faaliyeti yerine özgürlük savaşı olarak nitelendirilebilmektedir⁷³. Bu durum da doğal olarak ortak kabul gören bir tanımlama yapılmasını zorlaştırmaktadır.

Uluslararası alanda terör faaliyetleri, terör örgütleri ve terörist gruplara tüm dünyada tanınma, sesini duyurma imkânı sağlar. Kimi devletler terör tanımlaması yaparken faillere, kimi devletler kullanılan yöntemlere, kimi devletler ise amaçlara göre yapılmaktadır⁷⁴. Ancak hiçbirinde kullanılan tanımlama gerek içerik gerek yönelttiği çevre açısından ortak bir tanım ifade etmemektedir.

Terörizm kavramı dünya üzerinde neredeyse tüm ülkelerde mağduriyetlere sebep olan ve bu nedenle de ulusal boyutu dışında uluslararası boyutu açısından da oldukça önemle üzerinde durulması gereken bir kavramdır.

Terörizm kavramlarını ayrıntılı olarak inceledikten sonra uluslararası hukukta terör kavramının içeriğinin ülkelere göre farklı olmasından kaynaklanan tanımlanamama sorunu incelemek gerekirse, terörizm kavramını tanımlamadaki belirsizlikte; uluslararası hukukta bu kavramı belirsizliğe iten temel neden bazı ülkelerin kendilerinden başka kimi ülkelerde yaşanan terör olaylarını, terör olayı

⁷¹. A. ‘Kadioğlu, Suriye İç Savaşı ve Türkiye: Çatışma, Güvenlik ve Sığınma’. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, cilt:16, sayı:29, Eylül 2020, s.2179.

⁷². C. Orhan Gönül, ‘Uluslararası İlişkilerde Bir Şiddet Tezahürü Olarak Uluslararası Terörizm Ve Işid Örneği’, Doktora Tezi, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul,2021.

⁷³. Öktem a.g.e., s. 137.

⁷⁴. Şimşek, a.g.e., 319.

saymaması ya da teröre devletle destekli terör türünde olduğu gibi açık veya örtülü şekilde destek vermesidir.

Terörizm ve terör örgütlerine bakış açısı ülkeden ülkeye o kadar değişmektedir ki her ikisi de BM Güvenlik Konseyi daimî üyesi olan hatta çifte veto yetki ayrıcalığına sahip olan iki ülke olan ABD, Hizbullah'ı terör örgütü saymakta iken Rusya bu şekilde değerlendirmemektedir⁷⁵. Yine AB, bölücü terör örgütü PKK'yı 2004 yılında terör örgütü olarak tanımasına rağmen⁷⁶, AB üyesi Belçika'nın resmi makamlarının PKK terör örgütü uzantılı yapılara finansal destekleri ortaya çıkmıştır⁷⁷. Bununla beraber Afrika Birliği Örgütü bünyesinde hazırlanan terörü önlenmesine ilişkin sözleşmesi kapsamında halkların kendi kaderlerini tayin haklarını gözeterek sömürgeci kurtulmak amacıyla yapılan bağımsızlık mücadelelerinin terör faaliyeti sayılmaması gerektiği savunulmuştur⁷⁸.

Bu örneklerden de anlaşılacağı gibi terörizme yönelik uluslararası alanda genel kabul gören bir ölçüt olmamasının nedeni devletlerin siyasi çıkarları söz konusu olduğunda terör yapılarını kendi menfaatleri doğrultusunda değerlendirmelerinden kaynaklanmaktadır.

1.4. Terörizm Kavramının Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi Kararları Çerçevesinde İncelenmesi

Terör uluslararası alanda sonuçlar doğurması nedeniyle ülkeler bağlamında ele alınması gereken bir kavramdır. Terörün uluslararası anlamda tanımlanması sayılabilecek ilk çalışma, Milletler Cemiyeti (MC) zamanında oluşmuştur, MC 1937 yılında dar anlamda terör tanımlaması sayılabilecek bir çalışma yapmış olsa da bu tanımlama yalnızca devlet başkanları ve kamu görevlileri gibi belli statü sahiplerine karşı yapılan saldırıları kapsadığı için etkili olamamıştır⁷⁹.

⁷⁵ Semercioğlu, a.g.e., s.105.

⁷⁶ <https://www.mfa.gov.tr/Turkiye-Cumhuriyeti-Dis-Isleri-Bakanligi-Girisimci-ve-Insani-Dis-Politika-PKK>, E.T:25.12.2023.

⁷⁷ M.L. Yılmaz ve Ü. Tekin, 'Ortadoğu'yu Terörize Eden PYD/ PKK'nın Seçilmiş AB Ülkelerindeki Finansman Kaynakları'. *Liberal Düşünce Dergisi*, Mart 2020, s.123.

⁷⁸ İ. Kaya, *Terörle Mücadele ve Uluslararası Hukuk*, Usak Yayınları, Ankara, 2005, s.11.

⁷⁹ H. Ayhan, 'Terör Kavramı, Güvenlik Konseyi ve Genel Kurul Özelinde Birleşmiş Milletler'in 2001 Sonrası Terör Yaklaşımı'. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, cilt: 11, sayı: 21, Mayıs 2015, s. 130.

BM'nin kurulduğu 24 Ekim 1945 tarihinde temel amacı insan hakları çerçevesinde dünya barışını sağlamaktır. Güvenlik Konseyi, BM içinde 15 devletten oluşan 5 devletin sürekli üye olarak var olduğu, 10 devletin ise geçici üye olarak var olduğu, barış ve güvenliğin sağlanmasında gerekli kararları almakla yetkilendirilmiş organıdır⁸⁰. BM Güvenlik Konseyi'nin bugüne karar terör konularında aldığı çeşitli kararlar bulunmaktadır ve bu kararlar devletlere terörizm konusunda birtakım yükümlülükler getirmektedir.

BM Güvenlik Konseyi'nin 31 Mart 1992 tarihli 748 Sayılı Kararı Libya'ya yönelik olup Uluslararası Adalet Divanı (UAD)'nda görülen Lockerbie Davası'nın içeriğine yönelik bir karardır⁸¹. Lockerbie Davası 21 Aralık 1988 tarihinde bir Amerikan Panama uçağının Libya'lı teröristler Megrahi ve Fhimah tarafından gerçekleştirilen bombalı saldırı sonucu patlatılması 11 kişinin hayatını kaybetmesi olayı sonrası ABD ve İngiltere'nin suçluları iade ve tazminat taleplerine karşılık Libya'nın Divan'dan Geçici Tedbir Kararı istemek için açtığı davadır⁸². UAD kararını açıklamadan BM Güvenlik Konseyi 748 sayılı Kararı alarak Libya Hükümeti'nin terörün desteklenmesinden uzaklaştığına dair somut gösterge olmadığını delil göstererek uluslararası barış ve güvenliğin tehdit edildiği yönünde karar almıştır⁸³. Kararı sonrası UAD'da Libya'nın Geçici Tedbir Kararı'nı reddetmiştir⁸⁴.

Konseyin terörizmle mücadelede aldığı bir diğer karar da Ekim 1999 tarihli 1267 sayılı karardır⁸⁵. Afganistan'ın Usame Bin Ladin'e destek vermesinin ardından alınmış bir karar olup, taraf devletlere Taliban'a karşı yapılacak yaptırımlarla ilgili ticaret yasağı, hesapların dondurulması, silahların yasaklanması gibi yükümlülükler verilmiştir⁸⁶. 1269 sayılı karar ise terörizmle mücadelede devletlere iş birliği yükümlülüğü getirmektedir⁸⁷. Bunlara ek olarak yine BM Güvenlik Konseyi 1333 sayılı kararında devletlere Afganistan'da Taliban'ın bulunduğu bölgelerle ilgili askeri

⁸⁰. <https://www.un.org/en/>, 'UN Charter', E.T:14/12/2023.

⁸¹. Kırdım, a.g.e., s.55.

⁸². S. Schmahl (Çev. Y. Metin), "Birleşmiş Milletler'de "Hukukun Üstünlüğü" Lockerbie Olayı Üzerine Düşünceler" *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, cilt: 10 sayı : 1-2 2002,s.20-42.

⁸³. <https://www.undocs.org/>, S/Res/748(1992), Security Council, E.T:10/12/2023.

⁸⁴. Kırdım, a.g.e., s.54-55.

⁸⁵. <http://unscr.com/en/>, S/Res/1267(1999) Security Council, E.T:10.12.2023.

⁸⁶. S. Tekel, 'Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Terörizm'. ayk.gov.tr, E.T. 01.05.2023

⁸⁷. <https://undocs.org/>, S/Res/1269(1999) Security Council, E.T:10.12.2023.

faaliyetlerle ilgili eğitim, görüş ve teknik destek konularında yardım yükümlüğü getirilmiştir⁸⁸.

11 Eylül 2001 sonrası alınan 28 Eylül 2001 tarihli 1373 sayılı BM Güvenlik Konseyi Kararı ise BM Güvenlik Konseyi'nin terörizmle konusunda aldığı kararlar arasında en dikkat çekenlerden biridir. 1373 sayılı kararda Güvenlik Konseyi devletlere terörle mücadele anlamında yükümlülükler getirmiş olup, ayrıca konsey tarafından ilgili kararda terör desteği ve terörü finanse etmenin açıkça suç sayılmasına karar verilmiştir⁸⁹. Bu karar her ne kadar terörle mücadele kapsamında alınmış olsa da terörizm tanımını tam olarak içermemektedir⁹⁰.

Güvenlik Konseyi'nin 1373 sayılı kararı sonrası aldığı bir başka karar ise 2004 tarihinde alınan 1540 sayılı karardır⁹¹. Karar içeriğinde nükleer, kimyasal ve biyolojik silahların devletler dışı aktörler tarafından ele geçirilmesi ve kullanımının yasaklanması konusunda önlemler alınmasına dair devletlere düşen yükümlülükleri içermektedir⁹². Bu karar bağlayıcı nitelikte, soyut ve herhangi bir süre içermeyecek şekilde belirsizdir. Yalnızca devletlerin rızasına göre bağlayıcılık içerebilmektedir⁹³.

Güvenlik Konseyi'nin yukarıda geçen kararlarından her ne kadar 1373 sayılı karar 11 Eylül Olayı referans gösterilerek somut bir olaya karşı alınmış olsa da gerek 1373 sayılı karar gerekse 1540 sayılı karar tüm devletlere yönelik ve önleme amacı taşır niteliktedir.

1.5. Uluslararası Hukukta Terörist Eylem/Suç Tiplerine Dair Sözleşmeler

Uluslararası hukukta terörist eylem ve suç tiplerine dair çeşitli sözleşmeler bulunmaktadır. Bu sözleşmeler, uluslararası toplumda terörizmi önlemeye yönelik

⁸⁸ Tekel, a.g.e., s.1360.

⁸⁹ <https://www.un.org/en/>, S/Res/1373 (2001) Security Council, E.T:10/12/2023.

⁹⁰ Z. Kıvılcım, "Küresel İktidarı Kuran ve Koruyan Şiddetin İdarecisi Olarak Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi". *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, cilt: 72 sayı: 1, Haziran 2014, s.222.

⁹¹ Kıvılcım, a.g.e., s.222.

⁹² <https://undocs.org/>, S/Res/1540 (2004) Security Council, E.T:10/12/2023.

⁹³ Kıvılcım, a.g.e., ss.222-223.

ortak çabalarını yansıtmaktadır. Uluslararası hukukta 11'i sözleşme 2'si protokol olmak üzere BM bünyesinde toplam 13 adet⁹⁴, sözleşme metni bulunmaktadır.

1.5.1. Birleşmiş Milletler Bünyesinde Hazırlanan Sözleşmeler

1963 Tarihli Uçak İçinde İşlenen Suçlar ve Diğer Eylemler Hakkında Sözleşme;

14 Eylül 1963'te Tokyo kentinde imzalanmış olan Sözleşme 1969 yılında yürürlüğe girmiştir. Sözleşme gereği uçakta bulunan uçuş güvenliğini hedefleyen sözleşmede uçak amirine uçuşta tehdit oluşturan durumlarda tehdidi oluşturan kişilere karşı müdahale ve etkisiz hale getirme yetkisi vermektedir⁹⁵. Sözleşmede uçak kaçırma eylemi uluslararası bir suç olarak tanımlanmazken, uçağın veya kontrolünün hukuka aykırı şekilde ele geçirilmesi durumunda taraf devletlere belirli tedbirler alma yükümlüğü vermektedir. Bu çerçevede, fail nezaret altına alınabilecek veya geri verilebilecektir. Sözleşme, bu açıdan önem taşır, ancak hangi durumlarda uygulanacağını belirlemek için hükümlerin hangi fiillere odaklandığını incelemek gereklidir⁹⁶.

Sözleşmede taraf devletlere birtakım durumlarda cezalandırma yetkileri tanınmıştır. Suçun taraf devletin ülkesinde işlenmesi, devlete karşı ya da devletin vatandaşına karşı veya devletin vatandaşı tarafından işlenmesi durumunda devlete yetki tanınmıştır. Ayrıca devletin güvenliğini tehlikeye düşürecek bir suç işlenmesi durumu ile çok taraflı sözleşmeler gereği devlete düşen bir yükümlülük var ise veya devletin yürürlükte olan uçakların manevralarına karşı bir ihlal var ise bu sözleşme gereği failleri cezalandırma yetkisi vardır, bunun dışında taraf devletlerin failleri cezalandırma yetkileri bulunmamaktadır⁹⁷.

1970 Tarihli Uçakların Yasadışı Olarak Ele Geçirilmesinin Önlenmesi İlişkin Sözleşme;

⁹⁴ M. Baki, 'Terörizmle Mücadelede Birleşmiş Milletler 'in Rolü ve Etkisi' *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2009.

⁹⁵ Tekel, a.g.e., s.1356.

⁹⁶ F. Erdem ve S. Keyman, 'Uçak Kaçırma Suçları'. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, cilt:27, sayı:1, Mart 1970, s.17.

⁹⁷ <https://treaties.un.org/>, *Convention on Offences and Certain Other Acts Committed on Board Aircraft*, E.T:10.11.2023.

Bu sözleşme 6 Eylül 1970 tarihinde Filistin Kurtuluş Örgütü Halk Cephesi tarafından üç uçağın kaçırılması olaylarının ardından hazırlanmış bir sözleşmedir⁹⁸. Sözleşmeye göre uçak kaçırma olaylarının önüne geçmek için uçağın kontrolünü ele geçirme, korkutma gibi herhangi bir eylemde bulunan kişiler derhal tutuklanacak, tutuklanan ülke tarafından ya iade edilecek ya da yargılanacaktır. Sözleşmeye taraf devletler birbirlerine yardım etmekle yükümlüdürler⁹⁹.

1971 Tarihli Sivil Havacılık Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesine İlişkin Sözleşme;

Bu sözleşme Montreal Sözleşmesi olarak da bilinmektedir. 23 Eylül 1971’de imzalanmıştır. Sözleşmede servis halindeki bir uçağın tahrip edilmesi, uçamayacak hale getirilmesi, havada yanlış bilgi vererek ya da başka şekilde uçağın emniyetinin tehlikeye düşürülmesi durumları suç olarak sayılmıştır¹⁰⁰.

Sözleşmede sayılan suçlara teşebbüs ya da suç ortaklığı durumunda da suç işlenmiş sayılacağı belirtilmiştir. Sözleşme kapsamında taraf devletlere suçluları yakalama gözaltına alma gibi yükümlülükler getirirken, suçluların iadesi konusunda da taraf devletler arasında yapılan her türlü iade anlaşmasında bu sözleşme kapsamındaki suçları sözleşmeye eklemeyi taahhüt ettikleri belirtilmiştir¹⁰¹.

1988 Tarihli Sivil Havacılığa Hizmet Veren Hava Alanlarında Yasadışı Şiddet Eylemlerinin Önlenmesine İlişkin Protokol;

Protokolün içeriğinde 1971 tarihli Montreal Sözleşmesini tamamlayıcı hükümler yer almaktadır. Buna göre, havalimanında alınacak önlemlere değinen Protokolde havalimanında ciddi yaralanma ve ölüme sebebiyet verecek eylemler, havaalanında hizmette bulunmayan uçakların tahrip edildiği, hasara uğratıldığı eylemlerin suç sayılacağı belirtilmişti. Ayrıca suç işleyen şahsın bulunduğu ülke, şahsı iade etmediği takdirde yargı yetkisi ile ilgili tedbirleri almakla yükümlü tutulmuştur¹⁰².

⁹⁸. Tekel a.g.e.,s.1356-1357.

⁹⁹ . <https://treaties.un.org/>, Convention for the Suppression of Unlawful Seizure of Aircraft, E.T:11.12.2023.

¹⁰⁰. <https://treaties.un.org/>, ‘Convention For The Suppression of Unlawful Acts Against The Safety of Civil Aviation’, E.T: 09.12.2023.

¹⁰¹. https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2312020102225bm_61.pdf ‘Sivil Havacılık Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesine İlişkin Sözleşme (1971’, E.T:21.04.2023

¹⁰². <https://treaties.un.org/>, ‘Protocol For The Suppression of Unlawful Acts of Violence at Airport Serving International Civil Aviation’.E.T: 09.12.2023.

1973 Tarihli Diplomatik Temsilciler Dâhil Uluslararası Koruma Altındaki Kişilere Karşı İşlenen Suçların Önlenmesi ve Cezalandırılmasına İlişkin Sözleşme;

Bu Sözleşmeye geçmeden önce diplomatik temelli ilk bağlayıcı belge sayılabilecek Viyana Sözleşmelerinden bahsedilmelidir. 1957’de BM’de düzenlenen 1961 tarihli Diplomatik İlişkiler Hakkındaki Viyana Sözleşmesi bunlardan ilki iken bir diğeri ise 1963 Viyana Konsolosluk İlişkileri Sözleşmesi sayılabilir¹⁰³. 1961 tarihli Sözleşme dokunulmazlık sınırlarını elçilik akreditasyonu, bayrak kullanımı, vergi muafiyeti gibi düzenlemeleri içermektedir¹⁰⁴. 1963 tarihli Sözleşme ise resmi görev dokunulmazlığı ve ayrıcalığı konularını içermektedir¹⁰⁵.

14 Aralık 1973 Sözleşme daha çok koruma altında olan kişilere karşı işlenecek suçların önlenmesi ve cezalandırılması temelli olup, Türkiye Cumhuriyeti Sözleşmeyi 21 Ocak 1981’de uygun bulmuştur ve Sözleşme 1 Mayıs 1981 Resmî Gazete ‘de yayınlanmasının ardından yürürlüğe girmiştir¹⁰⁶. Sözleşme uluslararası korumaya sahip kişiler, şu şekilde tanımlamaktadır; Yabancı devlette bulundukları sırada anayasalarına göre devlet başkanları, hükümet başkanları, dışişleri bakanları ile kendilerine refakat eden aileleri, devletleri resmi olarak temsil eden nitelikte olan, uluslararası örgütlere mensup personeller ve onların aileleri şeklindedir¹⁰⁷.

Sözleşmeye taraf devletler kendi sınırları içinde diplomatik koruma altında bulunan kişilere, konutlarına, resmi çalışma alanlarına, bu kişilerin ulaşım araçlarına karşı yapılan, saldırı tehdidi, saldırıya teşebbüs veya fiilen saldırının suç sayılacağını taahhüt etmişlerdir¹⁰⁸.

Fakat her ne kadar bu şekilde bağlayıcı düzenlemeler ile önlem alınmaya çalışılsa da yeterli düzeyde olup olmadığı tartışmalıdır. 1973-1993 yılları arasında

¹⁰³. S.V. Gözlüçöl, ‘Diplomatik Dokunulmazlık ve Ayrıcalıkların Kötüye Kullanılması’. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, cilt: 19 sayı: 1, Haziran 2013, s.102.

¹⁰⁴. <https://legal.un.org/>, ‘Vienna Convention on Diplomatic Relations 1961’, E.T.:13.12.2023.

¹⁰⁵. <https://legal.un.org/>, ‘Vienna Convention on Consular Relations 1963’, E.T.:13.12.2023.

¹⁰⁶. https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2312020102613bm_62.pdf, ‘Diplomatik Temsilciler Dâhil Uluslararası Koruma Altındaki Kişilere Karşı İşlenen Suçların Önlenmesi ve Cezalandırılmasına İlişkin Sözleşme’ E.T.:05.11.2023.

¹⁰⁷. https://inhak.adalet.gov.tr/Resimler/Dokuman/2312020102613bm_62.pdf, ‘Diplomatik Temsilciler Dâhil Uluslararası Koruma Altındaki Kişilere Karşı İşlenen Suçların Önlenmesi ve Cezalandırılmasına İlişkin Sözleşme’ E.T.:05.11.2023.

¹⁰⁸. <https://inhak.adalet.gov.tr/>, ‘Diplomatik Temsilciler Dâhil Uluslararası Koruma Altındaki Kişilere Karşı İşlenen Suçların Önlenmesi ve Cezalandırılmasına İlişkin Sözleşme’, E.T.:05.11.2023.

ilerleyen kısımlarda detaylı bahsedileceği üzere çok sayıda Türk diplomat Ermeni teröristlerce şehit edilmiştir, ayrıca 1979 yılında İran'daki ABD Tahran Elçiliğinin militan öğrencilerce işgali ve personelin rehin alınması gibi olayda da görüleceği üzere sözleşmelerin istenilen düzeyde koruma sağlayıp, sağlamadıkları da tartışmalıdır¹⁰⁹.

1979 Tarihli Rehine Almalara Karşı Uluslararası Sözleşme;

17 Aralık 1979 yılında taraf devletlerin imzasına açılan, 3 Haziran 1983'te yürürlüğe giren söz konusu Sözleşme taraf devletlerin, İnsan Hakları Evrensel Beyannamesi, Medeni ve Siyasi Hakları Uluslararası Sözleşmesi'ndeki ilkeleri benimsenmiş olmasını ve uluslararası barış ve güvenliğin sağlanması ile herkesin yaşama hürriyetine sahip olması amacını taşımaktadır¹¹⁰.

Taraf devletlerin egemenlik sınırları içerisinde bir rehine alma olayı gerçekleşirse rehinenin serbest bırakılmasını sağlama, rehinenin durumunu kolaylaştırıcı adım atma, gerekli durumlarda rehinenin ülkeden ayrılmasını kolaylaştırma yükümlülükleri getirilmiştir¹¹¹.

1980 Tarihli Nükleer Maddelerin Fiziksel Korunmasına İlişkin Sözleşme;

1980 yılında imzaya açılan bu Sözleşme 1987'de yürürlüğe girmiştir. Başlangıç metninde nükleer madde hırsızlığı, nükleer madde taşımacılığı gibi konular içermekte iken 2005 yılında kapsamında genişletilme yapılarak saldırı amacı taşımayan nükleer tesislerin, nükleer maddelerin korunması, saklanması, depo edilmesi gibi çok önemli konuları da içine alacak şekilde genişletilmiştir. Ayrıca ilgili tesislere yapılan saldırılarda sabotaj suçu kapsamında olacağı belirtilmiştir¹¹².

2005 Tarihli Nükleer Terörizm Eylemlerinin Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme;

¹⁰⁹. Gözgüçöl, a.g.e. s.116.

¹¹⁰. <https://www5.tbbm.gov.tr/>, 'Rehine Alınmasına Karşı Uluslararası Sözleşmeye Katılmamızın Uygun Bulunduğuna Dair Kanun', E.T:17.03.2023.

¹¹¹. <https://treaties.un.org/>, 'International Convention Against The Taking of Hostages', E.T:10.12.2023.

¹¹². M. Akdemir ve S. Şentürk Lüle, 'Nükleer Emniyet Kapsamında Fiziksel Koruma Sistemi Tasarlamak ve Analiz Etmek İçin Yerli Yazılım Geliştirilmesi'. *Savunma Bilimleri Dergisi*, sayı:41, Kasım 2022, s.3.

Nükleer terörizmle mücadele 1980 tarihli Sözleşme’de fiziksel koruma anlamında yer alırken, 2005 tarihli Sözleşme’de daha geniş kapsamda ele alınmıştır¹¹³.

Özellikle yasal amaçlar için kullanılan nükleer tesisler ve burada alınacak önlemler başta olmak üzere bu tesislerde koruma, depolama gibi süreçlerde alınacak önlemleri de içermektedir¹¹⁴. 1980 tarihli Sözleşme metnine ek olarak nükleer madde kaçakçılığı, nükleer tesislere yapılacak sabotaj suçlarını da kapsam dahiline almaktadır¹¹⁵.

1988 Tarihli Deniz Yolculuklarının Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesine İlişkin Sözleşme;

10 Mart 1988’de Roma’da imzalanan bu sözleşme BM Deniz Hukuku Sözleşmesi ve uluslararası alanda birçok sözleşmeyi göz önüne alacak şekilde atıf yapılarak hazırlanmıştır¹¹⁶. Sonraki süreçte 2005 yılında Sözleşmeye ait bir Protokol hazırlanmış, Sözleşmede ağırlıklı olarak seyir güvenliği konuları yer alır iken ek Protokolde daha çok terörizm konusunun üzerinde durulmuştur¹¹⁷.

Sözleşmede yasa dışı ve kasıtlı olarak, bir toplumu yıldırma, bir hükümet veya uluslararası örgütü bir şeyi yapmaya zorlamak ya da yapmaktan alıkoymak, bir gemide patlayıcı, radyoaktif maddeyi silah olarak kullanma, izinsiz tahliye etmek, biyolojik, kimyasal, nükleer silahlarını kullanmak, taşınmasını sağlamak gibi fiiller ile işlenecek suç unsurları tek tek sayılmıştır¹¹⁸.

Suçun işlenmesine teşebbüs, kişilerin kaçmasına yardım etmek fiilleri de suç olarak sayılmaktadır. Bununla birlikte Sözleşmede Nükleer Maddelerin Fiziksel Korunmasına İlişkin Sözleşme ve Nükleer Terörizm Eylemlerinin Önlenmesine İlişkin

¹¹³. Akdemir ve Şentürk Lüle, a.g.e., s.3.

¹¹⁴. <https://treaties.un.org/>, ‘International Convention for the Suppression of Acts of Nuclear Terrorism’, E.T:10.12.2023.

¹¹⁵. Akdemir ve Şentürk Lüle, a.g.e., s.3.

¹¹⁶. <https://www.resmigazete.gov.tr/>, ‘Deniz Yolculuklarının Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesine İlişkin Sözleşme (1988)’, E.T: 30.03.2023

¹¹⁷. S.Çalışkan Uyanık, ‘Denizde Yasadışı Eylemlerin Önlenmesine Dair Sözleşme ve Protokolün Deniz Haydutluğu, Seyir Güvenliği ve Deniz Terörü ile İlişkisi’. *Denizcilik Araştırmaları Dergisi*, cilt:1, sayı:1, Haziran 2022,s.83-84.

¹¹⁸. <https://treaties.un.org/>, ‘Convention For The Suppression of Unlawful Acts Against The Safety of Maritime Navigation’ E.T:10.12.2023.

Uluslararası Sözleşmesi kapsamında devletlerin yükümlülüklerine uygun gerçekleştirdikleri faaliyetlerinin suç sayılmayacağı belirtilmektedir¹¹⁹.

Son olarak 1988 tarihli Sözleşmede genel olarak gemilerdeki seyir güvenliği üzerinde durmakta iken burada kastedilen gemi tanımının ise birtakım istisnaları bulunmaktadır. Bunlar harp gemileri, ticari amacı olmayan gemiler ve seyirde olmayan gemiler olarak sayılmaktadır¹²⁰.

1988 Tarihli Kıta Sahanlığı Üzerindeki Sabit Platformların Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesine İlişkin Protokol;

Yukarıda bahsedilen 1988 tarihli Sözleşme'nin petrol arama faaliyetlerini de kapsayacak şekilde genişletilmesini sağlamak amacıyla sözleşmeye eklenen 1988 tarihli bu Protokol 1992 yılında yürürlüğe girmiştir¹²¹.

Protokolde suç sayılacak eylemler sayılmıştır. Buna göre herhangi bir kişi kuvvet kullanarak, tehditle veya korkutma yoluyla sabit platformlara el koyarsa ya da kontrolünü ele geçirirse, sabit platforma zarar verip tahrip ederse, platformu tahrip edecek veya güvenliğini tehlikeye sokacak eylemlerde bulunursa, ya da bu sayılan suçlara teşebbüs ederken birinin yaralanmasına, ölmesine neden olursa, bu suçlarda ilgili azmettirici, ya da suç ortağı olursa, suç işlemiş olacağı belirtilmiştir¹²².

1991 Tarihli Plastik Patlayıcı İmal Etme Amacının Tespitine İlişkin Sözleşme;

Terör olaylarında sıklıkla kullanılan plastik patlayıcılarla mücadele amacını taşıyan bu Sözleşme 12 Şubat -1 Mart 1991 tarihlerinde Kanada'nın Montreal kentinde düzenlenen Uluslararası Hava Hukuku Konferansı sırasında kabul edilmiştir.

¹¹⁹. <https://www.resmigazete.gov.tr/>, 'Deniz Seyir Güvenliğine Karşı Yasa Dışı Eylemlerin Önlenmesine Dair Sözleşmeye Ait 2005 Protokolü' E.T.:30.03.2023

¹²⁰. S. Çalışkan Uyanık, a.g.e., s.84.

¹²¹. T. Arslan, 'Bölgesel Kuralların Dünya Deniz Ulaştırmasına Etkiler'. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, cilt 9, sayı: 1, 2007, s.44-60.

¹²². <https://treaties.un.org/>, 'Protocol to The Convention of 10 March 1988 For The Suppression of Unlawful Acts Against The Safety of Fixed Platforms Located on The Continental Shelf', E.T:10.12.2023.

Sözleşmenin içeriğinde plastik patlayıcı maddelerin üretimi, mülkiyeti, nakliyesi, alım satımı gibi önemli konular düzenlenmekte ve bu konularda taraf devletlere alacakları önlemlerle ilgili önemli yükümlülükler getirilmektedir¹²³.

Sözleşme metninde “işaretleme”¹²⁴ yöntemi olarak geçen ve Sözleşmenin ekinde bulunan Teknik EK ile patlayıcıların tanınması ve teşhis edilmesi, teşhis edilemeyen patlayıcıların ise “işaretsiz patlayıcı” olarak belirtilerek önlem alınması gereken sınıfta olduğu belirtilmektedir. Ayrıca Sözleşme metninde daha sözleşmeye taraf olmadan önce devletin kendi kontrolünde olmamakla birlikte topraklarında üretilen ya da bir şekilde topraklarına sokulan işaretsiz patlayıcılar ile ilgili önlemleri alması ve bu stokları üç yıl içinde imha etmesi ve kendi kontrolünde fakat gerekli izinlere tabi olan askeri cihazların vazgeçilmez parçası olmayan patlayıcıları ise sözleşme yürürlüğe girmesinden 15 yıl içinde imha yükümlüğü getirilmiştir.

1997 Tarihli Terörist Bombalamaların Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme;

15 Aralık 1997’de New York’ ta imzalanan sözü edilen Sözleşme 2001 yılında yürürlüğe girmiş olup, halka açık alanlarda terörist faaliyetlerle ölüm, ciddi bedensel zarar, ekonomik zarar verme saiki gerçekleştirilen terörist faaliyetlerin önlenmesi amacını ve yargısal faaliyetlerin düzenlenmesini içermektedir¹²⁵.

Sözleşmenin 1. maddesinde kasten ve hukuka aykırı olmak suretiyle devletin tesislerinde, kamuya açık alanlarda, kamu ulaşım tesisleri gibi alanlarda patlamaya sebebiyet verecek fiilleri işlemek suç sayılmıştır. 2. maddesinde ise ilk maddesinde sayılan fiillere atıfta bulunularak suça teşebbüs, iştirak, müşterek faillik, suça yönlendirme gibi fiillerde düzenlenerek suç tiplerini genişletecek yönde düzenleme yapılmıştır¹²⁶.

¹²³. <https://treaties.un.org/>, ‘Convention on The Marking of Plastic Explosives For The Purpose of Detection 1991’, E.T:11.12.2023.

¹²⁴. <https://www5.tbmm.gov.tr/>, ‘Plastik Patlayıcıların Teşhisi Amacıyla İşaretleme Sözleşmesine Katılmamızın Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve İçişleri ve Dışişleri Komisyonları Raporları’ E.T.: 01.04.2023.

¹²⁵. Tekel, a.g.e., s.1359

¹²⁶. <https://treaties.un.org/>, ‘International Convention for the Suppression of Terrorist Bombings’, E.T:11.12.2023.

1999 Tarihli Terörizmin Finansmanının Önlenmesine İlişkin Uluslararası Sözleşme;

Terörizme finansal desteğin engellenmesini amaçlayan Sözleşme 9 Aralık 1999 tarihinde BM Genel Kurulu'nda kabul edilmiş olup, 2000-2001 yılları arasında imzaya açılmış ve 10 Nisan 2022'de yürürlüğe girmiştir¹²⁷.

Sözleşmede her ne amaçla olursa olsun terör faaliyetlerinde kullanılmak suretiyle veya kullanılacağı bilinerek terör örgütlerine doğrudan ya da dolaylı olması fark etmeksizin kasten destek sağlamak suç olarak kabul edilmiştir ve devletlere bu yönde yükümlülükler yüklenmiştir¹²⁸.

1.5.2. Avrupa Konseyi Bünyesinde Hazırlanan Sözleşmeler

1949 yılında kurulan Avrupa Konseyi'nin kuruluş amaçları ve korunmaya değer gördüğü menfaatleri açısından terör saldırıları tehdit oluşturmaktadır.

Avrupa Konseyi'nin Almanya ve Fransa gibi üyeleri ideolojik kökenli terör ile karşı karşıya iken Türkiye ve İspanya gibi ülkeler ise daha çok ayrılıkçı terör ile karşı karşıya kalmaktadır. Bu kapsamda Avrupa Konseyi 1978 yılında terör ile ilgili bir bildirge yayınlamıştır¹²⁹. Yayımlanan bildirmede özetle terörün devletlerin demokratik yapılarının korunabilmesi için mutlaka engellenmesinin gerekliliği vurgulanmıştır.

Son yıllarda Orta Doğu'da yaşanan olaylarda Avrupalı yabancıların terörist eylemlerde bulunması, Avrupa'da yaşanan yalnız kurt terör saldırıları Avrupa Konseyi'nde de endişelerin artmasına yol açmıştır. Avrupa Konseyi terör ile ilgili alınacak önlemlerin üye devletlerin menfaatleri açısından kaçınılmaz olması düşüncesi ile terörün engellenmesine yönelik sözleşmeler düzenlemiştir. Bu sözleşmeler başlıcaları şunlardır;

¹²⁷. O. Üstün, 'Karapara Aklama ve Terörün Finansmanı ile Mücadelede Uluslararası Girişimler ve Araçlara Toplu Bakış', *Bankacılar Dergisi*, sayı:65, 2008, s.22.

¹²⁸. E. Yılmaz Eren, 'Terörün Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanun Tasarısı Üzerine Bir Değerlendirme'. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, cilt: 71 sayı: 1, Ağustos 2013, s. 1243- 1272.

¹²⁹. E. Ergül, 'Avrupa Konseyi Çerçevesinde Terörle Hukuki ve Kurumsal Mücadele'. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 18 Sayı: 3, Temmuz 2014, s. 737 – 770.

1977 Tarihli Terörizmin Önlenmesine Dair Avrupa Sözleşmesi (TÖDAS)

Bu sözleşme esasında siyasi suçluların iadesi konusunda terör fiilleri olması durumunda suçluların iade edilmesinin gerektiği, geri vermemenin istisnasını düzenleyen sözleşmedir¹³⁰.

Sözleşmede 1970 tarihli Uçakların Yasa Dışı Olarak Ele Geçirilmesinin Önlenmesine İlişkin Sözleşme kapsamındaki suçlar; 1971 tarihli Sivil Havacılığın Güvenliğine Karşı Yasa Dışı Eylemlerin Önlenmesine İlişkin Sözleşme kapsamındaki suçlar; diplomatik ajanlar dahil uluslararası bir himaye altındaki şahıslara karşı; adam kaçırma, rehin alma veya gayri kanuni hürriyeti tehdit eden suçlar; şahısların hayatı için tehlike teşkil ettiği ölçüde bomba, el bombası, roket, otomatik ateşli silah veya bombalı mektup veya koli kullanarak işlenen suçlar; bu suçları işlemeye teşebbüs veya böyle bir suçu işleyen veya işlemeye teşebbüs eden bir kişinin fiiline suç ortağı olarak iştirake ilişkin suçlar; siyasi suç sayılmayacaktır¹³¹.

2003 Tarihli Terörizmin Önlenmesi Avrupa Sözleşmesi Tadil Protokolü

İlgili Protokolde 1977 tarihli TÖDAS' a ek olarak düzenlemeler getirilmiştir. Yalnızca terör eylemleri değil, terör eylemlerine teşebbüs etme, iştirak etme, teşebbüse iştirak ettirme, azmettirme, temel terör eylemlerini örgütleme fiillerinden birinden bulunmada iade edilmek için yeterli koşullar arasında sayılmıştır. Ayrıca sözleşmeye taraf devletlerce terör suçlularının iadelerini taahhüt ettikleri de Protokole eklenmiştir. İade edilen devlette işkence riski bulunması durumunda iade etmeme olanağı sağlanmakta ve bu şekilde bir istisna getirilmektedir¹³².

2005 Tarihli Terörizmin Önlenmesi Avrupa Sözleşmesi (TÖAS)

Sözleşmede amaç terörizm ve terörizmin insanların yaşam hakları üzerindeki olumsuz etkilerinin ulusal ve taraflar arası uygulanabilecek sözleşmelerle uluslararası iş birliği içinde önlemek olarak tanımlanmıştır¹³³.

¹³⁰. F. Sümer, "Geri Vermeye İlişkin Düzenlemeler Çerçevesinde Hükûmete Karşı Suçun Durumu". *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt:27, Sayı:1, Haziran 2021, s. 293-311.

¹³¹. <https://rm.coe.int/>, 'European Convention on the Suppression of Terrorism' E.T:12.12.2023.

¹³². <https://www.ihud.org/>, 'Terörizmin (Tedhişçiliğin)Önlenmesi Avrupa Sözleşmesi Tadil Protokolü', E.T:26.12.2023.

¹³³. <https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr/>, 'Avrupa Konseyi Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi', E.T:31.03.2023.

Sözleşme hukuk devleti ilkesi, insan hakları ile temel özgürlükleri koruma prensiplerine dayanarak terörle mücadeleyi güçlendirmeyi amaçlamaktadır. Sözleşme, 32 maddeden oluşmakta olup, ulusal önleme politikaları, uluslararası iş birliği, tüzel kişilerin sorumluluğu, terör mağdurlarının korunması, suçlarla ilgili cezai konularda uluslararası iş birliği ve iade gibi konularda önemli hükümler içermektedir¹³⁴.

2005 Tarihli Suçtan Elde Edilen Gelirlerin Aklanması, Araştırılması, El Konulması ve Müsaderesi ve Terörizmin Finansmanına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi (Varşova Sözleşmesi)

2005 tarihli kısaca Varşova Sözleşmesi olarak bilinen Sözleşme suç gelirlerinin aklanmasının yanı sıra, terörizmin finansmanı kısmını da içermektedir¹³⁵.

Teröristler ve terör faaliyetlerine destek verenleri saklamak maksadıyla yapılan aklama yöntemlerinin engellenmesi amacıyla hazırlanan Sözleşmeye taraf devletlere hesaplara ilişkin dondurma, el koyma, müsadereye ilişkin düzenleme yapmadan kaçınamayacakları hüküm altına alınmıştır. Ayrıca taraf devletlerdeki konu ile ilgili makamların da buna uygun şekilde düzenlenmesi ile yasal düzenleme getirme yükümlüğü vardır. Taraf devletlere Mali İstihbarat Birimi kurma yükümlülüğü de getirmektedir¹³⁶.

1.6. Modern Uluslararası Hukukta Terörizme Dair Sözleşmelere Duyulan İhtiyaç Duyulması

Modern uluslararası hukuk alanında terörizm konusunda ilk olarak en önemli sorun terörizm kavramına ilişkin tüm ulusları kapsayacak şekilde kabul gören ortak bir tanım yapılamamasıdır. Tüm devletler tarafından kabul gören bir terörizm tanımı olmaması ve modern uluslararası hukuk sözleşmelerinin de uygulama alanlarının yeteri kadar kapsayıcı olmaması bu alanda belirgin bir boşluğa yol açmaktadır. Bunun yanında mevcut düzenlemelerin özel konuları içermesi ve koruma altına alınmış

¹³⁴. Ergül, a.g.e., s.751.

¹³⁵. <https://masak.hmb.gov.tr/varsova-sozlesmesi>, '198 Sayılı Suç Gelirlerinin Aklanması, Araştırılması, El Konulması, Müsaderesi ve Terörizmin Finansmanına İlişkin Avrupa Konseyi Sözleşmesi', E.T:03.11.2023.

¹³⁶. G. Erdoğan, "Suç Gelirlerinin Aklanması ve Terörizmin Finansmanı Hakkında Avrupa Konseyi Sözleşmesi", <https://diabgm.adalet.gov.tr/>, E.T:06.11.2023.

kişilere yönelik olması nedeniyle diğer alanlarda yetersiz kalması sonucunu doğurarak yeni düzenlemelere olan ihtiyacın önemini göstermektedir¹³⁷.

Bir başka konu ise terörizmle ilgili uluslararası sözleşmelerin kapsam ve içeriklerinde cezai olarak tüm konuları içermemeleri ya da devletlerin kendi ulusal hukuklarına atıf yapması nedeniyle yaptırım konusunda farklılıklar içermesidir. Ayrıca devletlerin, suçluların iadesi konularında sözleşmelere koydukları çekinceler de uygulama açısından sorunlar yaratmaktadır¹³⁸.

Buraya kadar ifade edilenler göz önüne alındığında modern uluslararası hukukta terörizm konusunda mevcut sözleşmeler de olduğu gibi spesifik konuları içermek yerine daha kapsamlı ve özellikle caydırıcılığı yüksek olması için cezai konularda da ulusal hukuka atıf yapılması yerine, açık cezai yaptırımlar içeren sözleşmelere ihtiyaç duyulmaktadır.

1.7. Devletlerin Terörizmi Farklı Şekilde Tanımlamalarının Neden Olduğu Sorunlar

Uluslararası hukukta devletler arasında terör ve terörizm sorununa yönelik ortak bir tanımlama mevcut değildir. Bu durumun devletlerin terörizm konusunda kendi menfaatleri ve değerleri doğrultusunda anlayış geliştirmesinden kaynaklandığı görülmektedir. Bu anlam sorununun en önemli sonuçlarından biri terörle mücadele yollarına engel teşkil etmesidir.

Bir ülkede gerçekleşen bir saldırının dünyanın diğer ülkelerinde terör saldırısı olarak anılmaması nedeniyle yapılacak başka eylemlere, saldırılara, saldırganlara ve terörist gruplara güven vererek yaygınlık ve meşruluk kazandırmaktadır. Terörizmle ilgili devletlerin ortak tanımlama yapamaması sorunlarının çeşitli alanlarda farklı sonuçları görülmektedir. Terörizmin devletler tarafından farklı anlamlara gelecek şekilde değerlendirilmesi sorunu iki boyutta incelenmesi gerekmektedir. Bunlar hukuki boyut ve siyasi boyuttur. Öncelikle terörizmin devletler tarafından üzerinde uzlaşılabilir ortak bir tanım getirilmemesinin, çoğunlukla ülkelerin siyasal

¹³⁷. D. Kaskabayeva, 'Bağımsızlık Sonrası Kazakistan'ın Uluslararası Terörizmle Mücadeledeki Tutumu: Hukuki Bir Bakış'. Doktora Tezi, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2019*.

¹³⁸. Öktem, a.g.e., s.136-147.

durumlarından kaynaklandığı görülmektedir. Devletlerin suçluların iadesi kapsamında yaptığı sözleşmelerde çoğunlukla ‘siyasi suç’ kavramı kapsam dışında tutularak hazırlanmaktadır. Bu olgunun temelinde ise çoğu zaman terör kavramının altında yatan siyasi nedenlerdir¹³⁹.

Hukuki boyut ise daha çok ortak bir tanım oluşturmama sorununun sonuçlarına ilişkindir. Bir başka deyişle, meselenin siyasi boyutu sorunun temelini oluştururken; hukuki boyutu ise, bu sorunun sonuçlarına ilişkindir.

Hukuki açıdan tespit edilen sonuçlardan biri de şudur; bir ülkede terör kapsamında sayılmayan bir eylemi gerçekleştiren herhangi bir terör grubu bu durumdan yararlanarak, farklı savunma mekanizmaları gerçekleştirebilmektedir¹⁴⁰. Oysa uluslararası alanda kabul gören ortak bir terörizm tanımlaması yapılabilse, bu açık bir şekilde terör örgütleri tarafından kullanılamaz olabilecek ve dünyada da barış ve güvenlik adına önemli bir adım atılmış olabilecektir

1.8. Uluslararası Hukukta Terörizmle İlgili Eylem Tiplerinin Tanımı Sorununun Sonuçları

Bu bölümde terör, terörizm kavramları, terörizm amaçları, terörizm türleri uluslararası hukukta terörizm ile ilgili mevcut sözleşmeler, AB’nin terörizm konularındaki düzenlemeleri ve sözleşmeleri ele alınmıştır.

Elde edilen çıkarımlar sonucu uluslararası hukukta ortak bir terör tanımı bulunmadığı görülmektedir. Siyasi çıkarlar temelinde gerçekleşen terör eylemlerinin oluşturduğu terörizm kavramı içinde tıpkı terör kavramında olduğu gibi tüm devletlerce kabul gören bir ortak bir tanımlama bulunmamaktadır.

Amacı şiddet ve baskı yaratarak devletlerin siyasi otoritelerine zarar vermek ve kendi isteklerini kabul ettirmek olan terör örgütlerinin terörist eylemlerine karşı ortak, kapsayıcı bir terörizm tanımı yapılamaması ile ilgili bölüm içinde terörizmin unsurları, örgütlenme şekilleri, destek aldığı yapılar incelenmiştir. Özellikle terörizmin olmazsa olmaz unsurları ile ilgili kavramlar incelenirken görülmüştür ki, terörizmden söz

¹³⁹. Öktem, a.g.e., s.137.

¹⁴⁰. Öktem, a.g.e., s.137

edebilmek için olması gereken en önemli kavramlardan biri belli bir amaca hizmet eden bir örgütlenme şeklinde olmasıdır.

Terör örgütlerinin örgütlenme şekli ile ilgili yapılan incelemelerde de görülmüştür ki devletler ya da en az devletler kadar güçlü otoriteler tarafından gerek ideolojik gerek askeri gerek mali gerek organizasyonel anlamda ciddi destek almadan terör örgütlerinin oluşması veya faaliyetlerine devam etmeleri mümkün değildir.

Buradan ise şu sonuç çıkmaktadır, uluslararası hukukta ortak bir terörizm tanımlaması yapılamaması her devletin konuyu kendi devlet menfaati çerçevesinde değerlendirmesidir. Devletlerin kendi menfaatlerine zarar gelmeyen hatta kendi menfaatleri açısından olumlu olabilecek terörist eylemleri görmezden gelme, hatta terör örgütlerine açık veya örtülü destek vermesi sorunu terörizm kavramının tanımlanamama sorununun ana kaynağını oluşturmaktadır.

2. ULUSAL BAĞIMSIZLIK HAREKETLERİ KAVRAMININ TERÖRİZMİN TANIMLANAMAMA SORUNUNDAKİ ETKİSİ

Ulusal bağımsızlık hareketleri içeriğine bakıldığında kölelikten bağımsızlık kazanma, kolonilerin egemenliğini sağlaması, baskıcı ırkçı rejimlerden bağımsızlığı kazanma gibi meşru hedefler kapsamında halklar tarafından gerçekleştirilen silahlı mücadelelerin 1949 tarihli Cenevre Sözleşmelerinin Ortak 2. maddesi kapsamında değerlendirilmesi ve iç mesele boyutunu aşarak uluslararası boyuta taşınmasını sağlayan bir kavramdır¹⁴¹.

2.1. Ulusal Bağımsızlık Hareketleri Kavramı

Ulus kavramı toplumlar arasında genel kabul gören tek bir tanımı olmasa da ortaya çıkışı itibariyle öncelikle batıda feodalitenin tasfiyesi sonrası birlikte yaşamaya başlama ile aynı yurt için mücadele eden, aynı dili konuşan daha çok aynı kültürde birleşen topluluklar için yapılan tanıma uymakta iken, Doğu Avrupa ve Asya kaynaklarında ise daha çok etnik özellikler açısından benzer olan bireyler için ulus kavramı tanımlanmaktadır¹⁴².

2.1.1. Ulusal Bağımsızlık Hareketi

Ulusal bağımsızlık hareketi meşru temellere dayanan BM kararlarında da yer alan her BM üyesi devlete de ulusal bağımsızlık hareketi yürüten halklara destek olmayı açıkça meşru sayan bir kavramdır. BM Sözleşmesinin 1. ve 55. maddeleri, uluslararası alanda ulusların eşitliği prensibi ve kendi kaderlerini tayin etme hakkına saygı temelinde dayanan dostça ilişkilerin geliştirilmesi ve dünya barışının güçlendirilmesi için gerekli diğer önlemlerin alınması kararını içermektedir¹⁴³.

¹⁴¹. A.İ. Akkutay, 'Silahlı Çatışmalar Hukukunda İç Silahlı Çatışmaların Uluslararasılaşması'. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, cilt:65 sayı:1, Mart 2016, s.27.

¹⁴². E., Turan, 'Milliyetçilik Teorisinin Gelişimi ve Türk Milliyetçiliği'. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, sayı:1, Mayıs 2011, s.139.

¹⁴³. <https://www.un.org/>, 'United Nations Charter', E.T: 22.12.2023.

Bu prensip, ulusların siyasi statülerini, bağımsızlıklarını ve geleceklerini belirleme hakkına vurgu yaparak uluslararası ilişkilerde özgürlük, eşitlik ve barışı teşvik etmeyi amaçlamaktadır¹⁴⁴.

2.1.2. Kendi Kaderini Tayin Etme İlkesi

Dünyada 1950'lerde sömürgeciliğin tasfiye süreci sonrası 1960'lardan itibaren ortaya çıkan bir kavram olan kendi kaderini tayin etme, ulusların kendi kaderlerini kendileri belirlemesi olarak bilinen ve BM kararlarında da yer alan bir terimdir¹⁴⁵.

14 Aralık 1960 tarihli BM Genel Kurulu 1514 sayılı kararı ile kendi kaderini tayin hakkının tanımlaması yapılmış olup bu tanımlama şu şekildedir; “*Bütün halklar kendi kaderlerini tayin etme hakkına sahiptir; bu hak sayesinde siyasi statülerini serbestçe belirlerler ve ekonomik, sosyal ve kültürel gelişmelerini özgürce sürdürürler*”¹⁴⁶. Karar sömürge altında olan halklar başta olmak üzere ulusal bağımsızlık mücadelesi sürdüren uluslar için oldukça önemli bir adımdır.

BM'nin amaçları arasında halkların eşitliklerini ve geleceklerini belirleme hakları olduğuna yer verilmektedir¹⁴⁷. BM'nin 1970 tarihli Sözleşmesi Doğrultusunda Devletler arasında Dostça İlişkiler ve İşbirliğine İlişkin Uluslararası Hukuk İlkeleri Konusunda Bildirgesinde de ulusal bağımsızlık hareketlerinin desteklenmesine yer verilmiştir¹⁴⁸.

Sonraki süreçte BM Genel Kurulu'nun 12 Aralık 1973 tarihli 3103 sayılı kararında da kendi kaderini tayin etme hakkının kullanımının meşru olduğu ve bu yönde yapılan mücadelelerin uluslararası hukuka uygun olduğu belirtilmiştir¹⁴⁹.

¹⁴⁴. D. Kılınç, 'Self Determinasyon İlkesinin Azınlıklar Açısından Değerlendirilmesi'. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, cilt:12, sayı:1, Haziran 2008, s.958.

¹⁴⁵. Ö. Yücel, 'Halkların Ekonomik (İktisadi) Self Determinasyon Hakkı ve Afrika'daki Halklar'. *Adam Academy Journal of Social Sciences*, cilt:4, sayı:1, Haziran 2014, ss.92-95.

¹⁴⁶. <https://www.ohchr.org/>, 'Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples', E.T:23.12.2023.

¹⁴⁷. M. Sur, “*Uluslararası Hukukun Esasları, (11.Baskı)*, Beta Yayınevi, İstanbul, 2017, s.111-112.

¹⁴⁸. <https://digitallibrary.un.org/>, Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Cooperation among States in accordance with the Charter of the United Nations', E.T:13.12.2023.

¹⁴⁹. Aygen, a.g.e., s. 4019.

1974'te BM Genel Kurul kararı ile saldırı tanımlanırken kendi kaderini tayin ilkesi kapsam dışında bırakılmıştır¹⁵⁰.

Geçmişte yaşanan örnekler üzerinden değerlendirilecek olursa kendi kaderini tayin hakkı farklı şekillerde gerçekleşebilmektedir, bunlardan ilki politik müzakereler yapılarak ayrılma şeklinde olanıdır. 1905 yılında Norveç'in İsveç'ten ayrılması, 1993'te Çekoslovakya'nın Çek Cumhuriyeti ve Slovakya şeklinde ayrılmasında olduğu gibi rızaya dayalıdır¹⁵¹. Bir başka türü tek taraflı ayrılma ancak rıza ile ayrılmadan farkı kuvvet tehdidi bulunmasıdır, Cezayir'in Fransa'dan ayrılması, Yugoslavya'nın dağılma süreci buna örnek teşkil edebilir, bir başka türü de ekonomik kendi kaderini tayindir bu da eski sömürgecilik dönemlerinde doğal kaynaklarını kaybeden halkların, doğal kaynaklarını tekrar kullanma haklarını içermektedir¹⁵².

Kendi kaderini tayin hakkı ulusların bağımsızlık mücadelelerini konu eden bir kavram olmakta birlikte çoğunlukla etnik terör faaliyetleri gerçekleştirmek amacı taşıyan terör örgütleri ve onları destekleyen devletler tarafından da farklı amaçlara hizmet etmesi amacıyla kullanılabilir. Kendi kaderini tayin hakkı meşru hukuka uygun bir statü iken, etnik terör mevcut devlet otoritesini sarsmak, yıkmak için yapılan terörist eylemlerdir.

Türkiye'nin sınır komşusu olan Suriye yıllarca ABD'nin teröre en çok destek veren ülkeler listesinde ilk sırada yer alırken, 1970-1980'li yıllarda etnik terör örgütü Ermenistan'ın Kurtuluşu için Ermeni Gizli Ordusu (Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia-ASALA) militanlarını eğitmek için Suriye'nin Beka Vadisi'nde eğitim kampları kurulduğu ortaya çıkmıştır¹⁵³. ABD'nin bölücü terör örgütü PKK'yı terör listesine alırken, aynı örgütün Suriye ve Irak'taki terör yapılanmaları olan Halk Savunma Birlikleri (Yekineyen Parastina Gel-YPG) ve Demokratik Birlik Partisi (Partiya Yekîtiya Demokrat- PYD)'yi terör örgütü listesine almaktan kaçınması devletlerin bu konuya yaklaşımlarına örnek olarak verilebilir¹⁵⁴.

¹⁵⁰. <https://undocs.org>, 'Definition of Aggression General Assembly resolution 3314', E.T:13.12.2023.

¹⁵¹. İ. Sönmez, 'Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı', Doktora Tezi, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü*, İstanbul, 2019.

¹⁵². Sönmez, a.g.e., s.104.

¹⁵³. G. Akşit, 'Terörün Araştırılması Sorunu: 1998 Türkiye-Suriye Abdullah Öcalan Krizi Örneği' *Middle Eastern Studies*, cilt:9, sayı:1, Haziran, 2017.s79.

¹⁵⁴. G. Çapar, 'Türkiye ile İlişkiler Kapsamında Amerika Birleşik Devletleri'nin Değişen Terörist Örgütler Algısı', I. *Uluslararası Siyaset ve Sosyal Bilimler Sempozyumu*, Ardahan, 10-12 Ekim 2018.

2.1.3. Etnik Kimlik- Etnik Grup

Etnik, "ethnos" kelimesinden türetilen, Yunanca ulus, halk anlamları taşıyan, bir topluluğa mensubiyet olarak ifade edilen bir kavramdır¹⁵⁵.

Etnik grup ise çeşitli şekillerde tanımlanmaya çalışılmıştır. Kimi yazarlar ortak soydan gelen aile bağları olarak tanımlarken kimi yazarlar, ortak kültüre sahip, aynı dile sahip bireyler olarak tanımlamıştır. Fiziksel ve geleneksel özellikler olarak ortak bir kökene dayanma inancına sahiptirler¹⁵⁶. Etnik gruplar genel olarak devlet sınırlarına bağlı olmayan kuşaktan kuşağa geçen kültürel kategorilerdir¹⁵⁷.

Etnik kimlik ise bireyin ait olduğu etnik gruba bağlı olarak gelişen, aslında doğup büyüdüğü bölgedeki çoğunluk olarak üstün olan ve mensubu olduğu kimlikten farklı olarak, özelde ait olduğu etnik grup içindeki yerini anlatmak için kullanılır Her etnik gruba bağlı bireyin o grup mensubu olması ile oluşan etnik bir kimliği bulunmaktadır¹⁵⁸. Etnik grup, etnik kimlik kavramları bu şekilde iken etnik terör ise kökenini etnik kimlik ve etniklik unsurundan alarak çeşitli şekillerde görülmektedir.

2.1.4. Azınlık Kavramı

Azınlık kavramını anlamak için, etnik, dilsel, dinsel kimlik, cinsel tercih, renk, göçmenlik gibi bir dizi kıstaslardan yararlanmak mümkündür¹⁵⁹.

Ortak ve belirgin bir tanımı olmamakla birlikte azınlık kavramı genel olarak bir devlette egemen olan toplumdan sayıca daha az olan topluluk olarak tanımlanmaktadır¹⁶⁰.

Hukuki olarak da Venedik Komisyonu'nun önerisine göre “Bir devletin nüfusunun çoğunluğundan, sayıca az olan, o devletin vatandaşı olan üyeleri nüfusun

¹⁵⁵. L. Balyeva' Azerbaycan'da Azınlık Hakları', Yüksek Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul, 2020.

¹⁵⁶. C.K. Demir, *Sebeplerinden Mücadele Yöntemlerine Etnik Ayrılcılık Terörizm: PIRA, ETA, PKK*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, s.13.

¹⁵⁷. E. Kurubaş, 'Etnik Sorunlar: Ulus-Devlet ve Etnik Gruplar Arasındaki Varoluşsal İlişki' *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, Ocak 2008, s.28.

¹⁵⁸. <https://www.uludag.edu.tr/> 'Etnik Kimlik Gelişimi, Benlik Saygısı ve Bağlam' E.T:26.12.2023.

¹⁵⁹. M.Ç. Okutan, 'Teori ve Uluslararası Metinlerde Azınlık Tanımı'. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, cilt.59, sayı:2 Şubat 2004, s.64.

¹⁶⁰. H. Tunç, 'Uluslararası Sözleşmelerde Azınlık Hakları Sorunu ve Türkiye'. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt: 8 Sayı: 2, Haziran 2004, s.2.

geri kalanından farklı etnik, dinsel ya da dilsel özelliklere sahip olan ve kültürlerini, geleneklerini, dinlerini ya da dillerini koruma isteğiyle yönelen bir grubu ifade eder” şeklinde tanımlanmıştır¹⁶¹.

BM’de azınlıklar ile ilgili çeşitli düzenlemeler bulunmaktadır. BM Sözleşmesinde azınlık şeklinde yer alması da 1. madde yer alan, ırk, cinsiyet, din, dil ayrımı gözetmeksizin, insan haklarına ve temel özgürlüklere saygılı olma şeklinde düzenleme içermesi nedeniyle azınlıklara ayrımcılık yasağı içermektedir¹⁶².

10 Aralık 1948 tarihli İnsan Hakları Evrensel Bildirisi’nin 2. maddesi de ayrımcılık yasağını vurgulamakta ve renk, ulusal menşe gibi özellikleri içermekte iken azınlıklara özel hükümler içermemektedir¹⁶³.

1966 tarihli BM Medeni ve Siyasal Haklar Sözleşmesi’nin 27. maddesinde ise azınlıklara birtakım haklar tanınmıştır. Buna göre etnik, dinsel ve dilsel azınlıklara, sadece vatandaş statüsündeki bireyler olarak kendi kültürlerinden yararlanma, dinlerine inanma, ibadet etme ve kendi dillerini kullanma haklarını tanınmıştır.¹⁶⁴

BM İnsan Hakları Komisyonu raportörü Francesco Capotorti’nin 1979 tarihli Etnik, Dinsel ve Dilsel Azınlıklara Mensup Kişilerin Haklarına ilişkin BM raporunda ‘azınlık’ tanımı yapılmış olup, bu tanım uluslararası alanda ve Avrupa’da kabul görmüştür¹⁶⁵. Capotorti’nin tanımına göre, azınlıkların dört temel özelliği bulunmalıdır. Bunlar ırk, din, dil bakımından farklılık, göreceli küçüklük, egemen olmama ve kimliklerini koruma kararlılığıdır¹⁶⁶.

BM Genel Kurulu’nun 20 Aralık 1993 tarihli ve 47/135 sayılı Ulusal veya Etnik, Dinsel veya Dilsel Azınlıklara Mensup Olan Kişilerin Haklarına Dair Bildiride, azınlık kavramının tanımının yanı sıra korunma yöntemlerini içermekte ve azınlıklara

¹⁶¹. Tunç a.g.e., s.5.

¹⁶². <https://www.un.org/en>, ‘United Nations Charter’, E.T:14.12.2023.

¹⁶³. Okutan, a.g.e., s.68.

¹⁶⁴. N. Atıcı Köktaş ve H. Büyükbaş, ‘BM Kapsamında Yapılan Azınlık Hakları Düzenlemeleri’, *Ardahan University Journal of the Faculty of Economics and Administrative Sciences*, cilt:1 sayı:2, Ekim 2015, s.10.

¹⁶⁵. G. Yılmaz, ‘Avrupa’da Azınlıklar ve Azınlık Hakları’. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, cilt:14, sayı:2, 2015, s.114.

¹⁶⁶. Yılmaz, a.g.e s.114.

mensup kişilerin haklarını belirtmektedir. Fakat belirtilen haklar toplu değil, bireye özgü haklardır¹⁶⁷.

Görüldüğü gibi azınlık kavramı etnik kimlik kavramını içinde barındırsa da etnik kimlikten çok farklı türleri olması yönüyle farklı bir kavramdır.

2.2. Etnik Terör Kavramı ve Örnekleri

Etnik terör, etnik grupların benimsedikleri davaları doğrultusunda bulundukları toplumdaki baskın kültüre karşı başlattıkları şiddet unsurları oldukça yoğun terör eylemlerinden oluşan bir terör türüdür¹⁶⁸.

Etnik terörün tarihi daha eskiye dayansa da bilinen ve yaygın ilerleyişi 1900'li yıllarda başlamıştır ve diğer terör türlerine göre şiddet içeriğinin daha fazla olduğu görülmüştür¹⁶⁹. Soğuk Savaş sonrası dönemde de birçok etnik terör hareketi dünya genelinde yaşanmıştır.

Afganistan'da yaşanan şiddet olaylarına bakıldığında, bunların bölgedeki 55'ten fazla etnik grubun var olması ve bütünlük anlayışının gelişmiş olmaması dikkat çeker. Bölgede özellikle Peştunların, önceki dönemlerde Afganistan'ın bağımsızlık hareketinde etkili olmalarına rağmen daha sonraki süreçte ülkede meydana getirdikleri karışıklıklar bilinmektedir¹⁷⁰.

Sırp'ların yaptığı etnik temizlik hareketleri yine büyük çapta bir etnik terör eylemi olarak, bütün dünyayı derinden sarsıcı etkileri bırakan bir etnik terör hareketidir. Türkiye'de görülen PKK ve ASALA terör örgütlerinin de etnik temellere dayandığı ve etnik terör grupları oldukları bilinmektedir¹⁷¹.

¹⁶⁷. Köktaş ve Büyükbaş, a.g.e., s.12.

¹⁶⁸. A. Baharççek 'Etnik Terör ve Etnik Terörle Mücadele Sorunu'. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:10, Sayı:1, 2013, s.11-27.

¹⁶⁹. M. Saran ve S. Bitirim, 'Terörle Mücadelede Sosyal Pazarlama ve İletişim Stratejileri' *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, cilt:1, sayı:2,2010, s.88.

¹⁷⁰. D. Anbarlı Bozatay ve İ. Meriç, 'Afganistan'da Şiddet ve Terörün Toplumsal Arka Planı'. *Akademik Ortadoğu Dergisi*, sayı:14, 2013, s.154.

¹⁷¹. Baharççek, a.g.e., s.14.

Etnik terör örgütlerinin yaptığı eylemler genelde diğer terör türlerine bakıldığında kıyım esasına dayanan şiddet unsuru çok daha yoğun olacak şekilde meydana gelmiştir.

Etnik terör olgusu çoğu zaman ulusal bağımsızlık hareketleri ile karıştırılabilmektedir, ancak temeli itibariyle birbirlerinden oldukça farklı kavramlardır.

Etnik terör unsurlarının devlet destekli terör unsurları olarak bir devleti yıpratmak için başka bir devlet tarafından kullanıldıkları görülmektedir. ABD tarafından terör örgütleri PYD ve YPG'ye, açık ve örtülü destek vermesiyle bu terör yapılanmaları kendilerine Suriye'nin Kuzeyinde bir alan açmıştır¹⁷².

2.2.1. ASALA (Armenian Secret Army for the Liberation of Armenia) Terör Örgütü Örneği

Dünya'da temelini etnik kökenlerden alan terör örgütlerine örnek olarak ASALA terör örgütünün Türkçe anlam açılımı "Ermenistan'ın Kurtuluşu için Ermeni Gizli Ordusu'dur¹⁷³.

Agop AGOPYAN isimli kurucusu tarafından 20 Ocak 1975' te¹⁷⁴ Filistin Halk Kurtuluş Cephesi'nin desteğini alarak Beyrut'ta kurulan terör örgütünün başlıca amaçları Türkiye'ye sözde Ermeni Tehcirini kabul ettirmek, sözde soykırım iddiaları ile tazminata mahkûm etmek, bağımsız ve sosyalist temelli büyük Ermeni Devleti kurmaktır¹⁷⁵.

ASALA Terör Örgütü'ne bir dönem finansal destek sağlayan ülkeler arasında Yunanistan, Suriye, İran, Irak, Sovyet Rusya¹⁷⁶ gibi Türkiye'ye sınır komşusu olan ülkelerin yer alması dikkat çekicidir.

¹⁷². M.S. Erol ve K.E. Çelik, 'Abd'nin Suriye Politikasında Vekil Aktör Olarak Terör Örgütleri: YPG Örneği'. *Journal of Regional Studies*, cilt:2, sayı:2, Aralık 2018, ss.29-30.

¹⁷³. T. Alparslan, 'Terörün Gayrimenkul Değerine Etkisi Diyarbakır İli Sur İlçesi Örneği', Dönem Projesi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 2018.

¹⁷⁴. L. Çelikağı ve N. Günay, 'Asala Terör Örgütü ve Terör Faaliyetleri'. *Ortadoğu ve Göç*, cilt: 12 sayı:1, Haziran 2022, s.80.

¹⁷⁵. Alparslan, a.g.e., s 46.

¹⁷⁶. Çelikağı ve Günay, a.g.e., s.80.

Avrupa ülkesi olan Fransa'nın da ismi örgüte destek veren ülkeler arasında geçmekte iken¹⁷⁷ dikkat çekici bir noktada ASALA terör örgütünün bilinen yaklaşık 158 terör eyleminden 36'sını Fransa'da gerçekleştirmesinin nedeni ülkede Ermeni nüfusunun fazlalığı sebebiyle eylemi gerçekleştirecek militanların kolaylıkla bulunması olarak gösterilmektedir¹⁷⁸.

ASALA terör örgütünün kuruluşu da sayılan ve adını ilk kez uluslararası çapta duyurduğu eylemi, Dünya Kiliseler Birliği'nin Beyrut ofisine yaptığı terör saldırısı olarak kabul edilmektedir¹⁷⁹.

Terör faaliyetlerine birçok ülkede devam eden ASALA terör örgütünün bilinen en büyük katliamlarından biri de Azerbaycan Hocalı'da yaşanmıştır. Her ne kadar katliamları yapan örgüt olarak ASALA kaynaklarda direkt olarak yer almasa da Ermeni terör örgütü ASALA'nın faal militanlarından Vazgen Sisinyan katliamda bizzat bulunduğunu itiraf etmiştir¹⁸⁰. Ayrıca kendilerinin Sovyet Rusya'dan aldığı destek görmezden gelinemeyecek şekilde örgütün katliamda yer aldığının kanıtıdır.

İçinde çocukların da bulunduğu 613 masum sivil Ermeni teröristlerce katledilmiş¹⁸¹, 487 kişi sakat bırakılmış, içinde kadın ve çocukların bulunduğu 110 kişiden ise bugüne kadar haber alınamamıştır¹⁸².

Temel amacı Türkiye'ye sözde Ermeni Tehcirini kabul ettirmek ve soykırım suçu gerekçesiyle tazminat ödemeye mahkûm etmek olan ASALA Ermeni terör örgütü Türkiye'yi ve Türk diplomatları hedef alan birçok kanlı terör eylemi yapmıştır. Yurt içi ve yurt dışında Türkiye'yi hedef alan saldırılardan bazıları ; 20 Şubat 1975'te Beyrut THY Ofisine yapılan saldırı, 22 Ekim 1975 Viyana Türkiye Büyükelçisi Daniş Tunalıgil'in suikast sonucu şehit edilmesi, 28 Ekim 1975 Beyrut Türk Büyükelçiliği'ne bombalı saldırı, 16 Şubat 1976 Beyrut Türkiye Büyükelçiliği Başkatibi Oktar Cirit'in şehit edilmesi, 2 Mayıs 1977 Beyrut Askeri Ataşe Nahit

¹⁷⁷. Çelikağı ve Günay, a.g.e., s.80.

¹⁷⁸. <https://satemer.sakarya.edu.tr>, 'Ermeni Terör Örgütü Asala ve Faaliyetleri', E.T:02.05.2023.

¹⁷⁹. <https://satemer.sakarya.edu.tr>, 'Ermeni Terör Örgütü Asala ve Faaliyetleri', E.T: 09.05.2023.

¹⁸⁰. D. Özkaraman, "Hocalı Soykırımı: Nedenleri, Fikri Altyapısı ve Sonuçları" Yüksek Lisans Tezi, Genelkurmay Başkanlığı Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü Müdürlüğü, İstanbul, 2010.

¹⁸¹. H. Cabbarlı, 'Ermeni Siyasal Düşüncesinde Terörizm'. *Ermeni Araştırmaları*, sayı:45 Ekim 2013, s.168.

¹⁸². Cabbarlı, a.g.e, s.165.

Karakay ile İdari Ataşe İlhan Özbabacan'a yapılan saldırı, Türkiye Büyükelçisi Zeki Kuneralp'in makam aracına teröristlerce yapılan saldırıda eşi Necla Kuneralp ve emekli Türk Büyükelçisi Beşir Balcıoğlu'nun şehit edilmesi, 17 Aralık 1978 Cenevre THY bürosunda bir bombalı saldırı, 31 Temmuz 1980 Atina Türk Büyükelçiliğinde görevli İdari Ataşe Galip Özmen ve 14 yaşındaki kızı Neslihan Özmen'in şehit edilmesi, 3 Ocak 1981 Paris Türkiye Büyükelçiliği Ekonomi Müşaviri Ahmet Erbeyli'nin aracına yerleştirilen bomba ile saldırıya uğraması, 4 Mart 1981 Paris'te Türkiye Büyükelçiliğinde görevli Çalışma Ataşesi Reşat Morali, Diyanet İşleri Ataşesi Tecelli Arı ve Anadolu Bank Paris Temsilcisi İlkay Karakoç'un silahlı saldırıya uğraması Morali ve Arı'nın şehit edilmesi, 12 Mart 1981 Tahran Türk Büyükelçiliğine yapılan saldırıda 2 güvenlik görevlisinin şehit edilmesi, 9 Haziran 1981 Cenevre Türkiye Konsoloslugu Sekreteri Mehmet Savaş Yergüz'ün şehit edilmesi, bu saldırıyı Dokuz Haziran Örgütü adı verilen ve ASALA'nın kolu olarak adlandırılan örgüt üstlenmiştir, 28 Ocak 1982 Los Angeles, Türkiye'nin Los Angeles Başkonsolosu Kemal Arıkan'ın şehit edilmesi, 7 Ağustos 1982 Ankara, Esenboğa Havaalanı saldırısında 2 Ermeni teröristin 20 kişiyi rehin alması 9 kişinin şehit olması, 9 Eylül 1982 Burgaz, Bulgaristan'da Bora Suelkan'ın şehit edilmesi, 16 Haziran 1983 İstanbul Kapalı Çarşı saldırısında 2 sivilin şehit edilmesi, 14 Temmuz 1983 Brüksel Türk Büyükelçiliği'nde görevli İdari Ataşe Dursun Aksoy'un şehit edilmesi, 15 Temmuz 1983 Paris Orly Havaalanındaki THY gişesi önünde gerçekleştirilen bombalı saldırıda 8 kişinin katledilmesi, 28 Nisan 1984 Tahran Büyükelçiliği'nde görevli Şadiye Yönder'in eşi Işık Yönder'in şehit edilmesi ve bu saldırılar dışında Beyrut, Tahran, Paris, Frankfurt, Kopenhag, Milano, Londra, Amsterdam, Brüksel, Roma'da THY ofislerine yapılan terörist saldırılarda ASALA terör örgütünün terör eylemleri arasında yer almaktadır¹⁸³.

Etnik ve sosyalist temelli ASALA terör örgütü 1983 Orly Havalimanı saldırısı sonrası güç kaybetmeye başlamış, tepki toplayan örgüt ASALA İhtilalci Hareketi (ASALA-MR) isimli yeni bir muhalif grubun ortaya çıkması ve ASALA terör örgütünün üst düzey militanının ASALA- MR grubu tarafından öldürülmesi, ardından Ermeni halkında ASALA'ya olan inancın giderek azalması sonucu örgüt çöküş yoluna

¹⁸³. M. Saray, "Ermenilerin İddiaları ve Tarihî Gerçekler". *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, cilt: 20 sayı: 59, Temmuz 2004, s.325-334.

girmiştir, bazı kaynaklarda Türkiye Cumhuriyeti'nin saldırılar sonucu ASALA 'ya olan sabrının tükendiği ve örgüte gizli operasyonlar düzenleyerek çöküşünü sağladığı yer almaktadır¹⁸⁴.

2.2.2. IRA (Irish Republican Arm) Terör Örgütü Örneği

İngilizce kısaltması IRA tam adı “Irish Republican Arm” olan terör örgütü İngiltere'nin Kuzey İrlanda'daki emperyalist faaliyetlerine direnme şeklinde ortaya çıkmış ancak İngilizlerin İrlanda'yı terk etmeleri ile daha sonraki süreçte dini mezhep çatışmaları şeklinde terör faaliyetlerine dönüşmüştür¹⁸⁵. Sosyalist yapıda bir örgüt olan IRA'nın bu şekilde yapılanmasının sebebi Protestanlar karşısında ekonomik olarak güçsüz olan ve sıkıntılar yaşayan Katoliklerden oluşması gösterilebilir, ayrıca Katolik İrlandalıların da destek almasının sebebi Katolik İrlandalıların yaşadıkları sıkıntılardan kendilerini IRA'nın kurtaracağına inanmaları gösterilmektedir¹⁸⁶.

IRA Terör Örgütü faaliyet gösterdiği yıllarda kanlı birçok saldırı yapmıştır. 1972'de düzenlediği kanlı saldırılarda 135 Protestan'ın ölümüne sebep olmuş, 1974 yılında 2 eğlence mekanını bombalayarak 21 kişinin ölümüne sebep olmuş, 27 Ağustos 1979'da İngiltere Kraliyet ailesinden Earl Mountbatten'in, yatı bombalanmış Mountbatten'in, torunlarından biri hayatını kaybetmiş, aynı gün İngiliz askerlerine yönelik yapılan bombalı saldırıda da 18 asker hayatını kaybetmiştir¹⁸⁷. Sonraki yıllarda IRA terör örgütü tarafından yapılan açıklamalarda yapılan eylemlerinde amaçlarının öldürmek değil korkutmak olduğu bu sebeple eylemlerinde ölüm sayılarının az olduğu belirtilmiştir¹⁸⁸.

1998 yılında İngiltere ile uzlaşma sağlanması sonucu imzalanan *Good Friday* (İyi Cuma) sözleşmesi ile taraflar anlaşmıştır. 2005'te IRA'nın silah bıraktığını duyurması sonrası 2007 yılında İngiltere adadan tamamen çekilmiştir¹⁸⁹.

¹⁸⁴. A.K. AL, 'Uluslararası Terörizm ve Türkiye', Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2012.

¹⁸⁵. E. Bulut ve M., Koca, “İrlanda'da Terör “. *Uluslararası Sosyal Aratırmalar Dergisi*, Cilt: 8 Sayı: 37, Nisan 2015, s.545-556.

¹⁸⁶ İğdır Akaras, a.g.e., 325.

¹⁸⁷. Bulut, Koca, a.g.e., s.4.

¹⁸⁸. İğdır Akaras, a.g.e., s.322

¹⁸⁹. Akşam, a.g.e., s.42.

2.2.3. ETA (Euskadi Ta Askatasuna) Terör Örgütü Örneği

31 Temmuz 1959 yılında İspanya'nın Bask Bölgesi'nde kurulan Terör Örgütü olan Bask Yurdu ve Özgürlük (Euskadi Ta Askatasuna -ETA)¹⁹⁰ eylemlerini 1961 yılında gerçekleştirmeye başlamış ve 2011 yılına kadar terör faaliyetlerine devam etmiştir. Yarısi sivil kişiler olmak üzere, içlerinde 32 politikacının bulunduğu yaklaşık 800 kişiyi katletmiş bir terör örgütüdür¹⁹¹.

Bask Bölgesi İspanya sınırları içinde bulunan fakat tarihi geçmişine bakıldığında sürekli bağımsız kalma mücadelesi içinde bulunan bir bölgedir. ETA, Bask Bölgesindeki aşırı milliyetçi yapılar nedeniyle radikalleşen grupların oluşturduğu etnik terör örgütü olarak tanımlamak mümkündür¹⁹².

Küba ve Viyetnam gibi ülkeleri rol model alan ETA, Bask Bölgesinin neredeyse yarısi tarafından desteklenmekte olup, bunun nedeni sosyal ve ekonomik açıdan bölgeden yaşanan sınıfsal farklılıklardır¹⁹³.

Etnik ve ayrılıkçı milliyetçi yapıya sahip olan ETA Terör Örgütünün bilinen ilk eylemi, 18 Temmuz 1961'de ülkedeki askeri ayaklanmanın 25. yılını kutlamak için San Sebastian'a gidecek olan treni raydan çıkarma girişimidir. Eylem başarılı olamamıştır, yüzden fazla kişi tutuklanmasına rağmen yine de örgüt sesini duyurmayı başarmıştır¹⁹⁴. Bu ilk eylemin ardından ETA, 1964 yılında silahlı eylemlere başlama kararı almış ve tam anlamıyla bir terör örgütü haline gelmeye başlamıştır¹⁹⁵.

ETA'lı teröristler örgütün ilk silahlı eylemini, 1968 yılında yol kontrolü yapan polis memurunu öldürerek gerçekleştirmiştir. İkinci olarak, örgüt üyesi Extebarieta Franco'nun öldürülmesine tepki ve misilleme olarak İspanyalı komiser Meliton Manzanos için öldürme kararı alınmış ve Manzanos örgüt tarafından öldürülmüştür¹⁹⁶.

¹⁹⁰. U.B. Pehlivan, 'Uluslararası İlişkiler Programı Etnik Terör Örgütlerinin Karşılaştırmalı Analizi: PKK ve ETA Örneği', Yüksek Lisans Tezi, *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara, 2022.

¹⁹¹. H. Alptekin, 'Etnik Terör Ve Terörle Mücadele Stratejileri, Ira, Eta, Tamil Kaplanları Ve PKK', Seta, Ankara, 2020, s.70-71.

¹⁹². Pehlivan, a.g.e.s.58-61.

¹⁹³. Pehlivan, a.g.e., s.62.

¹⁹⁴. S. Bayat, 'Ayrılıkçı Etnik Çatışmalar: ETA ve IRA Analizi', Yüksek Lisans Tezi, *Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Bursa, 2020.

¹⁹⁵. Pehlivan, a.g.e., s.62.

¹⁹⁶. Ç. Erdoğan, "Avrupa'da Etnik Terörle Mücadele Yöntemleri: ETA ve IRA Örnekleri", Yüksek Lisans Tezi, *Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yalova, 2018.

Manzanas Olayı sonrası İspanya’da ilan edilen Olağanüstü Hal kapsamında birçok militan tutuklanmış birçoğu da sürgüne gönderilmiştir. Bu gelişme sayesinde örgüt dağılma aşamasında gelmiştir. Fakat örgüt üyelerinin yargılandığı Burgos Davası örgütün neredeyse yeniden doğmasını sağlamıştır. Burgos Davasında 16 örgüt militanın yargılandığı davada, 6 militan için ölüm cezası verilmesi diğer örgüt üyelerine verilen ağır hapis cezaları örgütü caydırmak yerine canlandırmıştır¹⁹⁷.

1972-1982 yılları arasından ETA terör örgütü en kanlı eylemlerini gerçekleştirmiştir. 1973 yılına gelindiğinde örgüt en ses getiren eylemi Başbakan Luiz Carrero’nun aracına saldırı yaparak ölümüne sebep olmak olmuştur¹⁹⁸. Bu dönemde gerek örgüt içinden gerekse örgüt dışından 773 ‘e yakın kişi eylemlerde hayatını kaybetmiştir. Ayrıca örgüt bombalı saldırılarda da bulunmuştur. 2006 yılında Madrid Havalimanı’na yapılan bombalı saldırıda 2 göçmen hayatını kaybetmiştir¹⁹⁹. Örgütün terör eylemleri çerçevesinde 2009 yılına çok sayıda asker ve sivil hayatını kaybetmiştir²⁰⁰.

2010 yılında ateşkes ilanı sonucu 2011 yılında örgüt silah bırakmıştır ve 2018 yılında yaptığı açıklama sonucu örgüt kendisini tamamen feshetmiştir²⁰¹.

2.3. Ulusal Bağımsızlık Hareketleri Örnekleri

Önceki bölümlerde incelenen ulusal bağımsızlık kavramına örnek olacak konular bu başlık altında işlenecektir.

2.3.1. Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ)

Filistin ve İsrail arasındaki toprak mücadelesi neredeyse 1920’lere dayanmaktadır. Önceleri küçük ve bölgesel nitelikte olan çatışmalar zamanla daha geniş alanlara yayılmıştır²⁰².

¹⁹⁷. Bayat, a.g.e., s.61.

¹⁹⁸. M. Aksu ve A., Dere, “İnsani Gelişmişlik Seviyesi ile Terör Arasındaki İlişki: İspanya Örneği”. Assam Uluslararası Hakemli Dergi, Cilt: 8 Sayı: 18, Nisan 2021, s.12

¹⁹⁹. Aksu ve Dere, a.g.e., s.13.

²⁰⁰. Aksu ve Dere, a.g.e., s.12

²⁰¹. Aksu ve Dere, a.g.e., s.15-16.

²⁰². L. Shamsutdinova, “Filistin Kurtuluş Örgütü’nün Meşruiyet Kazanması Süreci”, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara, 2012.

İlk direniş hareketleri 1948 yılında ortaya çıksa da, 1950’li yıllarda El Fetih grubu ve Filistin Kurtuluş Örgütü Halk Cephesi olarak adlandırılan yapılar ortaya çıkarak Filistin direnişi daha belirgin hale gelmiştir²⁰³.

Bu gruplardan El Fetih Grubu temelini Mısır’daki öğrenci hareketlerinden almakla birlikte amacı Filistin’in kurtuluşudur. Önderleri arasında Filistin eski lideri Yaser ARAFAT’ta bulunmaktadır. Diğer grup ise Filistin Kurtuluş Örgütü Halk Cephesi daha çok Marksist yapıda olup Arap Birliği’nden etkilenmektedir²⁰⁴.

Filistin Kurtuluş Örgütü (FKÖ) ’nün örgüt olma konusunda ilk adımlarının atıldığı yer, 1964 yılında Kahire’de yapılan Arap Zirvesi’dir²⁰⁵. Amerikan Merkezi Haberalma Teşkilatı (Central Intelligence Agency- CIA) tarafından hazırlanan “Körfez’de Filistinlilerin Varlığı” isimli değerlendirme raporunda FKÖ’ ye destek veren ülkeler olarak Suudi Arabistan, Kuveyt, Birleşik Arap Emirlikleri, Katar, Bahreyn yer almakta iken ayrıca Lübnan’da askeri ve siyasal olarak örgüte destek verdiği yer almaktadır²⁰⁶.

BM açısından ise Filistinlilerin ilk durumu, mülteci statüsünde olanlar şeklindedir. FKÖ ise Filistin halkının resmi mercilerde temsil hakkı kendisinde olduğunu gerekçe göstererek BM’ye Filistin halkının meşru temsilcisi olarak tanınmak adına bildirim göndermiştir. BM Genel Kurulu’nda 3210 Sayılı kararla FKÖ tanıma olmadan, komite önünde açıklama yapma hakkı verilmiştir²⁰⁷.

BM Genel Kurulu’nun 22 Kasım 1974 tarihli 3236 sayılı kararında ise dış müdahale olmaksızın kendi kaderini kendi tayin etme, ulusal egemenlik, bağımsızlık, çıkarıldıkları topraklara geri dönebilme hakları²⁰⁸, 3237 sayılı kararla FKÖ’ye gözlemci statüsü verilerek toplantılara davet edilmiştir²⁰⁹.

²⁰³. Shamsutdinova, a.g.e., s.33.

²⁰⁴. Shamsutdinova, a.g.e., s.32-33.

²⁰⁵. Shamsutdinova, a.g.e., s.34-36.

²⁰⁶. G. Çinkara ve İ. D. Bölükoğlu, ‘CIA Raporlarında Filistinliler ve Filistin Siyaseti’. *Filistin Araştırmaları Dergisi* sayı:7, Haziran 2020, s.85.

²⁰⁷. <https://digitallibrary.un.org/>, ‘A/Res/3210 Invitation to the Palestine Liberation Organization. E.T.15.12.2023.

²⁰⁸. <https://www.un.org/>, 3236 ‘Question of Palestine’, E.T:13.12.2023.

²⁰⁹. <https://digitallibrary.un.org/>, ‘Observer status for the Palestine Liberation Organization’, E.T:13.12.2023.

BM'ye kadar gelen süreçte 1958'de Kuveyt'te gizli bir hareket olarak kurulan 1959'dan itibaren bağımsız Filistin Devleti kurma hedefi ile 1967 yılına kadar silahlı mücadele sürdüren FKÖ, daha sonra İsrail'e karşı muhalif askeri bir gerilla hareketine dönmüştür²¹⁰.

BM'de ABD ve Avrupa ülkeleri FKÖ'yü tanıma meselesine mesafeli iken Güvenlik Konseyi üyesi olan Çin baştan beri tanıma yoluna giderek onlardan farklı bir yaklaşım göstermiştir²¹¹.

İsrail- Filistin arasındaki mücadelenin küresel boyutta ele alınması 1970 yılında iki ülke arasında gerçekleşen çatışmaların artmasıyla önem kazanırken, 1987'de FKÖ öncülüğünde Filistin'in İsrail'e başkaldırı hareketi ile başlayan birinci intifa dönemine girilmiştir²¹².

İlerleyen süreçte BM'de Yasel Arafat'ın barışçı çözümden yana olabileceği yönünde konuşmaları üzerine, ABD'nin barışçı çözümler bulabilecek bir arabulucu rolü üstleneceği iddiası ile tarafların ön müzakereler için 1991 Madrid Zirvesi'nde bir araya gelmesi istenmiştir, fakat daha müzakere başlamadan İsrail, FKÖ'yü tanımadığını ve aynı masada yer almayacağını bildirmesi üzerine ortam gergin bir hal almıştır²¹³. Bunun üzerine İsrail, Ürdün heyeti ile temsil edilmiştir. Madrid müzakerelerinin bir önemli yanı ise şudur, ABD'nin barış yanlısı tavır göstermenin gereği olarak görece daha zayıf durumda olan Filistin'in yanında yer alması beklenirken, bölgedeki siyasal çıkarları gereği İsrail yanlısı tavır izlemiştir ve taraflar en nihayetinde uzlaşmaya varmamıştır²¹⁴.

Sürecin devamında 1992 yılında İsrail, iktidara gelen Rabin ile önceki döneme göre daha ılıman bir Filistin siyaseti izlemeye başlamıştır. 1993 Oslo Sürecine kadar da devam eden süreç aslında çözümün ancak iki tarafın varlığı ile sağlanabileceği gerçeğini görünür hale getirmiştir²¹⁵.

²¹⁰. Y. Yıldırım, 'İsrail-Filistin Sorununda İki Devletli Çözüm Arayışları'. *Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, cilt:18, sayı:41, Eylül 2012, s.3842-3884.

²¹¹. H.A. Jaro, "Arapça Kaynaklarda Filistin Kurtuluş Örgütü ve Lübnan İç Savaşı (1975-1989)", Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul, 2019.

²¹². M. Kaya ve E. Polat, 'Filistin Kurtuluş Örgütü'nün (FKÖ) Diplomasi Serüveni: Oslo Barış Süreci'. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı:26, Ekim 2023, s.228-232.

²¹³. Kaya ve Polat, a.g.e. s.228.

²¹⁴. Kaya ve Polat a.g.e. s.232.

²¹⁵. Kaya ve Polat, a.g.e. s.232.

İsrail işgal altındaki bölgelerdeki isyanları kontrol altında tutulması noktasında FKÖ yanlısı bir tavır izlenmesiyle, 1993 yılında Oslo’da yapılan gizli görüşmelerde her iki taraf içinde barışın önünü açan bir sürece gidilmesini uygun görmüştür²¹⁶.

Bu görüşmelerde taraflar mektup teatileri ile birbirlerini tanıma yoluna gitmiştir, FKÖ bölgede bir başka örgüt olan İslami Direniş Hareketi (Harakat al-Muqawama al-İslamiya -HAMAS) eylemlerini engelleme görevini üzerine almış ve Arafat İsrail’e saldırı siyasetini izlemekten vazgeçmiştir fakat Filistin Devleti ve sınırlarından mektup metninde bahsedilmemiştir, bununla birlikte BM’nin 242 ve 338 sayılı Güvenlik Konseyi kararları üstü kapalı kabul edilmiştir, İsrail’i temsilen Rabin’in mektubunda ise İsrail’in FKÖ’yü Filistinlerin temsilcisi olarak tanımış, ancak Filistin Devletini tanıma gibi bir beyanda bulunmamıştır²¹⁷. İsrail’in FKÖ’yü tanınması da şartlı bir tanımadır. Şöyle ki FKÖ’nün bölgede HAMAS ve benzeri muhalif grupların şiddet eylemlerine engel olması şartıyla FKÖ’nün varlığı İsrail tarafından tanınmıştır. Tarafların her ne kadar uzlaşma sağlanmış, birbirlerini tanımış gibi görünse de gerek şartlı bir tanıma olması gerekse Rabin’in mektubunun FKÖ’ye değil arabulucu konumundaki Norveç’e ithafen yazılması bile İsrail’in FKÖ’yü tanıma ve uzlaşmaktan çok bölgede varlığı sürdüren ve FKÖ’ye göre daha tehlikeli ve kontrolsüz olan HAMAS tehdidine koruyucu kalkan arayışında olduğu çıkarılabilir. Ayrıca tarafların imzaladıkları 13 Eylül 1993 tarihli İlkeler Bildirgesine göre İsrail’in Batı Şeria ve Gazze’de bulunduğu Eria’dan çekilmesini ve 5 yıl içinde bağımsız bir Filistin Devleti kurulması²¹⁸ öngörülse de geçen sürede İsrail bu topraklardan çekilmemiş tam aksi 7 yıllık barış süreci boyunca İsrail bölgede yerleşimine devam etmiştir.

²¹⁶. Kaya ve Polat a.g.e. s.233.

²¹⁷. Kaya ve Polat a.g.e. s. 232-236.

²¹⁸. <https://peacemaker.un.org/>, ‘Israeli-Palestinian Interim Agreement on the West Bank and the Gaza Strip (Oslo II)’, E.T:10.12.2023.

Taraflar arası imzalanan 1994 tarihli Paris Protokolü²¹⁹ de ekonomik ilişkileri düzenleme niyeti ile yapılsa da, Filistin'deki ticaretin denetimi adı altında İsrail kontrolüne geçmesinden öteye gitmemiştir²²⁰.

Rabin'in öldürülmesinden sonra İsrail'de yönetime gelen Benyamin Netenyahu ile yeni bir dönem başlamıştır. Bu dönemde taraflar ABD'de bir araya gelerek, Wye Plantation Sözleşmesini imzalamıştır, Sözleşmeye göre İsrail 750 Filistinli tutukluyu serbest bırakacak, işgal ettiği Filistin topraklarından çekilecek, karşılığında ise FKÖ bölgedeki diğer örgütlerden kaynaklanan eylemleri engelleme görevi üstlenecektir²²¹.

Fakat İsrail tutukluları serbest bırakmadığı gibi işgal altındaki bölgelerin boşaltılacağı alanların yüzdesinde de uzlaşamamış, FKÖ'de bölgedeki eylemlere engel olamamış, İsrail bu dönemde sözleşmeyi dondurmış, FKÖ siyasetini bu süreçten sonra özerklik yerine tam bağımsızlık, İsrail ise bölgedeki siyasetini güvenlik karşılığı barış halini alacak şekle getirmiştir²²².

Camp David zirvesi ise ABD önderliğinde 11-24 Temmuz 2000'de Filistin'in statüsünü belirleme nedeniyle gerçekleştirilmiş, bu görüşmeler sırasında FKÖ'nün talebi Doğu Kudüs ile birlikte 1967 yılı öncesi sınırlarına dönmek iken İsrail adına Barak yalnızca Arap Bölgelerinin egemenliğini Filistin'e vermeyi teklif etmiştir, taraflar bu şartlar altında anlaşmayı sağlayamamıştır²²³.

6 Şubat 2001 tarihinde ise Şaron'un İsrail yönetimine geçmesi ve Hamas'ın da olaylara dahil olması ile ilişkiler son derece gergin bir hal almaya başlamıştır. Şaron seçim çalışmalarında Kudüs'ün İsrail başkenti olacağını vadetmiştir²²⁴.

Filistin halkının ikinci intifa süreci ise yaklaşık 5 yıl sürmüştür. 2002 yılında ev hapsine alınan FKÖ lideri, Filistin Devlet Başkanı Yasel Arafat 2004 yılında grip teşhisi sonrası hayatını kaybetmiştir. 8 Şubat 2005'te İsrail ve Filistin devlet başkanları

²¹⁹. <https://www.un.org/>, 'Palestinian Authority, international presence, Paris Protocol', E.T:10.12.2023.

²²⁰. Ö. Özkoç, 'Savaş ve Barış Doksanlı Yıllarda Filistin İsrail Sorunu'. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, cilt: 64 sayı: 03, Mart 2009, s.167 – 195.

²²¹. B. Tangör, 'Orta Doğu Barış Süreci Çerçevesinde Avrupa Birliği'nin İsrail'e Yaklaşımı' (1991-2001). *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, cilt:6, sayı:1, Haziran 2004, s.240.

²²². Tangör, a.g.e., s.240.

²²³. Yıldırım, a.g.e, s. 3860-3861.

²²⁴. Yıldırım, a.g.e, s.3857-3860.

arasında ateşkes ilan edilmiştir. Resmi rakamlara göre ikinci intifa döneminde 4412 Filistinli, 1069 İsraili hayatını kaybetmiştir²²⁵.

Bölgede halen HAMAS ve İsrail arasında yaşanan gerginlikler ile ortaya çıkan olaylar sonucu İsrail'in aşırı güç kullanımı ile saldırısı devam etmekte çoğunluğu çocuk binlerce sivil insanlık dışı muamele görerek katledilmektedir. 7 Ekim 2023 tarihinde başlayan İsrail saldırılarında hastaneler, okullar, ibadethaneler bombalanmıştır. İsrail bölgeye ilaç ve tıbbi yardım gitmesine engel olmaktadır. Aralık 2023 verilerine göre bölgede 20 binin üzerinde Filistinli sivil kaybetmiştir²²⁶.

2.3.2. Polisario Front

Batı Sahra olarak da anılan bölge, Fas'ın sömürgesi olarak bilinmektedir. Coğrafi olarak ise Atlas Okyanusu ve Sahra Çölü arasındadır. Etnik olarak Sahravî olarak adlandırılmaktadır²²⁷.

Batı Sahra, Fas'tan önce ise İspanyol sömürgesinde kalmıştır. Jeopolitik olarak tarihine bakılacak olursa Portekiz, Fransa, Hollanda bölgede sömürge faaliyeti için bulunan diğer devletlerdir. Gerek Fas gerek Batı Sahra Fransız ve İspanyol sömürgesinden kurtulmak adına mücadelelere girmiştir²²⁸.

1921-1926 arasında bölgede Rif Savaşları adı verilen çatışmalar yaşanmıştır. Hatta İspanyollar çatışmaları kazanmak için kimyasal silahlar dahi kullanmışlardır. Uzun yıllar süren mücadelelere rağmen 1947'de bölgede Fas dışında kalan topraklar İspanya'nın kontrolüne geçmiştir, yıllar içinde gerek maden yatakları gerekse doğal zenginlikleri bakımından Fransa ve İspanya'nın yoğun sömürüne maruz kalan bölgede 10 Mayıs 1973'te Polisario Cephesi kurulmuş ve örgütlü mücadelenin başlangıcı olmuştur²²⁹.

²²⁵. Kaya, Polat, a.g.e, s.238.

²²⁶. <https://www.ntv.com.tr/> 'İsrail Saldırılarında Ölen Filistinli Sayısı 20 Bin 674'E Yükseldi', E.T: 26.12.2023.

²²⁷. C. Caner, B. Şengül, 'Kuzey Afrika'da Bir Bağımsızlık Mücadelesi Analizi: Polisario Cephesi ve Sahra Arap Demokratik Cumhuriyeti(SADC)'. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, cilt: 21, sayı: 4, Aralık 2019, ss.1321-.1322.

²²⁸. Caner ve Şengül, a.g.e, s.1325.

²²⁹. Caner ve Şengül, a.g.e., s.1323-1327.

Bölgede Polisario Cephesi önderliğinde kanlı mücadeleler yaşanmış olup hatta BM tarafından tanınmasa da Sahra Arap Demokratik Cumhuriyeti şeklinde kendini bir siyasi mücadeleye dönüştürmeyi başaramıştır. 1976 yılında bölgenin İspanyol sömürgesi altında olduğu dönemde, İspanya referandum seçeneği üzerinde dursa da sonradan bölgeyi terk etmiş daha sonra 1979 da ise Moritanya bölgeden ayrılarak tamamen Fas'ın kontrolüne bırakmış bu kez de mücadele Fas ile Polisario Cephesi arasında devam etmiştir²³⁰.

ABD ve Fransa'dan yoğun destek alan Fas, Polisario Cephesi'ni köşeye sıkıştırmış böylelikle Batı Sahra ikiye bölünmüştür²³¹. 1997 yılında kendi kaderini tayin için referandum düzenlenmesi planlansa da başarılı olamamıştır. 2003'te kendi kaderini tayin için barış planı kapsamında 4 yıl özerlik sonucu bağımsızlık ya da Fas'a katılma referandumu da Fas'ın bağımsızlık seçeneğini yok sayması ile başarısız olmuş, 2019 yılından sonra Batı Sahra'ya özel temsilcilik atanmamış, 2020 yılında ise ABD Fas'ın Batı Sahra'daki egemenlik hakkını tanımıştır²³².

2.3.3. Cezayir Bağımsızlık Savaşı Örneği

Cezayir topraklarında 1830 yılında Fransızların Cezayir'i işgali ile başlayan sömürge dönemi 1954 yılında başlayan bağımsızlık mücadelesi ile yaklaşık 8 yıl devam etmiş ardından 1962 yılında Cezayir bağımsızlığını ilan etmiştir²³³. Bu tarihten sonra ülkeyi 1989 yılına kadar Cezayir'in kurtuluşunda etkisi olan kişilerden oluşan Ulusal Kurtuluş Cephesi (FLN) yönetmiştir²³⁴.

Cezayir'in bağımsızlığını ilan etmeden önce Fransızların sömürge döneminde Cezayir Siyasetinde Cezayir halkının neredeyse çok azına Fransa vatandaşlığı verilmiş ve o kesiminde Fransa adına asker olarak kullanılmış, Cezayir topraklarında Avrupalılar tarafından yönetilen çiftliklerde bir nevi köle statüsünde çalışan Cezayir

²³⁰. N.N. Kemiksiz, 'Batı Sahra Sorunu ve Siyasi Müzakerelerin Geleceği'. *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi*, cilt:4, sayı:1, Mart 2021, s.68.

²³¹. Kemiksiz, a.g.e., s.75.

²³². Kemiksiz, a.g.e., s.75.

²³³. <https://www.mfa.gov.tr/>, 'Cezayir'in Siyasi Görünümü', E.T.:07.05.2023.

²³⁴. <https://www.mfa.gov.tr/>, 'Cezayir'in Siyasi Görünümü', E.T.:07.05.2023.

halkı zaman zaman bu duruma ayaklansa bile 1800’lü yıllarda bu durum pek mümkün olmamış ve 20. YY’a kadar sömürge dönemi devam etmiştir²³⁵.

İkinci Dünya Savaşı sonrası dönemde Cezayir’de Setif Hareketi adı verilen bağımsızlık önünde atılan önemli bir adım sayılabilecek Hareket, başarılı olamasa da Cezayir’in bağımsızlığı mücadelesi yolunda atılmış ilk adım olma özelliği taşımaktadır, birçok Arap ve Avrupalının ölümü ile sonuçlanan bu Hareket sayesinde ülkede birbirine zıt gruplar bağımsızlık amacı ile bir araya gelmiş hatta Fransa sömürgesi olan Cezayir’de Cezayir Meclisi kurulmasına izin verilmiştir fakat meclis açılrsa dahi seçimlerde yaşanan hileler ile meclisin çoğunluğu Avrupalılardan oluşmuştur²³⁶.

FLN’nin oluşumunda etkili olan faktörler arasında 1950’lerde Cezayir’e komşu diğer Arap ülkelerin bağımsızlığını ilan etmesinin ilham ve motivasyon kaynağı olması, Setif Hareketi ile başlayan bağımsızlık mücadelesinin öncü olması ve ülkede yeni nesillerin kendilerinden önceki nesillerin yaptığı liberal hareketlerin başarısızlığı nedeniyle silahlı mücadeleye daha sıcak bakmaları sayılabilir²³⁷.

Fransa, FLN ’nin ilk eylemlerini önemsememiş olsa da sonraki süreçte artan gerginlikle birlikte General Jacques Massu başta olmak üzere Fransa’nın özel birlikleri tarafından birçok Cezayirliye FLN ile ilgisi olsun olmasın işkence yapıldığı, çevirmelerde istihbarı bilgi almak adına devlet terörizmi uygulandığı görüşü savunulmaktadır²³⁸.

Olaylar sırasında Cezayir’de bulunan erkek nüfusunun yaklaşık %40’lık kısmının işkenceye uğradığı düşünülmektedir ve General Jacques Massu’ya yakın bir komutan olan n General Paul Aussararesses’in yıllar sonra yazdığı bir kitapta bölgede yapılan işkenceler itiraf edilerek yapılan işkencelerin asıl amacın halkı baskı altında tutarak sindirmek olduğu düşünülmektedir²³⁹.

²³⁵. Ş. Sönmez, ‘Cezayir Bağımsızlık Hareketinin Türk Basınına Yansımaları (1954–1962)’ *Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt 6, sayı 12, Aralık 2010, s.290-291.

²³⁶. B. Özgür, ‘Bağımsızlık Savaşı’ndan Otoriteryanizme: Cezayir’de Askeri Kontrolün İnşası ve Dönüşümü (1954-2014)’, Doktora Tezi, *Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Enstitüsü*, Sakarya, 2022.

²³⁷. Özgür a.g.e., s.80.

²³⁸. İ.Koncagül, ‘Terörizmin Unutulan Yüzü: Devlet Terörizmi’. *Savunma Bilimleri Dergisi*, sayı:39, Nisan 2021,s.339.

²³⁹. Koncagül, a.g.e, s.338.

Çok sayıda kişinin hayatını kaybetmesi, işkencelere maruz kalması gibi olayların neticesinde Cezayir halkı Fransa'ya karşı bağımsızlık mücadelesini kazanmıştır Evian Sözleşmesi imzalanmıştır ancak sonraki süreçte de FLN'nin askeri kolu olan Ulusal Kurtuluş Ordusu (*Armée de Libération Nationale-ALN*)'nun lideri Huri Bumedyan ile siyasi ve diplomatik ayağı olan Cezayir Cumhuriyeti Geçici Hükümeti (*Gouvernement Provisoire de la République Algérienne- GPRA*) lideri Yusuf Bin Khedda arasındaki mücadele baş göstermeye başlamıştır²⁴⁰.

2.3.4. İskoçya- Katalonya Örneği

İskoçların, İngilizlerle bağımsızlık mücadelelerinin kökeni oldukça eskiye dayanmaktadır. İskoçya ve Britanya arasında, İskoçların bağımsızlığı konusunda uzun yıllar devam eden mücadeleler yaşanmıştır. İskoçya, Britanya'nın dört özerk bölgesinden biridir²⁴¹.

1707 yılına kadar bağımsız sayılabilecek hatta kendi parlamentosu bulunan bir ülke iken Birlik Yasası adlı bir yasa ile birleşme adı altında İskoçlar, bir nevi Büyük Britanya'nın merkezileşme siyasetine dahil olmuştur. Özellikle Britanya'nın şartları ve ekonomisi göz önüne alındığında okur yazar eğitimli kesimin çoğunluğu birlikten yana olmuştur, fakat zamanla Britanya ismi altında birleşirken İngilizcenin yaygınlaşması, kültürün değişmesi karşısında İskoç kültürünü koruma endişeleri de doğmaya başlamıştır²⁴².

Büyük Britanya'da bu süreçten sonra öncelikle parlamentoda yetki devri için bir referandum yapılmıştır. 1979 yılında yapılan referandum da her ne kadar İskoçların %52'si evet şeklinde oy kullansalar da evet oylarının toplam seçme sayının %40'ını geçmesi zorunluluğu bulunduğundan oy oranı yeterli olmamıştır²⁴³.

1997 yılında ise hem Galler halkına hem de İskoç halkına yönelik bir referandum daha yapılmıştır. Galler halkına kendilerine ait parlamento isteyip

²⁴⁰. Özgür, a.g.e., s.276.

²⁴¹. E. Kalfa ve C. Dinç, "İskoç ve Katalan Bağımsızlık Hareketlerinin Tarihsel Kökenleri ve Güncel Bir Karşılaştırması". *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:10, sayı:1, Nisan 2023, s.390.

²⁴². Kalfa ve Dinç, a.g.e., s.391.

²⁴³. Y. Enterili, 'İskoçya'nın 18 Eylül 2014 Bağımsızlık Referandumunun Tarihsel Süreci'. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt:2, sayı:2, Aralık 2014, s.126.

istemedikleri, İskoç halkına kendilerine ait parlamento isteyip istemediklerinin yanında ikinci olarak da vergi konularında parlamentoya yetki vermek isteyip istemedikleri sorulmuştur²⁴⁴.

İskoçya halkının %75'i kendilerine ait parlamentonun istediklerini %64'ü ise parlamentonun vergi değiştirme yetkisi olmasını kabul ettikleri yönünde oy kullanmış ve 129 kişiden oluşan İskoç Parlamentosu kurulmuştur²⁴⁵.

Son olarak İskoçya'da 2013 yılında yapılan referandum da bağımsızlık konulu olmasına rağmen %23'lük bir kesim bağımsızlık yönünde oy kullanmayı tercih etmiştir, bununla ilgili yapılan araştırma da göstermiştir ki halkın yüzde 48'i bağımsızlığın ekonomiyi değiştirebileceğini düşünmektedir²⁴⁶. Bu durum bağımsızlık isteyen kesimin azınlıkta kalmasını açıklayabilir

Katalonya ise İspanya'nın 17 özerk bölgesinden biridir²⁴⁷. 2017 yılında yapılan referandum ile İspanya'dan bağımsızlık ilan ederek ayrılmıştır. İspanya ise Katalonya'nın bağımsızlık ilanını tek taraflı askıya almıştır ve parlamentosunu dağıtmaya kadar gitmiştir²⁴⁸.

İspanyol Devleti anayasalarına göre referandum yapılabilmesi için kendi devletin onayı olması gerektiğini, mevcut referandumun geçersiz olduğunu iddia etmiştir. İspanya polisi bağımsızlık yanlısı halka sert müdahalede bulunmuş, 27 Ekim 2017'de Katalan Parlamentosu Bağımsızlık ilan etse de İspanya, bölgede doğrudan yönetim gerekliliğine dayanarak, Katalan Parlamentosu Anayasasının 155. maddesine dayanarak feshetmiş, Katalan devlet başkanı Carles Puigdemont olaylar üzerine Belçika'ya kaçarken bir kısım devlet yetkilileri de İspanya tarafından şiddet yolu ile anayasal düzeni bozma gibi suçlardan ceza almışlardır²⁴⁹.

Yukarıda bahsi geçen iki ayrı örnek, iki farklı devlet sınırları içerisinde özerk konumda olan bölgelerin bağımsızlık sürecini ifade etmektedir. Diğer aktarılan

²⁴⁴ . Enterili, a.g.e., s.126-127.

²⁴⁵ . Enterili, a.g.e., s.122.

²⁴⁶ . Enterili, a.g.e., s.127.

²⁴⁷ . Kalfa ve Dinç, a.g.e. s.394.

²⁴⁸ . S. Çelik, '2017 Katalan Bağımsızlık Referandumu ve Katalonya Parlamentosu'nun Bağımsızlık İlanına Yönelik Uluslararası Tepkiler'. Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, cilt:9, sayı:1, 2021, s.122.

²⁴⁹ . Çelik, a.g.e, 174.

örneklerden farklı olarak derinlemesine silahlı bağımsızlık mücadelesi şeklinde gelişme göstermeyen bu örneklerden İskoçya, bağımsızlığını elde ederken Katalonya için aynı sonucun gerçekleştiği söylenemez. Yine de ulusal bağımsızlık hareketleri başlığı altında yer verilerek incelenmeye değer görülmüştür.

3. ULUSLARARASI İNSANCIL HUKUKTA TERÖRİZMİN TANIMI SORUNUNDA ULUSAL BAĞIMSIZLIK HAREKETLERİNİN YERİ

Doktrinde yer alan kaynaklarda harp/savaş hukuku veya uluslararası insancıl hukuk olarak da adlandırılabilen silahlı çatışma hukuku, silahlı kuvvet kullanımı ile çatışmalar başladığı anda çatışmanın nasıl, hangi şartlara bağlı kalınarak yürütülmesi gerektiği ile ilgili kuralları belirlemektedir²⁵⁰.

Silahlı çatışmalar hukuku temel amaçlarından biri silahlı çatışmaları düzene sokmaktır. Silahlı çatışma hukukuna kaynaklık eden önemli sözleşmelerden ilki 1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleridir. 1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri içeriği çatışmalarda siviller başta olmak üzere yaralıları, esirler gibi çatışmadan zarar gören ve görme ihtimali olan kişileri korumayı içermektedir. Silahlı çatışma hukukuna kaynaklık eden diğer önemli sözleşmeler ise 1899 tarihli ve 1907 tarihli Lahey Sözleşmeleridir. Lahey Sözleşmeleri, Cenevre Sözleşmelerinden farklı olarak çatışma yöntemleri ve çatışma araçları ile ilgili konuları içeren sözleşmedir²⁵¹.

3.1. Silahlı Çatışmalar Hukuku

Silahlı çatışma hukukunun temelini oluşturan silahlı çatışmalar, 1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri Ek Protokollerinde iki ana türe ayrılmaktadır. Bunlar; 1 Nolu Ek Protokolde yer alan uluslararası nitelikte olan silahlı çatışmalar ve 2 Nolu Ek Protokolde sınırları belirlenmeye çalışılan uluslararası nitelikte olmayan silah çatışmalar olarak adlandırılmaktadır. Uluslararası silahlı çatışmalar devletler arasında gerçekleşen silahlı çatışmalardır²⁵². Bununla birlikte 1977 tarihli 1 Nolu Ek Protokol kapsamında sömürgeci kurulum için, kendi kaderini tayin hakkı kapsamında mücadele veren halkların mücadeleleri de uluslararası silahlı çatışma kapsamında yer aldığı görülmektedir²⁵³.

²⁵⁰ H. Geyik, 'Devletlerin İnsancıl Hukuk Kurallarının İhlâli Nedeniyle Sorumluluğu'. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, cilt: sayı:2, Aralık 2016, s.64.

²⁵¹ M.E. Erendor, "Silahlı Çatışma Hukuku İlkelerinin Değerlendirilmesi: Askeri Gereklilik, Gereksiz Acı ve İstirabın Önlenmesi ve Onur". *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, cilt: 8 sayı: 2 Nisan 2019, s.1992.

²⁵² A. Tütüncü, *İnsancıl Hukuka Giriş Güncelleniş 4. Baskı*, Beta, İstanbul, 2019, s.61.

²⁵³ <https://www.un.org/en>, 'Additional Protocol I of 1977', E.T:23.12.2023.

Bununla birlikte uluslararası silahlı çatışmalar arasında sayılan uluslararasılaşmış silahlı çatışmalar da bulunmaktadır. Bunlar ise bir devletin sınırları içinde yaşanan iç silahlı çatışmalarda iki şekilde ortaya çıkmaktadır. Bunlardan birincisi devlete karşı mücadele veren güçlere savaşılan statüsü tanınması bir diğeri ise başka devletlerin çatışmaya dahil olması ile silahlı çatışmanın uluslararasılaşmasıdır²⁵⁴.

Uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmalar ise bir devlet sınırları içinde, devletin resmi orduları ile o devlete muhalif gruplar arasında ya da muhalif grupların kendi aralarında gerçekleşen çatışmalar olarak tanımlanmaktadır²⁵⁵.

Genel olarak ana hatları itibari ile 1899 tarihli ve 1907 tarihli Lahey Sözleşmeleri ile 1949 tarihli dört adet Cenevre Sözleşmesi devletler arasındaki çatışmalara yönelik açıklamalar yapmaktadır. Bunun dışında uluslararası hukukta devletlerin kendi iç meselesi kabul edilen iç silahlı çatışmalar olarak kabul edilen uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmalara yönelik detaylı bir düzenleme Lahey Sözleşmelerinde yer almaz iken, Minyatür Sözleşme olarak da bilinen Cenevre Sözleşmelerinin Ortak 3. maddesi uluslararası hukukta iç silahlı çatışmalara uygulanabilmektedir. Ayrıca belli şartların gerçekleşmesi durumunda iç silahlı çatışmalarda 1977 tarihli 2 No'lu Ek protokol de uygulama alanı bulabilecektir²⁵⁶.

Uluslararası nitelikte olmayan silahlı çatışmalar ile ilgili 1977 tarihli 2 Nolu Ek Protokol 1. maddesinde bir nevi sınırlandırma yapılarak, iç gerginlik gibi durumlardan ayırt edilmesi sağlanmıştır, buna göre devletin kendi ülkesi içinde, devlete karşı çatışmaları gerçekleştiren grupların, öncelikle belli bir örgütlenme seviyesinde olması ve çatışmaların belli bir yoğunluk eşiğinin üzerinde olması gerekmektedir²⁵⁷. Bu sınırlamayı yapmaktaki amaç devletin içinde meydana gelen tek seferlik ya da belli bir yoğunluğa ulaşmamış, belli bir çapta olmayan iç karışıklık, gerginlik gibi olayların silahlı çatışmalardan ayrı tutulmasını sağlamaktır. Çünkü bu saydığımız olaylar

²⁵⁴. H. Pazarcı, *Uluslararası Hukuk*, Turhan Kitapevi 16.Baskı, Ankara, 2017, s. 504-505

²⁵⁵. K. Dülger, *Devletlerin Uluslararası İnsancıl Hukukun İhlalinden Doğan Sorumluluğu*, Beta, İstanbul, 2015, s.31.

²⁵⁶ Akkutay, a.g.e., s.10.

²⁵⁷. M. Sarıbeyoğlu Skalar, 'Uluslararası Kızılhaç Komitesi'nin Uluslararası Nitelikte Olmayan Silahlı Çatışmalarda Faaliyetlerine İlişkin Bir Değerlendirme: Taraflara Hizmetlerini Teklif Etme Hakkı', *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, cilt.27, sayı: 1, Haziran 2021, s.49-53.

devletin iç meselesidir ve Protokol Metninde de açıkça silahlı çatışma hukuku kapsamında olmadığı açıklanmıştır. Bu sebeple iç karışıklık, gerginlik gibi devletin iç meselesi olan konularda silahlı çatışma hukukunun getirisi olan korumadan yararlanma hakkı bulunmamaktadır.

1899 ve 1907 tarihli Lahey Sözleşmeleri ise, savaş tutsaklarına yapılacak muameleleri düzenleyen sözleşmelerdir. Savaş tutsaklarına uygulanacak muameleleri düzenlemesine rağmen sözleşme metinlerinde savaş tutsağı ifadesi değil savaşılan ifadesi yer almaktadır, bu da şu sonucu doğurmaktadır, savaşılan esir düşen tüm kişiler savaşılan statüsü olarak sözleşme hükümlerinden yararlanacak ve savaş esiri sayılacaktır²⁵⁸.

3.1.1. Silahlı Çatışma Hukukunun Temel İlkeleri

Silahlı çatışmalar hukuku niteliği gereği sınırları olan kendisine uluslararası teamül, uluslararası sözleşmeler, kimi zaman da yargı kararlarının kaynaklık ettiği²⁵⁹, belirli sınırları olan meşru bir alan iken aynı zamanda taşıması gereken birtakım özellikler bakımından genel kabul gören ilkeleri bulunmaktadır. Bu ilkeler, onur ilkesi, askeri gereklilik ilkesi, gereksiz acı ve ıstırapın engellenmesi, orantılılık ve ayırım gözetmeme olmak üzere sıralanmaktadır²⁶⁰.

Bu ilkelerden askeri gereklilik ilkesi, sınırlama ilkesi olarak da bilinen bu ilke Lahey Savaş Yönetmeliği ve 1 nolu Ek Protokolün 35. maddesinde geçmektedir²⁶¹. Bu ilkede temel amaç askeri gücü sınırlamaya dayanmaktadır, tarafların bir hakkı kullanırken kısıtlanmamış şekilde davranamayacakları belirtilmiştir.

Onur ilkesi ise silahlı çatışmalar sırasında yalnızca onur kırıcı davranışta bulunmamak değil bunun yanında 1977 tarihli 1 nolu Ek Protokol 37.maddesinde yasaklandığı üzere hileli davranışlarda bulunmama, iyi niyetli ve saygılı olma, ihanet etmeme²⁶² şeklinde silahlı çatışmalar hukukuna uygun davranmayı anlatmaktadır.

²⁵⁸. M. E. Tatlıpınar, 'İnsancıl Hukuk İhlallerinde Sorumluluk', Yüksek Lisans Tezi, *Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara, 2020.

²⁵⁹. Erendor, a.g.e., s. 1994.

²⁶⁰. Erendor, a.g.e. s.1994.

²⁶¹. G. Güneysu, 'Askeri Gereklilik İlkesi ve Uluslararası İnsancıl Hukuk'. *Ankara Barosu Dergisi*, sayı:4, Temmuz 2012, s.99.

²⁶². Erendor, a.g.e. s.2001.

Gereksiz acı ve ıstırabın engellenmesi ilkesi, bu ilke gereksiz acı ve ıstıraba sebep olacak araç, silah ve yöntemlerin kullanılmasını yasaklamaktadır. Yakıcı mayın, biyolojik silah kimyasal silah, nükleer silah gibi kullanıldığı mağdur üzerinde gereksiz acı ve ıstıraba sebep olacak silah ve yöntemlerin yasaklanmasını içermektedir, temel aldığı sözleşmeler olarak ise 1925 tarihli Cenevre Protokolü, 1972 tarihli Biyolojik Silahların Üretilmesi, Depolanması ve Kullanımını Yasaklayan Sözleşme, 1993 tarihli Kimyasal Silahların Geliştirilmesi, Üretilmesi, Depolanması ve Kullanılmasının Yasaklanması ve İmhasına İlişkin Sözleşme²⁶³ sayılabilir.

Bir diğer ilke ise orantılık ilkesidir. Orantılılık ilkesi ise elde edilen askeri fayda ile insancıl değerler arasındaki dengenin sağlanmasıdır, Roma Statüsü'nün 8. maddesinde ve Lieber Yasalarında, Hava Savaşlarına İlişkin 1923 tarihli Lahey Kuralları'nda yer alan orantılılık ilkesi ayıca 1 Nolu Ek Protokol Madde 57'de de "İhtiyati Tedbirler" başlığı altında yer almaktadır²⁶⁴.

Orantılık ilkesi silahlı çatışmaların doğal sonucu olan şiddetin, daha ağır şiddet getirmesinin önüne geçmektir, askeri planlama aşamalarından icra aşamalarına karar tüm askeri süreçlerde orantılık esasının gözetilmesi gerekmektedir²⁶⁵.

Bir diğer ilke de ayırım gözetmeme ilkesidir. 1977 tarihli Cenevre Sözleşmelerine Ek 1 nolu Protokolün 51. maddesinde ayırım gözetmeyen saldırıları yasaklamaktadır. Protokolde ayırım gözetmeksizin yapılan saldırıların tanımlaması yapılmıştır buna göre;

*"Belirli bir askeri hedefe yöneltilmemiş saldırılar; b) Belirli bir askeri hedefe yönlendirilemeyen savaş yöntemleri ve araçlarının kullanıldığı saldırılar; ya da c) Bıraktıkları etkiler bu Protokolce öngörüldüğü şekilde sınırlandırılmayan savaş yöntemlerinin ve araçlarının kullanıldığı saldırılar ve netice olarak, böyle her bir durumda, hiçbir ayırım gözetmeksizin askeri hedefleri ve sivilleri ve sivil malları vurma özelliğine sahip yöntemlerin kullanıldığı saldırılar."*²⁶⁶. Şeklinde tanımlanmıştır.

²⁶³. G. Chalabızada, 'Ermenistan'ın İkinci Karabağ Savaşı Sırasında Gerçekleştirdiği Uluslararası Silahlı Çatışmalar Hukuku İhlalleri'. *Türk Dünyası Araştırmaları*, cilt: 128, sayı:252, Haziran 2021, s.140.

²⁶⁴. G. Güneysu, 'Orantılılık İlkesi ve Uluslararası İnsancıl Hukuk'. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, Sayı: 14, Temmuz 2013, s.457.

²⁶⁵. Güneysu, a.g.e., s.37.

²⁶⁶. <https://www.icrc.org/en>, 'Protocols Additional To The Geneva Conventions Of 12 August 1949', E.T:22.12.2023.

İlgili protokolün 4. maddesi ayrım gözetmeyen saldırıları yasaklamakla silahlı çatışma kurallarına sınırlama getirmektedir.

3.1.2. Devletlerin Meşru Müdafaa Hakkı

BM Sözleşmesi'nin 51. maddesine göre devletlerin meşru müdafaa haklarını kullanabilmeleri için belli koşulların oluşması gerektiği görülmektedir²⁶⁷.

Bu koşullardan ilki meşru müdafaa fiilen var olan bir saldırıya karşı mı gerçekleştirilmesidir. Bu noktada saldırının gerekli olup olmadığı saldırı tehlikesi kapsamında önleyici meşru müdafaa olup olmayacağına ilişkin tartışma vardır.

Öğretide bu konu hakkında kesin bir görüş olmasa da çoğunluğun görüşüne göre meşru müdafaa önleyici nitelikte olması mümkün olmayıp, antlaşmanın lafzından fiilen var olan bir saldırıya karşı uygulanabileceğinin çıkarılması gerektiği benimsenmektedir.

Meşru müdafaa varlığından söz edebilmek için bir başka şart ise yapılan saldırının niteliğine yöneliktir. Burada nitelikten kasıt BM Sözleşmesine taraf olan bir devlete karşı yapılan haksız bir saldırı da meşru müdafaa hakkı kapsamına girmesini sağlayan husus ilk saldırının devletin egemenliği, güvenliği, siyasi bağımsızlığına karşı olması gereklidir²⁶⁸. Ayrıca meşru müdafaa hakkı kullanılırken saldırının orantılı olması da gerekmektedir.

BM Sözleşmesinden daha eski döneme dayanan Caroline Doktrini, Caroline olayı olarak da bilinmektedir²⁶⁹. Caroline Olayı, 1837'de Kanada'nın İngiltere'ye karşı bağımsızlık savaşı yürütmesi sırasında ortaya çıkmıştır. ABD tarafsızlık politikası izlese de Kanadalıların silah ihtiyaçlarını Amerikan bandralı Caroline adlı gemiden sağlamalarını gerekçe göstererek İngiltere'nin Caroline adlı gemiyi Schlosser isimli Amerikan limanında yakalayıp, Niagara Şelalesinden atması sonucu ABD'nin olayı hakeme taşıması ve İngiltere'nin Caroline Olayı kapsamında meşru müdafaa

²⁶⁷. U. Karadağ, 'Birleşmiş Milletler Antlaşması'na Göre Meşru Müdafaa Hakkı'. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, Cilt:7 Sayı:2, 2016, ss.174-175.

²⁶⁸. Pazarcı, a.g.e.s. 486-490.

²⁶⁹. M. Aksoy, 'Önleyici Meşru Müdafaa Hakkı Bağlamında Bush Doktrini ve ABD'nin Irak'ı İşgali' IHH İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, 2016, s.4.

iddiasının kabul edilebilir olmaması şeklinde sonuçlanan bir olaydır²⁷⁰. Hakemlik kararının dayandığı gerekçeler ise şu şekildedir, saldırının meşru müdafaa hakkı kapsamında sayılabilmesi için ani ve başa çıkılmaz bir tehlikenin var olması, başka bir korunma olasılığı bulunmaması, meşru müdafaa kapsamında yapılan saldırının, meşru müdafaa sınırlarını aşmaması gerektiği ancak İngiltere'nin saldırısının bu kapsamda olmadığı gerekçe gösterilmiştir.

Caroline Olayı örneği ile de görülmektedir ki gerek BM Sözleşmeleri gerekse BM'den önceki dönemde yer alan örf adet hukuku kapsamında meşru müdafaa hakkı varlığını benzer şekillerde göstermektedir.

3.1.3. Silahlı Çatışma ve Terörizm Kavramının Farkları

Terörizmin gerek yoğunluğu gerek boyutları değerlendirildiğinde bir silahlı çatışma türü olmadığı açık iken, terörizm uluslararası hukukta silahlı çatışma türlerinden biri olan uluslararası olmayan silahlı çatışma sayılması şeklinde yapılacak bir değerlendirmeye karşı nasıl hareket edileceği açık değildir²⁷¹.

Bu durumdan ise şu sonuç bir kez daha ortaya çıkmaktadır ki, terörizmin uluslararası hukukta tam manası ile tanımlanamaması ve ortak kabul gören bir tanım olmaması gerek devletler gerekse örgütler açısından zaman zaman konuyu kendi çıkarları doğrultusunda anlamlandırmalarına neden olmaktadır. Silahlı Çatışmalar belirli kural ve düzeni olan temelini uluslararası sözleşmeler ve teamüllerden alan meşru bir çatışma türüdür. Terörizm ise meşru bir zemini olamayan, yasa dışı, hedefleri uluslararası topluma zarar veren, sınırları belli olmayan şiddet olaylarıdır.

Silahlı çatışmalar uluslararası sözleşmeler başta olmak üzere, temelini yasal bir zeminden alan, sınırlamaları ve şartları bulunan, yaptırım doğurabilecek bir kavram iken, terörizm ise meşru temellere de dayanmayan, insanlar başta olmak üzere canlılara büyük zararlar veren saldırılardır ve ulusal ya da uluslararası sözleşmelerde de, teamüllerde de yer almaması yönüyle yasal bir zemin altında bulunmamaktadır.

²⁷⁰. U.C. Değdaş, 'Uluslararası Hukukta Önleyici Meşru Müdafaa Hakkı' *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, cilt:4, sayı:6, Ocak 2018, s.33.

²⁷¹. Akkutay, a.g.e., s.14.

3.1.4. Devletlerin, Devlet Dışı Unsurlara Tanım Atfetmesi Durumu

Her ne kadar devlet dışı aktörlere uluslararası alanda ortak bir tanımlama yapılmış bir kavram olmasa da genel olarak devlet dışı aktörler, hükümet dışı örgütler, hükümetler arası örgütler, çok uluslu şirketler ve diğerleri şeklinde gruplandırılan devlet olacak düzeyin altında olan devlet dışı yapılar olarak tanımlanabilmektedir²⁷².

Neredeyse 20. YY ortalarına kadar uluslararası alanda hakkında pek bir bilgiye rastlanılmamış olan devlet dışı aktörler özellikle 20. YY ikinci yarısında ulus devletlerin gücünü kaybetmesi ile ortaya çıkmış bir kavramdır²⁷³.

Devlet dışı aktörlerden bazıları belli bir amaca hizmet etmek için var olup amaçları ulvi olsa da bir kısmı da şiddete başvurma durumunda olan hatta kimi zaman devletlerin çıkarları doğrultusunda başka devletlere karşı kullandığı silahlı yapılanmalar olarak da karşımıza çıkabilmektedir, bunlar paramiliter kuvvetler, terör örgütleri, kriminal örgütler, asiler, şeklinde ortaya çıkmaktadır²⁷⁴.

Devlet dışı silahlı aktörler (DDSA) olarak adlandırılan bu gruplar için ortak bir tanım olmasa da genel olarak taşıması gereken özellikler üzerinden bir tanımlama yapılacak olursa; amaçları uğruna şiddet kullanabilecek istek veya kapasitede olan, düzenli bir ordu gibi devletin resmi kurumu şeklinde olmayan, belli derecede otonomiye sahip silahlı yapılardır²⁷⁵.

Devlet dışı aktörler bir devlet olmadıklarından coğrafi olarak hakimiyetleri altında olan bir bölgede bulunmamaktadır. Bu nedenle sınırlarında faaliyet gösterecekleri “Ev Sahibi Devlet” statüsü gösteren bir devletin ülkesine ihtiyaç duymaktadırlar²⁷⁶.

Ev sahibi devlet ise kendi siyasi çıkarları doğrultusunda özellikle silahlı devlet dışı aktörleri rahatlıkla kullanabilmektedir. Örneğin İran, Suriye, Yunanistan, Irak

²⁷². S. Demirdüzen ve M.S. Özel Özcan, “Devlet Desteğinin Saldırgan Devlet Dışı Aktörler Üzerindeki Etkisi: ABD Desteği ve Naip Savaş Örneği Olarak Suriye İç Savaşı”. *Akademik Bakış*, Cilt:15 Sayı:29, 2021, s.221.

²⁷³. H. Gür, ‘Devlet-Dışı Aktörlere Karşı Meşru Savunmada “İsteksiz veya Aciz” Doktrini’, Yüksek Lisans Tezi, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul,2016.

²⁷⁴. Meriç, a.g.e., s.6-7.

²⁷⁵. F. Taşdemir, “Devlet Merkezli Uluslararası Hukuk Sistemi ve Devlet Dışı Silahlı Aktörler”. *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi* Cilt:11 Sayı:2, Aralık 2016, s.90.

²⁷⁶. Gür, a.g.e., s.55.

dönem dönem bölücü PKK Terör Örgütü'nü kendi ülkesinde konuşlandırarak kendi siyasi çıkarları doğrultusunda Türkiye Cumhuriyeti Devleti'ne karşı desteklemiştir²⁷⁷.

DDSA sebep olduğu özellikle terör eylemlerinde öne çıkan bir başka konu ise “İsteksiz” veya “Aciz” Doktrini'dir. Buna göre mağdur devletin karşısındaki terör örgütü ile arasında ev sahibi devlet konumunda olan bir başka devletin var olması ve ev sahibi devletin terör örgütü ile mücadelede isteksiz veya aciz konumda kalmasıdır²⁷⁸. Bu durumda ise mağdur devletin ev sahibi devletin ülkesine doğrudan meşru müdafaa hakkını kullanıp kullanamayacağı tartışmalıdır Şöyle ki; kanıtlanması zor olduğundan uygulamada bu konu ile ilgili açık ve çok sayıda örnek bulunmamaktadır.

Meşru müdafaa'nın şartlarına ek olarak, ev sahibi devlet açısından destek verme ve barındırma şartının varlığının da aranması gerekli görülmektedir, bunlara ek olarak isteksiz veya aciz doktrinin uluslararası teamül hukukunda tam olarak yer bulmaktadır.

UAD' da bu doktrini henüz tanımaktan kaçınmaktadır. Örneği Türkiye 1990'lı yıllarda ve 2007-2008 yıllarında, Rusya ve İsrail gibi ülkeler de farklı zamanlarda bu doktrine başvurmuş olsa da bu örnekler doktrinin uygulama alanı bulması için gerekli olan yeknesak, tipik ve geniş çaplı özelliklerini sağlayamamıştır²⁷⁹.

Devletlerin devlet dışı aktörlere karşı tutumları terör örgütlerinin varlığı ve devamlılığını dorudan doğruya etkilediğinden ev sahibi devlet konumunda olan devletin, mağdur devlet ile terörle mücadele konusunda iş birliği yapması oldukça önemlidir.

3.1.5. Terör Örgütü Mensuplarının /Devlet Dışı Aktörlerin Uluslararası ve Uluslararası Olmayan Silahlı Çatışmalardaki Statüleri

Silahlı çatışmalarda teröristler ve DDSA'ların korunmaya değer yasal bir statüsü olup olmadığını belirtmek adına silahlı çatışmalarda yer alan kişilerin

²⁷⁷. M. Atay, ‘Türkiye’de Terörü Ortaya Çıkaran İç ve Dış Dinamikler, Stratejiler ve Taktikler’. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları*, sayı:8, Haziran 2008, s.412.

²⁷⁸. S. Kuran ve H. Gür, ‘Devlet-Dışı Aktörlere Karşı Meşru Müdafaa “İsteksiz veya Aciz” Doktrini: Suriye ve DAESH Örneği’. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, cilt:23, sayı:1, Mayıs 2017, ss.60.

²⁷⁹. Kuran ve Gür, a.g.e., ss.66-67.

statülerini tanımlamak gerekmektedir. Silahlı çatışma eylemlerine doğrudan katılma hakkı olanlar için yapılan bir tanımlama olan savaşçı kavramı ilk olarak 1977 tarihli Protokol'de yer almaktadır²⁸⁰. Buna göre savaşçı statüsü alan ilk grup, çatışan devletlerin düzenli silahlı kuvvetleridir ve bu kuvvetler silahlı çatışmalarda savaşçı statüsünden yararlanırlar²⁸¹. Devletlerin düzenli silahlı kuvvetleri dışında ise savaşan statüsü alan diğer gruplar ise direniş kuvvetleri, milisler ve gönüllüler olarak adlandırılabilir. Bu grupların 1907 tarihli Lahey Sözleşmesi ve 1949 tarihli 3. Cenevre Sözleşmesine göre sorumlu bir emir komuta zincirine sahip olma, zorunlu uzaktan görülebilir işaret taşıma ve eylemlerin savaş hukukuna uygun şekilde yönetilmesi kurallarına uygun davranmaları gereklidir²⁸². Silahlı çatışmalarda belli özelliklere sahip olmaları durumunda savaşçı statüsü alabilen olan bir diğer grup ise gerillalar olup, gerillaların silahlı çatışmalarda savaşçı statüsüne sahip olabilmesi için olması gereken ilk özellik 1949 tarihli Cenevre Sözleşmelerinin Ortak 2. maddesi kapsamında çatışan taraflardan birine bağlı olmasıdır.

Ayrıca ikinci olarak sorumlu bir emir komuta zincirine bağlı olması, üniforma, uzaktan tanınan işarete sahip olma, silahı açıkta taşıma ve savaş kurallarına uyma gibi hususlara açıkça riayet etmesi gereklidir²⁸³. Bunların dışında kalan ancak belli durumlarda asgari koruma altında olan bir diğer grup ise “imtiyazsız savaşanlar”²⁸⁴ adını alan casuslar, paralı askerler, yabancı gönüllüler, düşman vatandaşlarıdır²⁸⁵.

Yukarıda açıklandığı üzere gerek terörist grupların gerekse DDSA'ların devlet vasfı taşımadıkları için uluslararası silahlı çatışmalar bakımından savaşan statüsünde olması mümkün değildir.

Uluslararası olmayan silahlı çatışmalarda ise DDSA, kimi durumlarda savaşan statüsüne tabi olabilmektedir. DDSA'lar savaşan statüsü tanınması için gereken şartlar ise şunlardır, bir devletin içinde silahlı çatışmanın var olması, asi grupların devletin topraklarının önemli bir bölümünü kontrol altına alıp yönetmesi, sorumlu bir emir komuta zincirinin bulunması, çatışmaların savaş kurallarına uygun gerçekleşmesi

²⁸⁰ . Pazarcı, age 540

²⁸¹ . Pazarcı, age 541

²⁸² . Tütüncü, age s.92

²⁸³ . Pazarcı, a.g.e 542

²⁸⁴ . Tütüncü, a.g.e s.93

²⁸⁵ . Tütüncü, a.g.e s.92-96.

tarafsız konumundaki devletler için diplomatik ve ekonomik belli düzenlemeler yapacak düzeye ulaşmasıdır²⁸⁶.

Bu kurallar mevcut ise DDSA'lar uluslararası olmayan silahlı çatışmada savaşılan statüsü kazanabilmektedir. Bir silahlı çatışmada savaşılan statüsüne sahip olmanın önemli sonuçları bulunmaktadır. Savaşılan statüsüne sahip olma sayesinde uluslararası alanda meşruiyet kazanmayı sağlamakta, ayrıca savaşılan kişilere yakalanmaları durumunda savaş esiri muamelesi görme hakkı tanımaktadır²⁸⁷.

3.1.6. Ulusal Bağımsızlık Hareketlerin Statüleri ve Sonuçları

20.YY ikinci yarısından itibaren ortaya çıkan kurulu devlet düzenine karşı kendi kaderini tayin etme amacı taşıyan silahlı ulus hareketlerini ulusal bağımsızlık hakareti olarak tanımlamak mümkündür. 20 YY.'ın ikinci yarısına kadar iç çatışma ve iç karışıklık olarak tanımlanan ulusal bağımsızlık hareketleri daha sonraları 3103 sayılı BM kararı ve sonrasında 1977 tarihli 1 Nolu EK protokolü ile uluslararası hukukta kendine yer bulmaya başlamıştır²⁸⁸.

Sömürgecilğe karşı bağımsızlık hareketi, ırkçı rejime karşı ayaklanma ve yabancı hakimiyetine karşı olan çatışmaların uluslararası silahlı çatışma sayılmasına yönelik BM Genel Kurulunda alınan 3103 sayılı ve 1973 tarihli karar sürecinde her ne kadar 83 ülke lehte oy kullansa da aleyhte ve çekimser oylarında varlığı göz önüne alındığında kararın BM'ye taraf ülkelerin hepsi tarafından benimsenmediği görülmektedir²⁸⁹. Fakat daha sonra imzalanan 1977 tarihli Ek 1 No'lu Protokol ile kendi kaderini tayin eden halkların verdikleri mücadele, uluslararası silahlı çatışmalar hukuku kapsamına alınmış ve böylelikle ulusal bağımsızlık hareketlerine karşı Ek 1 No'lu Protokole taraf ülkelerce uluslararası silahlı çatışmalara uygulanan kuralların uygulanacağı belirlenmiştir²⁹⁰.

²⁸⁶. Taşdemir,a.g.e s.93.

²⁸⁷. Ü.E. Ertuğrul ve T. Sarıkaya Güler, 'Ayrımcı Hareketlerin Ulusal Kurtuluş Hareketi Statüsü Kazanması: Hukuki ve Siyasi Boyutlar'. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, Sayı:129, 2017, s.321-342.

²⁸⁸. Ertuğrul ve Sarıkaya Güler a.g.e s. 327.

²⁸⁹. A. Işık, 'Uluslararası Silahlı Çatışmalar Hukukunda Hastanelerin, Tıbbi Personelin ve Tedavi Görenlerin Korunması'. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, cilt: 23 say:1, Mayıs 2017, s.169.

²⁹⁰. Işık, a.g.e. s.169.

1950'li yıllardan sonra BM bünyesinde bilhassa sömürgeciliğin tasfiye edilmesi süreci ile beraber bir devletin sınırları içerisinde başlayan ve sınırlarını aşmayan silahlı çatışma örneklerinin bazıları kapsam değiştirmiş görünmektedir. Uluslararası toplumu oluşturan devletler bir yanda egemenlik yetkilerini koruma iradesi gösterirken, diğer yanda 1977 tarihli 1 No'lu Ek Protokole imza atarak bazı istisnalar kabul etmiştir. Böylece silahlı çatışmalara uygulanan kuralların uygulama alanlarının biraz daha genişlediği anlaşılmaktadır.

Sonuç olarak daha önce uluslararası silahlı çatışma bağlamında kabul edilmeyen özel durumların bu kapsamda değerlendirilmesi söz konusu olmaktadır. Bu sonuç, özellikle ulusal bağımsızlık mücadelesi veren halkların, daha kuvvetli bir statüye kavuşturulması ile beraber daha geniş ölçüde koruma hükümlerinden de yararlanması imkânı tanımaktadır.

3.1.7. Uluslararası Silahlı Çatışmalar, 1977, 1. No'lu Ek protokol- m.1/4

2 Ağustos 1949 Tarihli Cenevre Sözleşmelerine Ek Uluslararası Silahlı Çatışmaların Mağdurlarının Korunmasına İlişkin Protokol (1. Protokol) m.1/4 *“Birleşmiş Milletler Şartı'nda ve Birleşmiş Milletler Şartı uyarınca Devletler Arasında Dostane İlişkiler ve İşbirliği Hakkındaki Uluslararası Hukuk İlkeleri Bildirgesi'nde hüküm altına alınan kendi kaderini tayin hakkını kullanan halkların, sömürgeci tahakkümüne, yabancıların işgaline ve ırkçı rejimlere karşı mücadele ettiği silahlı çatışmalarda dahildir”*²⁹¹ şeklindedir.

Buradan çıkarılacak sonuç ise şudur, 1977 tarihli EK 1 Protokolü ile birlikte kendi kaderini tayin hakkı kapsamında kalan, sömürgecilikten kurtulmak amaçlı bağımsızlık hareketleri, ulusal kurtuluş savaşları, yabancı rejim, ırkçı rejime karşı müdahale edenler uluslararası silahlı çatışmalar niteliğini kazanmasını sağlamak amaçlanmıştır, ancak gerek siyasi gerekse hukuksal nedenlerle protokol tam anlamıyla uygulama alanı bulamamıştır, Amerika, İran Pakistan gibi ülkeler protokolü imzalamış oldukları halde henüz onaylamışlardır fakat her ne olursa olsun taraf devletler ulusal kurtuluş savaşı şeklinde gerçekleşen silahlı çatışmalarda insancıl hukuk kapsamında hareket etmekle mükelleftir²⁹².

²⁹¹. <https://insanhaklariizleme.org/>, İnsan Hakları İzleme, E.T:07.12.2023.

²⁹². Dülger, a.g.e, s.34.

SONUÇ

Terör ve terörizm insanlığın varoluşundan bu yana gerek askeri güçleri gerekse sivilleri hedef alan ve dünya güvenliğine zarar veren bir kavram iken, hala çözümsüz kalmasında uluslararası hukukta ortak bir terörizm tanımı yapılamamasının etkisi neredeyse ilk sıradır. Bugüne kadar her ne kadar BM ve AB çatısı altında konusu terörizmi önleme olan birçok sözleşme ve karar hazırlansa da hala terörizmi tanımlama sorunu çözölmüş değildir.

Yıllar içinde dünya genelinde yaşanan terör saldırıları sıklıkla dünya kamuoyunda yer almasına karşın devletler tarafından ortak bir terörizm tanımlaması yapılması yoluna gidilmemesinde devletlerin siyasi menfaatleri doğrultusunda hareket etme yöneliminde olmalarının etkisinin büyük olduğu görölmektedir.

Kimi devletlerin kendi menfaatlerine zarar gelmeyen hatta kendi menfaatleri açısından olumlu olabilecek terörist eylemleri görmezden gelmesi, hatta terör örgütlerine açık veya örtölü destek vermesi sorunu, terörizm kavramının tanımlanamama sorununun ana kaynağını oluşturmaktadır.

Bir devletin terör örgütü olarak adlandırdığı bir grup başka bir devlet tarafından bu şekilde tanımlanmamaktadır. Burada da etkili olan bir başka unsur ise başta terörle mücadele konusunda yapılan uluslararası sözleşmeler olmak üzere yapılan sözleşmeler ve alınan kararlarda terör ve terörizm kavramının ortak bir tanımının bulunmaması bunun yerine sözleşme ve karar metinlerinde; mücadele yöntemleri, devletlere yüklenen sorumluluklar, alınması gereken önlemler gibi hususları içermesi kimi noktalarda da devletlerin iç hukukuna atıf yapılmasıdır. Bu durum ise terörizm kavramının tanımlanamama sorunun hukuki boyutudur.

Ulusal bağımsızlık hareketleri, halkların kendi kaderlerini tayin hakkı ve sömürgecilikten kurtulma hakları başta olmak üzere bağımsızlıklarını kazanma adına yaptıkları ve meşru temellere dayanan mücadeleler olarak adlandırılmaktadır.

Ulusal bağımsızlık hareketleri BM Sözleşmesi'nde de ,1949 tarihli Cenevre Sözleşmeleri ve Sözleşmelerin 1977 tarihli Ek Protokollerinde de uluslararası alanda birçok sözleşme ve kararda da yer alan ve hukuka uygunluğu kanıtlanmış olan hakların bağımsızlık mücadeleleridir.

BM kararları da bu yöndedir, 3103 sayılı BM Genel Kurul kararı ile de ulusal bağımsızlık hareketlerinin meşruiyeti kabul edilmiştir. 3103 Sayılı karar Sömürgeciliğe karşı bağımsızlık hareketi, ırkçı rejime karşı ayaklanma ve yabancı hakimiyetine karşı olan çatışmaların uluslararası silahlı çatışma sayılmasına yöneliktir.

Kendi kaderini tayin hakkı ulusların bağımsızlık mücadelelerini konu eden bir kavram olmakta birlikte çoğunlukla etnik terör faaliyetleri gerçekleştirmek amacı taşıyan terör örgütleri ve onları destekleyen devletler tarafından da farklı amaçlara hizmet etmesi amacıyla kullanılabilmektedir. Kendi kaderini tayin hakkı meşru hukuka uygun bir statü iken, etnik terör mevcut devlet otoritesini sarsmak, yıkmak için yapılan terörist eylemlerdir. Kendi kaderini tayin hakkı ile ilgili olarak da 1977 tarihli Ek 1 No'lu Protokol ile kendi kaderini tayin eden halkların verdikleri mücadeleler, uluslararası silahlı çatışmalar hukuku kapsamına alınmış ve böylelikle ulusal bağımsızlık hareketlerine karşı Ek 1 No'lu Protokole taraf ülkelerce uluslararası silahlı çatışmalara uygulanan kuralların uygulanacağı da belirlenmiştir

Ulusal bağımsızlık hareketleri görüldüğü gibi uluslararası sözleşme ve BM kararları çerçevesinde meşrudur ve silahlı çatışma olarak sayılmaktadır. Bu durumda ulusal bağımsızlık mücadelesi veren devletler da silahlı çatışmalara uygulanan kurallara tabi olacaklarından geniş ölçüde korunma hükümlerinden de yararlanacaklardır.

Dünya üzerinde temelleri çok eskilere dayanmakta olan ulusal bağımsızlık hareketlerinin günümüzde de örneklerine rastlanmaktadır. Günümüzde en dikkat çeken ise şüphesiz Filistin'in İsrail'e karşı verdiği var oluş mücadelesidir. Bölgede devam eden süreçte İsrail'in saldırılarında çoğunluğu çocuk ve sivil binlerce insan insanlık dışı muameleye maruz kalmakta, insani yardımın engellendiği alanlarda yaşam mücadelesi verilmektedir. Tarihi sürece bakıldığında Filistin halkının çoğunluğunu oluşturduğu bölgede İsrail Devlet yöneticilerinin Kudüs'ü başkent yapma vaadi de dahil, saldırıları bölgede Filistin halkına işgale karşı direniş hareketi yapma zorunluğu doğurmuştur. Taraflar arasında yıllardır devam eden kanlı süreç halen tüm dünyanın gözü önünde devam etmektedir.

Terörizm kavramı ile ulusal bağımsızlık hareketlerinin bir arada değerlendirme gerekesimi yaratan olgu etnik terör kavramıdır. Etnik terör, kanlı terörist eylemlere,

suikastlara imza atan, silahlı çatışma hukukunda meşru bir statüsü olmayan, ayrılıkçı gruplardan oluşan devletlerin varlığını tehlikeye düşürmek, toplumda etnik temelli ayrışma gerçekleştirme amacı taşıyan terör gruplarının, ulusal bağımsızlık hareketlerinin aksine meşru olmayan yollarla kanlı eylemlere imza atarak gerçekleştirdikleri terörist eylemlerdir. Etnik terör olgusu ve ulusal bağımsızlık hareketleri kimi devletlerin siyasi menfaatleri doğrultusunda aynı çerçeveye alınmak istenilse de temeli, amaçları, statüleri itibariyle birbirlerinden oldukça farklı kavramlardır.

Terörizm faaliyetlerinde genel olarak amaca ulaşmak için kanlı eylemler gerçekleştirilirken asker, sivil ayırımı olmadan sıradan hedefler seçilmektedir. Hedefler bir anlam ifade etmemekle birlikte eylemin gerçekleşmesinde önemli olan asıl amaca hizmet etmesidir. Ulusal bağımsızlık hareketlerinde ise böyle bir durum yoktur, asıl amaç sömürgeci bağımsızlığa kavuşma ya da baskı rejimlere karşı kendi kaderini tayin etmektir ve silahlı çatışmalar hukuku kapsamında yer aldığından belli kurallar çerçevesinde mücadele edilmektedir.

Etnik terörü ulusal bağımsızlık hareketlerinden ayıran en önemli nokta, etnik terörün meşru temeli olmayan, bir devleti zayıflatmak, otoritesine zarar vermek hatta devletin topraklarının ele geçirmek amacı taşıyan ayrılıkçı hareketler olmasıdır. ASALA Terör Örgütü'nün sözde Ermeni tehcir iddiasını kabul ettirme bahanesi altında yıllarca Türk Diplomatları başta olmak üzere, Türkiye Cumhuriyeti'ni hedef alan terör eylemlerinin etnik terör faaliyetleri olduğu açıktır.

Ulusal bağımsızlık hareketleri uluslararası sözleşme ve kararlar ile silahlı çatışmalar sınıfında yer alacağından birtakım kuralları olacağı da açıktır. Silahlı çatışmalarda yer alması gereken önemli özellikler bulunmaktadır. Bu ilke halini alan özellikler; onur ilkesi, askeri gereklilik ilkesi, gereksiz acı ve ıstırapın engellenmesi, orantılılık ve ayırım gözetmeme ilkesidir. Sırf bu yönüyle bakıldığında dahi terörizm kavramının bu özelliklere sahip olmaması, belli kural ve sınırlarının olmaması ulusal bağımsızlık hareketi olamayacağının göstergesi niteliğindedir.

Burada ortaya çıkan bir başka kavram ise meşru müdafaa kavramıdır. Terör örgütlerinin devletlerce farklı değerlendirmelere tabi tutulmaları mağdur devletlerin meşru müdafaa haklarını da zedeleyebilecektir.

Bu çalışma da öncelik silahlı çatışmalar hukuku kapsamında ulusal bağımsızlık hareketleri ile etnik terör kavramları örneklerle incelendiğinde görülmüştür ki bu kavramlar birbirlerinden tamamen farklı kavramlardır. Devletlerin siyasi menfaatleri doğrultusunda, sınırlarında terörle mücadele eden mağdur devletlere karşı, terör, unsurlarını kullanarak, destek vererek, onları meşrulaştırmaya çalışarak var olmalarını sağlamaktadırlar. Uluslararası alanda kabul gören ortak bir terör tanımı olmamasının nedeni devletlerin siyasi çıkarları doğrultusunda terör örgütleri ile iş birliği içinde olabilmelerinden kaynakladığı görülmektedir.

Sonuç olarak ulusal bağımsızlık hareketleri kapsamında terörizmi tanımlayamama sorunu değerlendirildiğinde devletlerin siyasi çıkarları doğrultusunda terör örgütlerini desteklerken ulusal bağımsızlık hareketlerinin meşruiyetinden yararlandıkları bu nedenle de her devletin terör kavramını farklı değerlendirdiği, bu nedenle de ortak bir terörizm tanımı yapılamadığı görülmektedir.

KAYNAKÇA

- Abubaker, S. S. 'Terörizm Kavramsal Bir Çerçeve'. Uluslararası Beşerî ve Sosyal Bilimler İnceleme Dergisi, cilt:5, sayı: 1, 2021, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ihssr/issue/58048/761596>
- Adıyaman, B. 'Te-Sat Raporları Çerçevesinde Avrupa Birliği'nin Terörizm Olgusuna Bakışı', Yüksek Lisans Tezi, *Çankırı Karatekin Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Çankırı,2023.
- Akdemir, M. ve Şentürk Lüle S. 'Nükleer Emniyet Kapsamında Fiziksel Koruma Sistemi Tasarlamak ve Analiz Etmek İçin Yerli Yazılım Geliştirilmesi'. *Savunma Bilimleri Dergisi*, sayı:41, Kasım 2022, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/khosbd/issue/73328/998901>
- Akgün, B. '11 Eylül Olaylarının Uluslararası Sivil Havacılık Güvenliğine Etkileri', Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Konya, 2009.
- Akkutay, A. İ. 'Silahlı Çatışmalar Hukukunda İç Silahlı Çatışmaların Uluslararası aştırılması'. Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi, cilt: 65, sayı:1, 2016, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/auhfd/issue/42378/510322>
- Aksoy,' M. Önleyici Meşru Müdafaa Hakkı Bağlamında Bush Doktrini ve ABD'nin Irak'ı İşgali' IHH İnsani ve Sosyal Araştırmalar Merkezi, 2016.
- Aksu, M ve Dere, A 'İnsani Gelişmişlik Seviyesi ile Terör Arasındaki İlişki: İspanya Örneği'. *Assam Uluslararası Hakemli Dergi*, cilt: 8 sayı: 18, Nisan 2021, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/assam/issue/60667/865723>
- Akşit, G. Terörün Araçsallaştırılması Sorunu: 1998 Türkiye-Suriye Abdullah Öcalan Krizi Örneği' *Middle Eastern Studies*, cilt:9, sayı:1, Haziran, 2017.
- Al, A.K. 'Uluslararası Terörizm ve Türkiye', Yüksek Lisans Tezi, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara,2012.

- Alparslan, T. 'Terörün Gayrimenkul Değerine Etkisi Diyarbakır İli Sur İlçesi Örneği, Dönem Projesi, *Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü*, Ankara, 2018.
- Alptekin, H. *Etnik Terör ve Terörle Mücadele Stratejileri IRA, ETA, Tamil Kaplanları ve PKK*, SET Vakfı İktisadi İşletmesi, Ankara, 2020.
- Anbarlı Bozatay, Ş. ve Meriç, İ 'Afganistan'da Şiddet ve Terörün Toplumsal Arka Planı'. *Akademik Ortadoğu Dergisi*, sayı: 14, 2013.
- Arslan, T. 'Bölgesel Kuralların Dünya Deniz Ulaştırmasına Etkiler'. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, cilt 9, sayı: 1, 2007, <https://acikerisim.deu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/20.500.12397/5394/9.1%2520arslan.pdf?sequence=1&isAllowed=y>
- Atasever S. vd. 'Siber Terör ve DDoS'. *Süleyman Demirel Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, cilt:23, sayı:1, Nisan 2019, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sdufenbed/issue/39838/507948>
- Atay, M. 'Türkiye'de Terörü Ortaya Çıkaran İç ve Dış Dinamikler, Stratejiler ve Taktikler'. *Hacettepe Üniversitesi Türkiyat Araştırmaları*, sayı:8, Haziran 2008, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/turkiyat/issue/16675/341002>
- Atıcı Köktaş, N. ve Büyükbaş, H.'BM Kapsamında Yapılan Azınlık Hakları Düzenlemeleri'. *Ardahan University Journal of the Faculty of Economics and Administrative Sciences*, cilt:1 sayı:2, Ekim 2015, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1587680>
- Aygen, M. 'Self-Determinasyon ve Terörizm: PKK Terör Örgütü'. *Uluslararası Sosyal ve Beşerî Bilimler Araştırma Dergi*, cilt:7 sayı:64, Aralık 2020, <https://jshsr.org/index.php/pub/article/view/955>
- Ayhan, H. 'Terör Kavramı, Güvenlik Konseyi ve Genel Kurul Özelinde Birleşmiş Milletler 'in 2001 Sonrası Terör Yaklaşımı'. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, cilt: 11, sayı: 21, Mayıs 2015, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/guvenlikstrtrj/issue/7543/99263>
- Baharçiçek A, 'Etnik Terör ve Etnik Terörle Mücadele Sorunu'. *Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, Cilt:10, Sayı:1, 2013.

- Baki, M. 'Terörizmle Mücadelede Birleşmiş Milletler 'in Rolü ve Etkisi' *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yüksek Lisans Tezi, İstanbul, 2009.
- Balıyeva I. 'Azerbaycan'da Azınlık Hakları', Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul, 2020.
- Bay, D. '11 Eylül Saldırılarının AB'nin Terörizmle Mücadelesine Etkileri'. *EURO Politika*, sayı:11, Kasım 2021, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/europ/issue/68222/1063093>
- Bayat, S. 'Ayrılkçı Etnik Çatışmalar: ETA ve Ira Analizi', Yüksek Lisans Tezi, *Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Bursa, 2020.
- Bigaç, O. 'Körfez Savaşı ve Irak'ın 2003 Yılındaki İşgaline Yönelik Avrupa Birliği'nin Yaklaşımı'. *UPA Strategic Affairs*, cilt.1, sayı:1, Eylül 2020, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/upa/issue/60727/898984>.
- Bozkurt, İ. 'PKK ve Dış Destek', Yüksek Lisans Tezi, *Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Manisa, 2013
- Bulut, E ve Koca, M. 'İrlanda'da Terör '. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, cilt: 8 sayı: 37, Nisan 2015, <https://www.sosyalarastirmalar.com/articles/terror-in-ireland.pdf>
- Cabbarlı, H. 'Ermeni Siyasal Düşüncesinde Terörizm'. *Ermeni Araştırmaları*, sayı:45, Ekim 2013, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/erma/issue/43032/521028>
- Caner, C. ve Şengül, B. 'Kuzey Afrika'da Bir Bağımsızlık Mücadelesi Analizi: Polisario Cephesi ve Sahra Arap Demokratik Cumhuriyeti (Sadc)'. *Dokuz Eylül Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, cilt: 21, sayı: 4, Aralık 2019, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/deusosbil/issue/49240/514255>
- Chalabızada, G. 'Ermenistan'ın İkinci Karabağ Savaşı Sırasında Gerçekleştirdiği Uluslararası Silahlı Çatışmalar Hukuku İhlalleri'. *Türk Dünyası Araştırmaları*, cilt: 128, sayı: 252, Haziran 2021, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tda/issue/62771/884533>
- Collin, B. 'The Future of Cyberterrorism:Where The Phsysical and Vitural Worlds Convergence'. *Crime and Justice International*, volume:13, issue:2,1997.

- Çalışkan Uyanık, S. ‘Denizde Yasadışı Eylemlerin Önlenmesine Dair Sözleşme ve Protokolün Deniz Haydutluğu, Seyir Güvenliği ve Deniz Terörü ile İlişkisi’. *Denizcilik Araştırmaları Dergisi*, cilt:1, sayı:1, Haziran.2022, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/amfora/issue/75989/1257233>
- Çapar, G. ‘Türkiye ile İlişkiler Kapsamında Amerika Birleşik Devletleri’nin Değişen Terörist Örgütler Algısı’, I. *Uluslararası Siyaset ve Sosyal Bilimler Sempozyumu*, Ardahan, 10-12 Ekim 2018.
- Çavuş, A. ‘Uluslararası Hukuk Açısından Başarısız Devletler ve İç Silahlı Çatışmalarda Savaşan Taraf Statüsü’, Yüksek Lisans Tezi, *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara, 2019.
- Çelik, S.’2017 Katalan Bağımsızlık Referandumu ve Katalonya Parlamentosu’nun Bağımsızlık İlanına Yönelik Uluslararası Tepkiler’. *Manisa Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt:9, sayı:1, 2021, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/cbayarsos/issue/60899/679490>
- Çelikağı, L ve Günay, N. ‘Asala Terör Örgütü ve Terör Faaliyetleri’. *Ortadoğu ve Göç Dergisi*, cilt: 12 sayı:1, Haziran 2022, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ortadoguvegoc/issue/71092/1072052>
- Çinkara, G. ve Bölükoğlu İ. D. ‘CIA Raporlarında Filistinliler ve Filistin Siyaseti’. *Filistin Araştırmaları Dergisi* sayı:7, Haziran 2020, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/fiad/issue/55680/701271>
- Değdaş, U. C. ‘Uluslararası Hukukta Önleyici Meşru Müdafaa Hakkı’ *Anadolu Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, cilt:4, sayı:6, Ocak 2018
- Demir, C. K. *Sebeplerinden Mücadele Yöntemlerine Etnik Ayrılıkçı Terörizm: PIRA, ETA, PKK*, Nobel Akademik Yayıncılık, Ankara, 2017.
- Demirci, S. ‘Nükleer Terörizm ve Tehdit Boyutlarına Yönelik Çıkarımlar’. *Ege Stratejik Araştırmalar Dergisi*, cilt:3, sayı:1, Ocak 2012, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/esam/issue/6077/81738>
- Demirdüzen, S. ve Özel Özcan, M.S. “Devlet Desteğinin Saldırgan Devlet Dışı Aktörler Üzerindeki Etkisi: ABD Desteği ve Naip Savaş Örneği Olarak

- Suriye İç Savaşı”. *Akademik Bakış*, cilt:15 sayı: 29, 2021, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/gav/issue/66159/1035517>
- Doğan, B. ‘Terörizmin Uluslararası Hukuktaki Yeri, Değişen Boyutları ve El-Kaide Örneği’, Yüksek Lisans Tezi, *Çankaya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara, 2020.
- Dülger, K. *Devletin Uluslararası İnsancıl Hukukun İhlalinden Doğan Sorumluluğu*, Beta Yayınevi, İstanbul, 2015.
- Dülger, K. *Uluslararası Hukukta Siber Saldırlara İlişkin Temel Esaslar*, Oniki Levha Yayıncılık, Haziran, 2023.
- Enterili, Y. ‘İskoçya’nın 18 Eylül 2014 Bağımsızlık Referandumunun Tarihsel Süreci’. *Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt:2, sayı:2, Aralık 2014, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/20391>
- Erdem, F ve Keyman S. ‘Uçak Kaçırma Suçları’. *Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, cilt:27, sayı:1, Mart 1970 <https://dergipark.org.tr/tr/pub/auhfd/issue/42767/516360>
- Erdoğan, Ç. ‘Avrupa’da Etnik Terörle Mücadele Yöntemleri: ETA ve IRA Örnekleri’, Yüksek Lisans Tezi, *Yalova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Yalova, 2018.
- Erdoğan, G. “Suç Gelirlerinin Aklanması ve Terörizmin Finansmanı Hakkında Avrupa Konseyi Sözleşmesi”, <https://diabgm.adalet.gov.tr/>, E.T:06.11.2023.
- Erendor, M. E. ‘Silahlı Çatışma Hukuku İlkelerinin Değerlendirilmesi: Askeri Gereklilik, Gereksiz Acı ve İstirabın Önlenmesi ve Onur’. *Manas Sosyal Araştırmalar Dergisi*, cilt: 8 sayı: 2 Nisan 2019, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/mjss/issue/44816/508318>
- Ergül, E. ‘Avrupa Konseyi Çerçevesinde Terörle Hukuki ve Kurumsal Mücadele’. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, cilt:18, sayı:3, Temmuz 2019, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ahbvuhfd/issue/48101/608263>

- Erkekoğlu, P ve Koçer Gümüşel, P. ‘Kimyasal Savaş Ajanları: Tarihçeleri, Toksisiteleri, Saptanmaları ve Hazırlıklı Olma’. *Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi*, cilt:38, sayı:1, Ocak 2018, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hujpharm/issue/38887/454160>
- Erol, M.S. Çelik, K. E.’ ABD’nin Suriye Politikasında Vekil Aktör Olarak Terör Örgütleri: YPG Örneği’. *Journal of Regional Studies*, cilt:2, sayı:2, Aralık 2018, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/bader/issue/41740/504035>
- Ertuğrul, Ü. E. ve Sarıkaya Güler, T. ‘Ayrılıkçı Hareketlerin Ulusal Kurtuluş Hareketi Statüsü Kazanması: Hukuki ve Siyasi Boyutlar’. *Türkiye Barolar Birliği Dergisi*, sayı:129, 2017, <http://tbbdergisi.barobirlik.org.tr/m2017-129-1649>
- Genç Yılmaz, A. ‘Eko-Terörizm Kavramı Üzerine Bir Tartışma: Yeryüzü Kurtuluş Cephesi ve Hayvan Kurtuluş Cephesi’nin Analizi’. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, cilt:10, sayı: 2, Eylül 2022, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/marmarasbd/issue/72775/1030019>
- Geyik, H. ‘Devletlerin İnsancıl Hukuk Kurallarının İhlali Nedeniyle Sorumluluğu’. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, cilt: sayı:2, Aralık 2016, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/suhfd/issue/27024/284380>
- Gözlügül, S.V. ‘Diplomatik Dokunulmazlık ve Ayrıcalıkların Kötüye Kullanılması’. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, cilt: 19 sayı: 1, Haziran 2013, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/issue/48140/611053>
- Güçyetmez, F. ‘Terörizme Karşı Uluslararası Hukuk Bağlamında Alınan Tedbirlerin İncelenmesi’, Yüksek Lisans Tezi, *Çağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Mersin, 2017.
- Güneysu, G. ‘Askeri Gereklik İlkesi ve Uluslararası İnsancıl Hukuk’. *Ankara Barosu Dergisi*, sayı:4, Temmuz 2012, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/abd/issue/33803/374340>
- Güneysu, G. ‘Orantılılık İlkesi ve Uluslararası İnsancıl Hukuk’. *Türkiye Adalet Akademisi Dergisi*, sayı:14, Temmuz 2013,

<https://earsiv.anadolu.edu.tr/xmlui/bitstream/handle/11421/18732/18732.pdf?sequence=1>

Güngör, U. T. 'Türkiye'de Gençlerin Terör Örgütlerine Katılma Nedenleri ve Sonuçları', Yüksek Lisans Tezi, *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Konya, 2010.

Gür, H. "Devlet-Dışı Aktörlere Karşı Meşru Savunmada "İsteksiz veya Aciz" Doktrini", Yüksek Lisans Tezi, *Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul, 2016.

Iğdır Akaras. A. 'Uluslararası Terörizm ve IRA Örneği'. *Turan-Sam Dergisi*, sayı:34, Eylül 2017, https://www.turansam.org/TURAN-SAM_34.pdf,

Illiasenko, V. 'Uluslararası Hukukta Kimyasal ve Biyolojik Silahların Taşınmasına Yönelik Düzenlemeler', Yüksek Lisans Tezi, *Kocaeli Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Kocaeli, 2019.

Işık, A. 'Uluslararası Silahlı Çatışmalar Hukukunda Hastanelerin, Tıbbi Personelin ve Tedavi Görenlerin Korunması'. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, cilt: 23 sayı:1, Mayıs 2017, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/issue/30773/332719>

Jaro, H. A. 'Arapça Kaynaklarda Filistin Kurtuluş Örgütü ve Lübnan İç Savaşı (1975-1989)' Yüksek Lisans Tezi, *İstanbul Medeniyet Üniversitesi Sosyal Bilimleri Enstitüsü*, İstanbul, 2019.

Jumaev, E. 'Uluslararası Hukukta Güvenlik Politikaları ve Terörle Mücadele: 11 Eylül Sonrası Mevzuatlarının İnsan Haklarına Uyum Sorunu', Doktora Tezi, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü*, İstanbul, 2017.

Kadioğlu, A. 'Suriye İç Savaşı ve Türkiye: Çatışma, Güvenlik ve Sığınma'. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, cilt:16, sayı:29, Eylül 2020, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/opus/issue/56333/714551>

Kalfa, E. ve Dinç, C. 'İskoç ve Katalan Bağımsızlık Hareketlerinin Tarihsel Kökenleri ve Güncel Bir Karşılaştırması'. *İstanbul Gelişim Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt:10, sayı:1, Nisan 2023, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/igusbd/issue/76548>

- Karaağaç, Y. ‘Çevre Terörizmi Kapsamında PKK Terör Örgütünün Orman Yakma Stratejisi ve Sabotaj Yapılanmaları’, *Uluslararası İlişkiler ve Siyaset Bilimi Çalışmaları Dergisi*, sayı:7, Nisan 2023, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jirps/issue/76903/1274243>
- Karadağ, U. “Birleşmiş Milletler Antlaşması’na Göre Meşru Müdafaa Hakkı”. *İnönü Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, cilt:7 sayı:2, 2016, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/inuhfd/issue/22944/291295>
- Kasımoğlu, H. ‘Terörün Küreselleşmesi ve AB’nin Terörle Mücadele Politikasındaki Dönüşüm’ Yüksek Lisans Tezi, *Bilecik Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Bilecik, 2010.
- Kaskabayeva, D. ‘Bağımsızlık Sonrası Kazakistan’ın Uluslararası Terörizmle Mücadeledeki Tutumu: Hukuki Bir Bakış’. Doktora Tezi, *Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara, 2019.
- Kaya M. ve Polat, E. ‘Filistin Kurtuluş Örgütü’nün (FKÖ) Diplomasi Serüveni: Oslo Barış Süreci’. *Bingöl Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı:26, Ekim 2023, s.228-232.
- Kaya, İ. *Terörle Mücadele ve Uluslararası Hukuk*, Usak Yayınları, Ankara, 2005.
- Kaya, S. ‘Interpol, Europol ve Uluslararası Terörizm’. *Güvenlik Stratejileri Dergisi* cilt:1, sayı:2, Ağustos 2005, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/guvenlikstrjtj/issue/7541/99248>
- Kemiksiz, N.N. ‘Batı Sahra Sorunu ve Siyasi Müzakerelerin Geleceği’ *Uluslararası İlişkiler ve Diplomasi Dergisi*, cilt:4, sayı:1, Mart 2021, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/1723166>
- Kılınç, D. Self Determinasyon İlkesinin Azınlıklar Açısından Değerlendirilmesi’. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, cilt:12, sayı:1, Haziran 2008, s.958.
- Kırdım, Ş. E. ‘Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’nin Ultra Vires Kararlarının Sınırları ve Yargısal Denetimi’. *Yıldırım Beyazıt Hukuk Dergisi*, sayı:1, Ocak 2022, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ybuhukuk/issue/68520/915508> ,

- Kıvılcım, Z. ‘Küresel İktidarı Kuran ve Koruyan Şiddetin İdarecisi Olarak Birleşmiş Milletler Güvenlik Konseyi’. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, cilt: 72 sayı: 1, Haziran 2014.
- Kıbaroğlu, M. ‘Kitle İmha Silahlarının Gelişim Süreci, Yayılmasının Önlenmesine İlişkin Yapılan Çalışmalar ve Geleceğin Güvenlik Tehditleri’, *2023 Dergisi*, sayı:6, Şubat 2023, <http://www.mustafakibaroglu.com/sitebuildercontent/sitebuilderfiles/2023DergisiSoylesiMetni.pdf>
- Kiremitçi, İ. ‘Küresel Boyutta Biyolojik Terör Tehdidi’. *Savunma Bilimleri Dergisi* cilt: 13, sayı: 2, <https://search.trdizin.gov.tr/tr/yayin/detay/234568/>
- Koncagül, İ. ‘Terörizmin Unutulan Yüzü: Devlet Terörizmi’ *Savunma Bilimleri Dergisi*, sayı:39, Nisan 2021, <https://kho.msu.edu.tr/akademik/enstitu/Alp SAVBEN dergi/say%C4%B139/Makale11.pdf>
- Kuran, S. ve Gür, S. ‘Devlet-Dışı Aktörlere Karşı Meşru Müdafaada “İsteksiz veya Âciz” Doktrini: Suriye ve DAES Örneği’. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi, Hukuk Araştırmaları Dergisi*, cilt:23, sayı:1, Mayıs 2017, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/issue/30773/332715>
- Kurubaş, E. ‘Etnik Sorunlar: Ulus-Devlet ve Etnik Gruplar Arasındaki Varoluşsal İlişki’, *Doğu Batı Düşünce Dergisi*, sayı:44, Ocak 2008.
- Kurum, M ve Avcı, E. ‘Radikalizm ve Aşırıcılıktan Terörizme: Siyasal Şiddetin Araçsallaştırılması’. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*, cilt:14, sayı:28, Aralık 2018, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/guvenlikstrti/issue/41015/495754>
- Lewis, J. A.’ Assessing the Risks of Cyber Terrorism, Cyber War and Other Cyber Threats’. *Center for Strategic and International Studies*, Aralık 2002.
- Meriç, A. B. ‘Devlet Olmayan Aktörlere Karşı Kuvvet Kullanılması: IŞİD ile Mücadele Örneği’. *The Turkish Yearbook of International Relations*, cilt:52, sayı:1, Aralık 2021, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/tyir/issue/67361/1020783>
- Mızrak, B. ‘Türkiye’nin Son Dönemde Irak Ülkesinde Yapmış Olduğu Müdahalelerin Hukuki Meşruiyet’. *Marmara Üniversitesi Siyasal Bilimler Dergisi*, cilt: 5

sayı:2,

Ekim,2017,

<https://dergipark.org.tr/tr/pub/marusbd/issue/31622/346793>

Nasrat, Q. *Uluslararası Hukuk Bakımından Siber Terörizm*, Astana Yayınları, Ankara, 2023.

Nuhoglu, Ö. 'Uluslararası Terör ve Terörizm: Kavramsal Bir Tartışma' Yüksek Lisans Tezi, *Tekirdağ Namık Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Tekirdağ, 2022.

Okutan, M. Ç. 'Teori ve Uluslararası Metinlerde Azınlık Tanımı', *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, cilt.59, sayı:2 Şubat 2004, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ausbf/issue/3092/42813>

Orhan Gönül, C. 'Uluslararası İlişkilerde Bir Şiddet Tezahürü Olarak Uluslararası Terörizm ve İşid Örneği', Doktora Tezi, *İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, İstanbul, 2021.

Öktem, E. 'Uluslararası Hukukta Terörizm Tanım Sorunu ve Milli Bağımsızlık Hareketleri'. *İstanbul Ticaret Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi*, cilt: 3, sayı: 5, Haziran 2004, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ticaretfbid/issue/21345/228973>

Özgür, B. 'Bağımsızlık Savaşı'ndan Otoriteryanizme: Cezayir'de Askeri Kontrolün İnşası ve Dönüşümü (1954-2014)', Doktora Tezi, *Sakarya Üniversitesi Ortadoğu Enstitüsü*, Sakarya, 2022.

Özkaraman, D. 'Hocalı Soykırımı: Nedenleri, Fikri Altyapısı ve Sonuçları' Yüksek Lisans Tezi, *Genelkurmay Başkanlığı Harp Akademileri Komutanlığı Stratejik Araştırmalar Enstitüsü*, İstanbul, 2010.

Özkoç, Ö. 'Savaş ve Barış Doksanlı Yıllarda Filistin İsrail Sorunu'. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*, cilt: 64 sayı: 3, Mart 2009, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ausbf/article/42623>

Öztürk S, ve Çelik K, 'Terör ve Terörizmin Türkiye Üzerine Etkileri' "*Uluslararası Alanya İşletme Fakültesi Dergisi*, cilt:1 sayı:2, Haziran 2009, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/uaifd/issue/21588/231813>

- Pazarcı, H. *Uluslararası Hukuk*, Turhan Kitapevi 16.Baskı, Ankara, 2017.
- Pehlivan, U. B. 'Uluslararası İlişkiler Programı Etnik Terör Örgütlerinin Karşılaştırmalı Analizi: PKK ve Eta Örneği', Yüksek Lisans Tezi, *Ufuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara, 2022.
- Saraçlı, M. 'Uluslararası Hukukta Terörizm'. *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, cilt:11, sayı:1, Haziran 2007, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ahbvuhfd/issue/48130/608765> .
- Saran M. ve Bitirim, S. 'Terörle Mücadelede Sosyal Pazarlama ve İletişim Stratejileri' *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, cilt:1, sayı:2,2010, <https://www.ajindex.com/dosyalar/makale/acarindex-1423936144.pdf>
- Saray, M. 'Ermenilerin İddiaları ve Tarihî Gerçekler'. *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, cilt: 20 sayı: 59, Temmuz 2004, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aamd/issue/53091/702770>
- Sarıbeyoğlu Skalar, M. 'Uluslararası Kızılhaç Komitesi'nin Uluslararası Nitelikte Olmayan Silahlı Çatışmalarda Faaliyetlerine İlişkin Bir Değerlendirme: Taraflara Hizmetlerini Teklif Etme Hakkı' *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, cilt.27, sayı: 1, Haziran 2021, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/maruhad/issue/63367/896749>
- Savaş, İ. 'Terör Örgütlerinin Yapısal Değişimi ve Yeni Bir Terör Algısı: Nükleer Terörizm' *Akademik Sosyal Araştırmalar Dergisi*, cilt: 7, sayı: 97, Ekim 2019, https://asosjournal.com/?mod=makale_tr_ozet&makale_id=36685
- Schmahl S. (Çev.Y.Metin), 'Birleşmiş Milletler 'de "Hukukun Üstünlüğü" Lockerbie Olayı Üzerine Düşünceler'. *Selçuk Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, cilt: 10 sayı : 1-2, 2002, <https://www.jurix.com.tr/article/29420>.
- Semercioğlu, H. 'Uluslararası Hukukta Küresel İşbirliği: Bir Ütopya'. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, cilt:34, sayı:2, Haziran 2016, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/837893>
- Shamsutdinova, L. 'Filistin Kurtuluş Örgütü'nün Meşruiyet Kazanması Süreci', Yüksek Lisans Tezi, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara, 2012.

- Sönmez, İ. ‘Ulusların Kendi Kaderini Tayin Hakkı’, Doktora Tezi, *İstanbul Ticaret Üniversitesi Dış Ticaret Enstitüsü*, İstanbul, 2019.
- Sönmez, Ş. ‘Cezayir Bağımsızlık Hareketinin Türk Basınına Yansımaları (1954–1962)’. *Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt 6, sayı 12, Aralık 2010, <https://dergipark.org.tr/tr/download/article-file/1123433>
- Sur, M. “*Uluslararası Hukukun Esasları, (11.Baskı)*, Beta, İstanbul, 2017,
- Sümer, F. ‘Geri Vermeye İlişkin Düzenlemeler Çerçevesinde Hükûmete Karşı Suçun Durumu’. *Marmara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Hukuk Araştırmaları Dergisi*, Cilt:27, Sayı:1, Haziran 2021.
- Şimşek, M. ‘Terörizm: Kavramsal Bir Çalışma, Akademik Bakış’. *Uluslararası Hakemli Sosyal Bilimler Dergisi*, sayı:54, Mart 2016, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/abuhbsd/issue/32956/366250>
- Tangör, B. ‘Orta Doğu Barış Süreci Çerçevesinde Avrupa Birliği’nin İsrail’e Yaklaşımı” (1991-2001)’. *Gazi Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, cilt:6, sayı:1, Haziran 2004, <https://dergipark.org.tr/en/download/article-file/287701>
- Taş, D. ‘Türkiye’de Terörle Mücadelede Türk Kamu Yönetiminin İşlevleri Üzerine Genel Bir Değerlendirme: PKK Örneği’, Yüksek Lisans Tezi, *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Aydın, 2014.
- Taşdemir, F. ‘Devlet Merkezli Uluslararası Hukuk Sistemi ve Devlet Dışı Silahlı Aktörler’. *Erciyes Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, cilt:11 sayı:2, Aralık 2016, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/eruhfd/issue/35538/394568>
- Taşdemir, F. *Uluslararası Terörizme Karşı Devletlerin Kuvvete Başvurma Yetkisi*, Usak Yayınları, Ankara, 2006.
- Tatlıpınar, M. E. ‘İnsancıl Hukuk İhlallerinde Sorumluluk, Yüksek Lisans Tezi’, *Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara, 2020.
- Temizel, M. ‘Terörizmde Yeni Milad: 11 Eylül 2001’. *Selçuk Üniversitesi Sosyal Bilimler Meslek Yüksek Okulu Dergisi*”, cilt: 14 sayı: 1-2, Mayıs 2014, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/selcuksbmyd/issue/11302/135140>

- Topal, A. H. ‘Uluslararası Hukukta Devlet Destekli Terörizme Karşı Kuvvet Kullanma’, Doktora Tezi, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Ankara, 2004
- Tunç, H. ‘Uluslararası Sözleşmelerde Azınlık Hakları Sorunu ve Türkiye’, *Ankara Hacı Bayram Veli Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi*, cilt: 8 sayı: 2, Haziran 2004, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/ahbvuhfd/issue/48132/608807>
- Turaç, B. ‘Post-Modern Terörizm ve Lidersiz Direniş Hareketleri’, Yüksek Lisans Tezi, *Bursa Uludağ Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü*, Bursa, 2021.
- Turan, E. ‘Milliyetçilik Teorisinin Gelişimi ve Türk Milliyetçiliği’. *Selçuk Üniversitesi Sosyal ve Teknik Araştırmalar Dergisi*, sayı:1, Mayıs 2011, <http://sosyoteknik.selcuk.edu.tr/sustad/article/view/13>.
- Tütüncü, A. *İnsancıl Hukuka Giriş*, Beta, İstanbul, 2019, s.61.
- Uluç, G ve. Küngerü, A. ‘Batı Medyasında Terörün İslam’la İlişkilendirilmesi Sorunu’. *The Journal of International Lingual Social and Educational*, cilt.4, sayı:2, Aralık, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/jilses/issue/41927/359781>
- Yalçın, S. ‘2006 Soğuk Savaş Sonrası Uluslararası Terörizmin Dönüşümü ve Terörizmle Mücadele’. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, cilt:2 sayı:4 Aralık 2006, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sbe/issue/23207/247872>
- Yeşilbağ, K. ‘Biyolojik Silahlar: I. Tehdidin Boyutu’. *Veteriner Hekimleri Mikrobiyoloji Dergisi Elektronik Versiyonu*, cilt:2, sayı:2, 2002.
- Yıldırım, Y. ‘İsrail-Filistin Sorununda İki Devletli Çözüm Arayışları’. *Uluslararası Toplum Araştırmalar Dergisi* cilt:18, sayı:41, Eylül,2012, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/opus/issue/62702/874933>
- Yılmaz Eren, E. ‘Terörün Finansmanının Önlenmesi Hakkında Kanun Tasarısı Üzerine Bir Değerlendirme’. *İstanbul Üniversitesi Hukuk Fakültesi Mecmuası*, cilt: 71 sayı: 1, Ağustos 2013, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/iuhfm/issue/9188/115212>

- Yılmaz, B. A.' Siber Terörizm ve Değişen İstihbarat Anlayışı'. *Anadolu Strateji Dergisi*, cilt:2, sayı:1, Şubat 2020, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/anasamasd/issue/52866/698722>
- Yılmaz, B. S. 'Terörizm ve Terörizmin Hedefi Olarak Turizm Endüstrisi'. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, cilt:4, sayı:13, Mayıs 2005, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/esosder/issue/6127/82180> .
- Yılmaz, G.' *Avrupa'da Azınlıklar ve Azınlık Hakları*'. *Ankara Avrupa Çalışmaları Dergisi*, cilt:14, sayı:2, 2015. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/aacd/issue/50062/642280>
- Yılmaz, M L. ve Ü. Tekin, 'Ortadoğu'yu Terörize Eden PYD/ PKK'nın Seçilmiş AB Ülkelerindeki Finansman Kaynakları'. *Liberal Düşünce Dergisi*, Mart 2020.
- Yılmaz, M. L. ve Tekin, Ü. 'Ortadoğu'yu Terörize Eden PYD/ PKK'nın Seçilmiş AB Ülkelerindeki Finansman Kaynakları'. *Liberal Düşünce Dergisi*, Mart 2020, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/liberal/issue/53174/688111>
- Yücel, Ö. 'Halkların Ekonomik (İktisadi) Self Determinasyon Hakkı ve Afrika'daki Halklar'. *Adam Academy Journal of Social Sciences*, cilt:4, sayı:1, Haziran 2014, ss.92-95.
- Yüksel, O ve Erdem, R. 'Biyoterörizm ve Sağlık'. *Hacettepe Sağlık İdaresi Dergisi*, cilt:19, sayı:2, Haziran 2016. <https://dergipark.org.tr/tr/pub/hacettepesid/issue/24439/259066>
- Zenginoğlu, S. 'Uluslararası Terörizm ve Avrupa Birliği'. *Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, sayı:25, Mart 2016, <https://dergipark.org.tr/tr/pub/sbe/issue/27211/292188>

İnternet Kaynağı

- <https://digitallibrary.un.org>, *Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Cooperation among States in accordance with the Charter of the United Nations*'. E.T:13 Aralık 2023.
- <https://www.ohchr.org/>, 'Declaration on the Granting of Independence to Colonial Countries and Peoples', E.T:23.12.2023.

<https://digitallibrary.un.org>, ‘A/Res/3210 Invitation to the Palestine Liberation Organization’, E.T.15 Aralık 2023.

<https://digitallibrary.un.org> ‘Observer status for the Palestine Liberation Organization’.E.T:13 Aralık 2023.

<https://www.icrc.org/en>, ‘Protocols Additional To The Geneva Conventions Of 12 August 1949 Protocols Additional To The Geneva Conventions Of 12 August 1949’, E.T:22.12.2023.

<https://inhak.adalet.gov.tr>, ‘Diplomatik Temsilciler Dâhil Uluslararası Koruma Altındaki Kişilere Karşı İşlenen Suçların Önlenmesi ve Cezalandırılmasına İlişkin Sözleşme’ E.T.:05 Kasım 2023.

<https://inhak.adalet.gov.tr>, ‘Sivil Havacılık Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesine İlişkin Sözleşme 1971’. E.T:21 Nisan 2023

<https://www.ihud.org/>, ‘Terörizmin (Tedhişçiliğin)Önlenmesi Avrupa Sözleşmesi Tadil Protokolü’, E.T:26.12.2023.

<https://insanhaklarimerkezi.bilgi.edu.tr>, ‘Avrupa Konseyi Terörizmin Önlenmesi Sözleşmesi, E.T:31.Mart 2023.

<https://insanhaklariizleme.org/>, İnsan Hakları İzleme, E.T:07 Aralık.2023.

<https://legal.un.org/>, ‘Vienna Convention on Consular Relations 1963’. E.T: 13.Aralık 2023.

<https://legal.un.org/>, ‘Vienna Convention on Diplomatic Relations1961’. E.T:13.Aralık 2023.

<https://masak.hmb.gov.tr>, ‘Varşova Sözleşmesi’, E.T:03 Kasım 2023.

<https://www.mfa.gov.tr>, Türkiye Cumhuriyeti Dış İşleri Bakanlığı Girişimci ve İnsani Dış Politika -PKK’ E.T:25.Aralık 2023.

<https://www.mfa.gov.tr/>, ‘Cezayir'in Siyasi Görünümü’, E.T:7 Mayıs 2023.

<https://www.ntv.com.tr/> ‘İsrail Saldırılarında Ölen Filistinli Sayısı 20 Bin 674'E Yükseldi’, E.T: 26.12.2023.

<https://peacemaker.un.org>, *Israeli-Palestinian Interim Agreement on the West Bank and the Gaza Strip (Oslo II)*, E.T:10 Aralık 2023.

<https://www.resmigazete.gov.tr> 'Deniz Yolculuklarının Güvenliğine Karşı Yasadışı Eylemlerin Önlenmesine İlişkin Sözleşme (1988)', E.T: 30 Mart 2023

<https://www.resmigazete.gov.tr/>, 'Deniz Seyir Güvenliğine Karşı Yasa Dışı Eylemlerin Önlenmesine Dair Sözleşmeye Ait 2005 Protokolü' E.T.:30 Mart 2023

<https://rm.coe.int/> 'European Convention on the Suppression of Terrorism' E.T:12.12.2023

<https://satemer.sakarya.edu.tr>, 'Ermeni Terör Örgütü Asala ve Faaliyetleri' E.T:02.05.2023.

<https://satemer.sakarya.edu.tr>, 'Ermeni Terör Örgütü Asala ve Faaliyetleri' E.T: 09 Mayıs 2023.

<https://www5.tbmm.gov.tr>, 'Rehine Alınmasına Karşı Uluslararası Sözleşmeye Katılmamızın Uygun Bulunduğuna Dair Kanun', E.T:17 Mart 2023.

<https://www5.tbmm.gov.tr>, 'Plastik Patlayıcıların Teşhisi Amacıyla İşaretlenmesi Sözleşmesine Katılmamızın Uygun Bulunduğuna Dair Kanun Tasarısı ve İçişleri ve Dışişleri Komisyonları Raporları' E.T: 01 Nisan 2023.

Tekel, S. 'Birleşmiş Milletler ve Uluslararası Terörizm'. ayk.gov.tr, E.T: 01 Mayıs 2023

<https://treaties.un.org>, *Convention On Offences And Certain Other Acts Committed On Board Aircraft*, E.T:10 Kasım 2023.

<https://treaties.un.org>, *Convention For The Suppression Of Unlawful Seizure Of Aircraft*, E.T:11 Aralık 2023.

<https://treaties.un.org>, 'Convention For The Suppression Of Unlawful Acts Against The Safety Of Civil Aviation', E.T: 09. Aralık 2023.

<https://treaties.un.org>, 'Protocol For The Suppression Of Unlawful Acts Of Violence At Airport Serving International Civil Aviation' E.T: 09. Aralık 2023.

<https://treaties.un.org>, 'International Convention Against The Taking Of Hostages', E.T:10 Aralık 2023.

<https://treaties.un.org>, '*International Convention for the Suppression of Acts of Nuclear Terrorism*', E.T:10 Aralık 2023.

<https://treaties.un.org> '*Convention For The Suppression Of Unlawful Acts Against The Safety Of Maritime Navigation*' E.T:10 Aralık 2023.

<https://treaties.un.org> '*Protocol To The Convention Of 10 March 1988 For The Suppression Of Unlawful Acts Against The Safety Of Fixed Platforms Located On The Continental Shelf*', E.T:10.Aralık 2023.

<https://treaties.un.org> '*Convention On The Marking Of Plastic Explosives For The Purpose Of Detection 1991*', E.T:11 Aralık 2023.

<https://treaties.un.org>, '*International Convention for the Suppression of Terrorist Bombings*', E.T:11.Aralık 2023.

<https://www.uludag.edu.tr/> '*Etnik Kimlik Gelişimi, Benlik Saygısı ve Bağlam*' E.T:26.12.2023.

<https://undocs.org>, '*Definition of Aggression General Assembly resolution 3314*', E.T:13.Aralık 2023.

<https://www.un.org/en>, '*Additional Protocol I of 1977*', E.T:23 Aralık 2023.

<https://www.undocs.org/>, S/Res/748(1992), E.T:10 Aralık 2023.

<http://unscr.com/en/> , S/Res/1267(1999) Security Council, E.T:10.12.2023.

<https://undocs.org/>, S/Res/1269(1999) Security Council, E.T:10.12.2023.

<https://www.un.org/en/> S/Res/1373 (2001) Security Council, E.T:10 Aralık 2023.

<https://undocs.org>, S/Res/1540 (2004) Security Council, E.T:10 Aralık 2023.

<https://www.un.org/en>, UN Charter, E.T:14. Aralık 2023.

<https://www.un.org/en>, '*United Nations Charter*', 14. Aralık 2023

<https://www.un.org/>, '*United Nations Charter*', E.T: 22.12.2023.

<https://www.un.org>, 3236 '*Question of Palestine*', 13. Aralık 2023

<https://www.un.org/>, '*Palestinian Authority, international presence, Paris Protocol*', E.T: 10.Aralık 2023.

Üstün, O. “Karapara Aklama ve Terörün Finansmanı ile Mücadelede Uluslararası Girişimler ve Araçlara Toplu Bakış”, Bankacılar Dergisi, 29.07.2022.
<https://search.trdizin.gov.tr>, E.T:31.Mart 2023.

EKLER

EK-1: Birleşmiş Milletler Antlaşmasının 51. Maddesi

Birleşmiş Milletler Antlaşmasının 51. madde:

“Bu Antlaşmanın hiçbir hükmü, Birleşmiş Milletler Üyelerinden birinin silahlı bir saldırıya hedef olması halinde, Güvenlik Konseyi uluslararası barış ve güvenliğin korunması için gerekli önlemleri alıncaya dek, bu üyenin doğal olan bireysel veya ortak müdafaa hakkına hanel getirmez. Üyelerin bu meşru müdafaa hakkını kullanırken aldıkları önlemler derhal Güvenlik Konseyi’ne bildirilir ve Konsey’in işbu Antlaşma gereğince uluslararası barış ve güvenliğin korunması ya da yeniden kurulması için gerekli göreceği biçimde her an hareket etme yetki ve görevini hiçbir biçimde etkilemez.”²⁹³

²⁹³. <https://inhak.adalet.gov.tr/>, Birleşmiş Milletler Antlaşması, E.T.:21 Aralık 2023.